

Kulttuurivihkot

Número 1/2011
Irtolnumero 9,20 €
39. vuosikerta

**LAMAN
LAPSET**

KULTTUURIVIIKKOJEN VAALISTUDIO

Eduskuntavaalien iltana 17.4. klo 19–23

Jatkuuko porvarimeininki vielä neljä vuotta?

Tuleeko Soinista ministeri?

Yltyykö rasistien uho?

Miten käy Arhinmäen uuden vasemmiston?

Internetin suorassa videolähetyksessä tulosseurantaa,
älyllistä debattia ja kulttuuriohjelmaa.

Mukana Susanna Kuparinen, Mike Pohjola, Thomas Wallgren ja moni muu.
Juontajina Elias Krohn ja Alekski Ahtola.

Vaihtoehto tv-kanavien pönötykselle!

WWW.KULTTUURIVIIKKOT.FI

Kulttuurivihkot

2/2011

TEEMANA DEMOKRATIA

Teatteria eduskunnasta

Kulttuuriehdokkaiden linjaukset

Kansalaisjournalismi

Ilmestyy 1. 4.

Vuonna 1987
syntyneistä joka
viidettä on hoidettu
mielenterveys-
ongelmien takia.

KURJIA LAPSIA

SUOMEN AKATEMIA on rahoittanut tutkimusta, jossa aiheena on vuonna 1987 syntyneet ja heidän elämänsä. He ovat yksi 90-luvun lamasukupolvista. Heidän varhaislapsuutensa aikana monien vanhempien talous romahti.

Taloudellinen ahdinko näkyy lapsen elämässä monilla tavoilla. Ilmeisimmät ongelmat, kuten perustoimeentulo, saattavat lopulta jäädä sosiaalisen eriarvoistumisen varjoon. Köyhyys aiheuttaa vanhemmille ongelmia, ja vanhempien ongelmat ovat lasten ongelmia. Kenekään lapsuus tuskin piristyy, jos työttömyys ajaa isän tai äidin deekikselle.

Akatemian tutkimuksen dramaattisimpiin tuloksiin lukeutuukin se, että vanhempien köyhyys vaikuttaa lapseen jo ennen syntymää. Köyhien lapset syntyvät kevyempinä kuin normaalituloisten ja rikkaiden lapset.

TUTKIMUKSEN MUKAAN vuonna 1987 syntyneellä sukupolvella menee huonosti. Tutkituista joka kuudes oli ehtinyt 21 ikävuoteen mennessä suorittaa vasta peruskoulun. Noin joka viidettä on hoidettu mielenterveydellisten ongelmien takia. Siinä luvussa ovat mukana vain hoitoon päässeet, joten todellinen henkisten ongelmien määrä lienee suurempi.

Olen itse tutkittuja vanhempi. Olin juuri tulossa teini-ikäni, kun 90-luvun lama iski. Lama vaikutti omaankin perhe-elämäni, mutta paljon enemmän se vaikutti joihinkin luokkatovereihini. Yhdeltä jäivät molemmat vanhemmat työttömiksi samalla kertaa. He olivat töissä samassa firmassa, ja kun firma meni nurin, meni myös perheen talous.

Muistan, että kiusasimme häntä siitä, että hänen vanhempansa olivat nyt köyhiä. Siinä näkyi hyvin, kuinka taloudellinen eriarvoisuus heijastuu myös lasten keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin. Meillä ei ollut kovin selkeää käsitystä siitä, mitä Suomen talouselämässä tapahtui, mutta arvelimme että työttömyys on jotenkin noloa. Lapsi ei tunnetusti tarvitse muuta kuin tekosyyn ruvetakseen sulkemaan tovereitaan porukasta ulos.

On kuitenkin virhe sanoa, että laman lapset kärsivät. Lama ei vaikuta kaikkiin tasapuolisesti. Taloudellisen taantuman ikävä realiteetti on, että lama on koko yhteiskunnan läpäisevä kokemus vain jollain epämääräisellä ja symbolisella tasolla. Todellisuudessa lama vaikuttaa vain niihin, joiden tulotaso todella laskee merkittävästi sen myötä. Työttömäksi jääneen lammakokemus on konkreettisempi kuin sen, joka istuu virassaan koko lamakauden läpi.

Taloudellisesti vakaissa perheissä kasvaneet lapset kärsivät lamasta vain välillisesti, ikätovereidensa kokemusten kautta.

AKATEMIAN TUTKIMUKSEN varsinainen tulos onkin siis, että köyhien lapset eivät voi hyvin. Laman aikana köyhien määrä lisääntyi, mutta syntyy sitä köyhyyttä muutenkin. Monissa maissa tuloerojen kasvattaminen on johtanut siihen, että keskiluokka hiljalleen katoaa. Ennen hyvätuloiset ihmiset vajoavat osaksi köyhälistöä.

Talous voi kasvaa vaikka kuinka, mutta jos köyhyys samalla lisääntyy tuloerojen kasvun myötä, vaikutus lasten edellytyksiin on aivan sama, kuin jos meihin iskisi 90-luvun laman kaltainen talouskatastrofi.

Pahimmassa tapauksessa käy niin, että tuloeroja kasvattamalla kaikista tulevista sukupolvista tulee laman lapsia.

Artikkelit

22 MAAILMALLE AVOIN SÄVELTÄJÄLAHJAKKUUS

Kansainvälisesti menestynyt Tomi Räisänen on taitava verkostoituja, joka jakaa musiikkiaan ilmaiseksi verkossa.

24 RUNON VUOSI 2010 ITÄ-SUOMESSA

Runous nousi viime vuonna näkyvästi esiin eri tapahtumissa ja julkaisuissa. Itäiseen Suomeenkin mahtui niin runoviikkoa, nykyrunouden päiviä kuin paikallisten runoaktivistien esiinmarssia.

30 RYYSYKÖYHÄLISTÖN PALUU

Kasvat luokkaerot, leipäjonot ja massatyöttömyys enteilevät jo kuolleeksi julistetun ryysyköyhälistön paluuta. Tutkija Jouko Karjalainen tuntee suomalaisen köyhyyden kasvot.

32 MITEN 1990-LUVUN LAMA MUUTTI POLIITTISTA PUHETTA?

Tutkija Anu Kantolan mukaan 1990-luvun jälkeinen politiikka on palvellut elinkeinoelämän ja keskiluokan tarpeita. Vasemmiston pitäisi tarjota muutosta.

34 PREKARIAATTI PUHUU

Pätkätyöläinen Marjukka Erttola kertoo elämästään.

36 KAKSI TULKINTAA LAMASTA

Risto ja Julma-Henri kertovat molemmat omalla tavallaan siitä, mistä EU-Suomessa ei voi puhua: lamasta, köyhyydestä ja luokkayhteiskunnasta.

44 MUSTA LAMMAS

Päiväkeskus Musta lammas huolehtii asunnottomista ja syrjäytyneistä Tampereella.

46 KULLERVO MIEHISYYDEN KRIISISSÄ

Perttu Leinonen pistää näytelmässään Kullervon edustaman maskuliinisuuden palasiksi.

48 MATKAESSEE NORJASTA

Hannu Niklanderin mukaan Norjaan täytyy saapua arkena.

58 MYÖNTYVÄINEN SINIRISTILIPPU

Matti Klingenin uuden kirjan nimi viittaa 1800-luvun arvonimeen.

Kaunokirjallisuus

52 SIVULLISIA

Jouni Tossavaisen lyhyitä erikoisia.

54 RUNOJA

Eeva Karhunen

Palstat

3	PÄÄKIRJOITUS
6–13	200 SANAA
14	LEVYPALSTA
15	ELOKUVANURKKA
16–19	DVD-ARVIOT
21	MIELIPIIDE
57	KOLUMNI / BERGER
60	KOLUMNI / AVELIN
61–66	KIRJA-ARVIOT
67	KOLUMNI / SOIKKELI

TÄMÄN NUMERON TEKIJÖITÄ

SUVI HELLE

Helsinkiläinen maantieteen ja sosiaalialan opiskelija ja vapaa toimittaja.

LEIF SUNDSTRÖM

Helsinkiläinen opettaja, toimittaja ja tietokirjailija.

ANNA-MARI KAJÁN

Jyväskylässä asuva filosofian opiskelija. Pyöräilee, hiihtää ja marjastaa. Harrastuksiin kuuluu myös verkkolehti Revalvaatio.

JUHANA PETERSSON

Helsinkiläinen toimittaja ja ammattivideopelaaja.

JUUSO PAASO

Helsinkiläinen musiikintekijä, kirjoittaja, kääntäjä ja musiikkiorganisoiija.

MIIKA IMMONEN

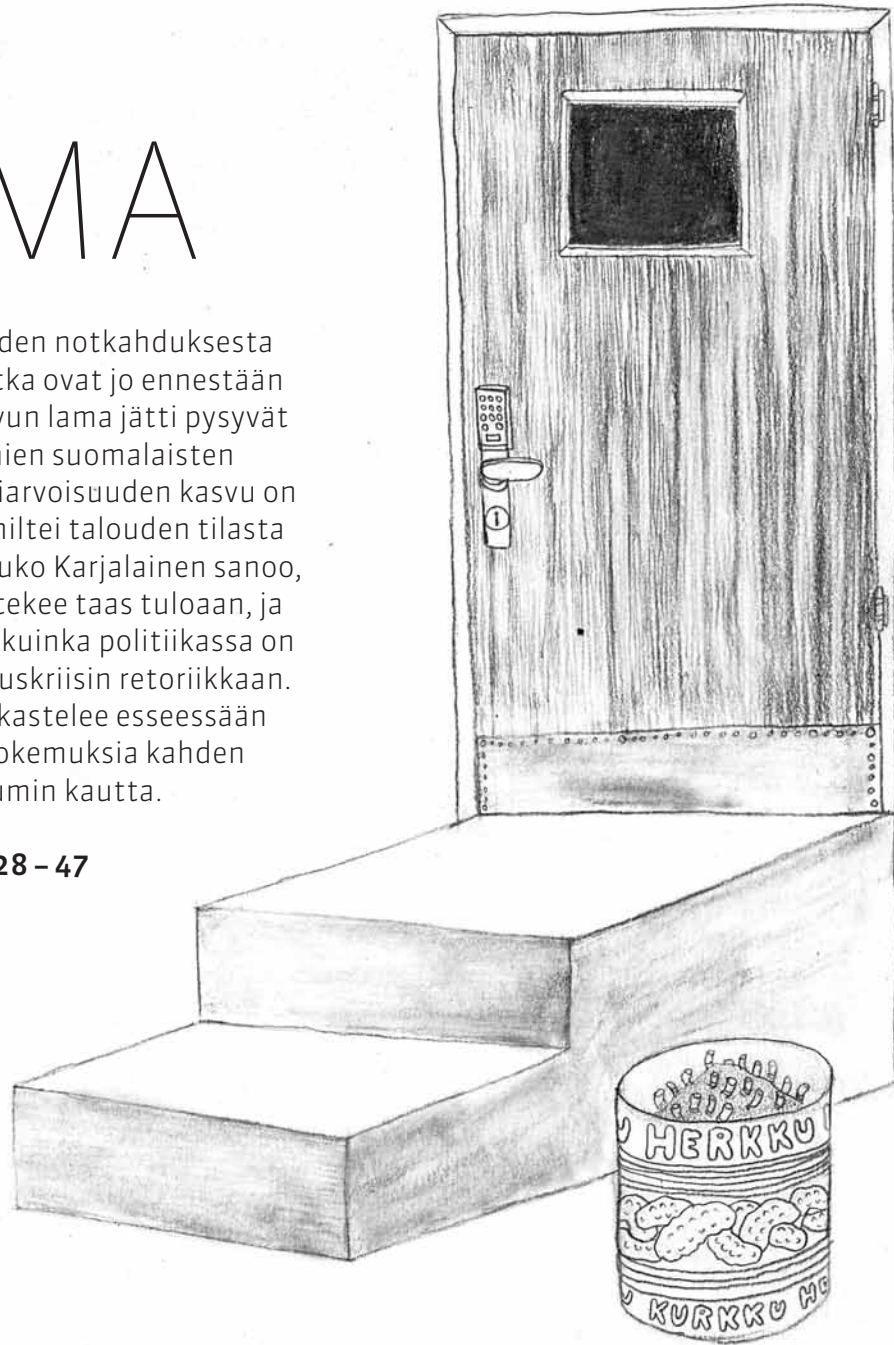
Tamperelainen graafikko, vastuussa mm. Kulttuurivihkojen graafisesta ilmeestä.

LAMA

Kapitalismissa talouden notkahduksesta kärsivät eniten ne, jotka ovat jo ennestään heikoimmilla. 1990-luvun lama jätti pysyvät jäljet lukemattomien suomalaisten elämäntaloihin. Eriarvoisuuden kasvu on sittemmin jatkunut miltei talouden tilasta riippumatta. Tutkija Jouko Karjalainen sanoo, että ryysyköyhälistö tekee taas tuloaan, ja Anu Kantola todistaa, kuinka politiikassa on siirrytty jatkuvan talouskriisin retoriikkaan.

Anna-Mari Kaján tarkastelee esseessään lamasukupolven kokemuksia kahden musiikkialbumin kautta.

SIVUT 28 – 47

Kulttuurivihkot | 39. vuosikerta

Julkaisija Domirola Oy **Päätoimittaja** Elias Krohn | **POLITIIKKA, FILOSOFIA, MIELIPIIDE**, 200 SANAA **Toimituspäällikkö** Juhana Petterson | **ELOKUVA, SARJAKUVA** **Toimituspäällikkö, kehitys** Ari Lahdenmäki **Toimitussihteerit** Marko Korvela, POPULAARIMUSIIKKI, KIRJALLISUUS, MARXILAISUUS | Katja Nissinen, YHTEISKUNTA, TIEDE, TAMPERE | Anna Pihlajaniemi, KIRJA-ARVIOT | Riikka Ylitalo, KAUNOKIRJALLISET TEKSTIT **Ulkoasu** Miika Immonen **Toimittajat** Aleksí Ahtola, HISTORIA | Johan Alén | Jouni Avelin, TURKU | Riia Colliander | Eero J. Hirvenoja, ELOKUVA | Janne Hukka, Mari Lukkari, Tomi Toivio, Iisa af Ursin **Toimituksen yhteystiedot** <http://www.kulttuurivihkot.fi> | (09) 4114 5369 (vastaaja) | Kaasutehtaankatu 1/12, 00540 Helsinki | etunimi.sukunimi@kulttuurivihkot.fi **Osoitteenmuutokset ja tilaukset** Kulttuurivihkot ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Lähetä tilaus tai tieto osoitteenmuutoksesta toimituksen osoitteeseen kirjeitse tai sähköpostitse: tilaus@kulttuurivihkot.fi tai käyttäen www.asiakaspalveluamme osoitteessa: <http://www.kulttuurivihkot.fi>. Kuuden numeron kestotilaus 39 €, vuoden määräaikainen tilaus 46 €. **Ilmoitushinnat** Koko sivu: 739 €, puoli sivua: 474 € sekä arvonnalisävero: 23 %. Mediakortti: www.kulttuurivihkot.fi **Kirjoitusten lähettäminen** Toimitus ottaa sitoumuksetta vastaan lehdessä julkaistavaksi tarkoitettua materiaalia. Tekstit vain RTF- eli Rich Text Format- tai ASCII- eli tekstitiedostoina sähköpostitse toimitussihteerille tai lehden osoitteeseen (tuloste ja mahdollinen levyke). Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyn materiaalin säilyttämisestä eikä palauttamisesta. Aiheiden tarjoaminen onnistuu parhaiten ottamalla yhteyttä toimitussihteeriin. Ks. työnjako yltä. Kulttuurivihkoihin kertyvä aineisto luovutetaan vanhennuttuaan Kansan Arkistoon tallennettavaksi. **Kirjapaino** KTMP Ykkös-Offset, Singeby.

ISSN: 0356-3367v

Belsasarin pidoista vartijavaltaan

Kiasmassa keskusteltiin kaupunkitilasta ja siitä kuka sitä hallitsee.

BABYLONIAN KUNINGAS Belsassarin, Danielin kirjan diktaattorin ja elostelijan, koreat pidot keskeytyvät näkymättömän käden piirtäessä palatsin seinään tekstin »punnittu, punnittu, vajaaksi havaittu». Kuninkaan viisaiden ollessa kyvyttömiä tulkitsemaan tekstin sanomaa tuodaan paikalle profeetta Daniel. Pian tämän jälkeen palatsiin murtautuvat persialaiset surmaavat juhlijat – valtakunta sortuu, valtias vaihtuu.

»Kuten Belsassarin tarinassa, myös metropolissa graffitin olemassaolo puuttuu tilaan. Se ei ole esteettinen ongelma – se on kontrolliongelma», lausuu kaupunkitutkija **Taina Rajanti**. »Kuriyhteiskunnassa, jossa tärkeintä on pitää yksilöt tuottavana rajaamalla ryhmät lokeroihin ja estämällä intressien sekoittuminen, se kyseenalaistaa tilan hallinnan.»

Nykytaiteen museo Kiasman auditorioon on levittäytynyt sankka kuulijajoukko. Kiasmateatterin, Aalto-yliopiston Taideteollisen korkeakoulun Porin Taide ja media -yksikön, Taide-teollisen korkeakoulun Taiteen laitoksen sekä Aalto-yliopiston Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen yhteistyönäytteenään toteuttama »Työpaja kaupunkitilasta ja sen käytön kontrollista» on kerännyt yleisöä tungokseksi asti.

AIHE KOSKETAA konkreettisesti monia, herättää kysymyksiä puolesta ja vastaan.

»Moni kysyy, mikä tekee juuri tästä teemasta olennaisen tarkastelun ja tutkimuksen kohteen», lausuu tilaisuuden avaava prekariaatti-aktivisti ja General Intellect -osuuskunnasta tuttu **Eetu Viren**.

Seminaarin kokonaisvastaus on tiivis: nykymetropolista on muodostumassa fordismen tehdasta vastaava tila. Työn käsite on jo ulotettu vapaa-ajkaan hämärtämällä eri keinoin vapaa-ajan ja työn rajoja. Kaupunkitilan hallinta on seuraava askel: markkinayhteiskunnassa kaupunkitilan hallinnalla on tuottavuudelle keskeinen merkitys. Kontrolli sulkee pois sen, mitä ei haluta nähdä – yhä väki-

Nykymetropolista on muodostumassa fordismen tehdasta vastaava tila

valtaisemmin, yhä absoluuttisemmin. Poikkeustilasta tulee normaali, monimuotoisuudesta monokulttuuri: eikä normeja kyseenalaisteta.

Tilastojen valossa kaupunkitila on turvallisempi kuin koskaan. Silti turvattomuuden kokemus lisääntyy. Eniten turvattomuutta – sekä rajoitusten tunnetta – kokevat nuoret ja vanhukset. »Välikivalta ei ole lisääntynyt», Rajanti muistuttaa. »Vain pelko on. Siksi sopiikin kysyä, millä tapaa yhä näkyvämpi kontrolli tuottaa turvallisuutta – vai tuottaako lainkaan?»

Suomi kuuluu niihin harvoihin Euroopan valtioihin, joissa yksityisten vartijoiden luku ylittää poliisihenkilöstön määrän. Valvontakameroita on väkilukuun suhteutettuna Euroopan toiseksi korkein määrä.

Seminaari varoittaaakin kehityssuunnan riskiteijöistä. Kontrolli ei kasva vailla sivuvaikutuksia: vartijaväkivalta ja rajoituksista kerrotaan niin kaupunkitutkija **Elina Ruuskasen** kuin haastattelujenkin suulla. Kuka valvoo kameravalvojaa, he kysyvät, muistuttaen julkisen tilan perinnöstä: toreilta, forumeilta, julkisilta paikoilta keskustelu on siirretty työpaikkojen kahvihuoneisiin ja internetiin näkymättömiin.

Kuinka voi yhteiskunta, jossa keskustelun paikka on kuulumattomissa?

→ **Seminaari kaupunkitilasta ja sen käytön kontrollista Kiasmassa 12. 1. 2011.**

Kirkkoja riittää

SEMINAARIN avannut minidokumentti vartijavallasta ja kokemuksista on nähtävillä Vartijavahti-sivustolla, osoitteessa <http://vartijavahti.wordpress.com>

Vastaopinto-opas kannustaa kyseenalaistamaan

Hierarkiat ja valmiit mallit saavat huutia Opiskelijatoiminta-verkoston kirjasessa.

»**VIHOVIIMEINEN** asia, johon meidän tulisi sortua, on tuhlata elämäämme opiskelemalla sellaisia asioita, jotka 'tuovat taloudellista varmuutta', 'antavat hyviä eväitä työmarkkinoille' tai 'auttavat verkostoitumaan'. Jos 'tulevaisuuden' vuoksi tehty työ tuntuu nyt pitkästyttävältä, vuosikymmenen tai kahden päästä se vasta tylsää onkin...»

Muun muassa tällaisia ohjeita yliopisto-opiskelijoille antaa syksyllä ilmestynyt Vastaopinto-opas. Siitä on vastuussa Helsingin yliopistolla toimiva Opiskelijatoiminta-verkosto, jossa opiskelijat ovat organisoineet yliopistouudistusten vastaista toimintaa ja rakentaneet uudenlaista opiskelijaliikettä.

Opas käsittelee yliopistojen nykytilaa ja opiskelijan asemaa monesta näkökulmasta. Yleishenkänä on, että opiskelijoiden tulee ottaa kohtalonsa omiin käsiinsä eikä tyytyä siihen, mitä ylhäältä annetaan. Yhtenä keskeisenä poliittisena vaatimuksena on perustulo, joka antaisi mahdollisuuden luovempaan ajankäyttöön ja surkeista työehdoista kieltäytymiseen.

OPAS KANNUSTAA opiskelijoita uraputkiajattelun sijasta monenlaisen yhteisöllisyyteen: autonomiseen opiskeluun opintopiireissä sekä suoraan toimintaan ja kamppailuihin oikeuksiansa puolesta.

Yliopisto hallinnollisena instituutiona näyttyy monilta osin akateemisen vapauden esteenä. Oppaassa kerrotaan muun muassa, kuinka Helsingin yliopisto pimitää opetustietojaan suljetuissa ja

sekavissa tietoverkoissaan ja käy yhä ammattitaitoisempaa imagokampanjaa epäkohtien peittämiseksi.

Tärkeitä teemoja ovat myös opiskelijoiden työssäkäynti ja asuminen. Opas kertoo, miksi opiskelijankin kannattaa liittyä ammattiliittoon. Mukana on »paskojen työnantajien lista», jolle ovat päässeet muun muassa Barona, HairStore ja joukko muita työntekijöiden oikeuksia polkevia yrityksiä.

Työssäkäynti on usein välttämätöntä kalliiden asumiskustannusten vuoksi. Opas vaatii asumisen kirjaamista subjektiiviseksi oikeudeksi lakiin sekä hintakatkoja vuokriin ja opastaa vaikuttamaan asuntopolitiikkaan muun muassa talonvaltausten avulla.

ELIAS KROHN

→ Vastaopinto-opas internetissä:
<http://opiskelijatoiminta.net/vastis2011>.
Painettu opas on jaettu loppuun.

Kansa ei halua tinkiä kulttuurista

SUOMALAISET arvostavat kulttuuripalveluja ja käyttävät niitä paljon. Kolme neljästä pitää kulttuuria kansalaisen peruspalveluna, ilmenee Akavan Erityisalat ry:n TNS Gallupilla teettämässä tutkimuksessa.

Kulttuuripalveluiden laatu ja kohtuullinen hinta ovat tärkeitä neljälle suomalaiselle viidestä. Kolme neljästä katsoo, että hyvin toimivat kulttuuripalvelut lisäävät kansalaisten hyvinvointia.

Taantumasta ja säästöpuheista huolimatta kansalaisten kulttuurikäsitketykset eivät olleet juuri muuttuneet, kun tuloksia verrattiin elokuussa 2008 tehtyyn vastaavaan kyselyyn.

Valtaosa suomalaisista lukeutuu tutkimuksen mukaan myös kulttuuripalvelujen käyttäjiin. Vain 13 prosenttia ei käy lainkaan kirjastossa, teatterissa, musiikkitapahtumissa, museoissa, konserteissa, lasten ja nuorten tapahtumissa tai taidenäyttelyissä. Kirjasto on palveluista ylivoimaisesti käytetyin. Palveluiden käyttö on samalla tasolla kuin syksyllä 2008.

Puoluetausta näkyy kyselyyn vastanneiden painotuksissa. Kulttuuripalveluita puolustavat tiukimmin Vasemmistoliittoa ja vihreitä kannattavat. Sen sijaan perussuomalaiset eivät näe kulttuuripalveluille niin suurta tarvetta kuin muut eivätkä käytä niitä yhtä paljon.

Akavan Erityisalat haluaa kulttuuripalveluiden nousevan merkittävään osaan tulevan hallituksen ohjelmassa.

AIVOLOHKOLÄMMITIN

Talebanin kannatus murenee rajaseudulla

Yhdysvaltojen hyökkäys Afganistaniin vuonna 2001 lisäsi Taleban-liikkeen kannatusta Pakistanissa. Nyt surmatyöt ja muut kauhut ovat verottaneet sen suosiota.

ETELÄ-WAZIRISTAN, PAKISTAN (Inter Press Service) **HYÖKKÄYKSET** moskeijoita, kouluja ja viattomia siviilejä vastaan ovat verottaneet islamistisen Taleban-liikkeen kannatusta Afganistaniin rajoitettavalla Pakistanin heimoalueella.

Alueella on viitisen miljoonaa asukasta. Etelä-Waziristan ja rajaseudun kuusi muuta levotonta heimoaluetta ovat Pakistanin keskusjohdon suorassa valvonnassa.

Talebanin kannatus alueella on romahtanut verrattuna 2000-luvun alkuun, kertoo eteläwaziristanilainen **Jamilur Rehman**, joka opiskelee Peshawarin yliopistossa. Naisten ja lasten surmat ovat muiden kauhujen ohella verottaneet kapinallisuuden kannatusta, Rehman arvioi. Hän toivoo alamaän johtavan Talebanin lopulliseen katoamiseen.

Sana taleban tarkoittaa alkujaan uskonnollisen koulun oppilasta, mutta nyt siitä on tullut väkivalan ja terrorin symboli.

TALEBAN hallitsi Afganistania 1996–2001. Syyskuun 2001 terrori-iskuja seurannut Yhdysvaltain hyökkäys syöksi talebanit vallasta, mutta nostatti sympatia-aallon Pakistanissa.

Pakistanin muslimit tukivat uhattua Afganistanin Taleban-johtoa rahallisesti. Tuhansia nuoria lähti myös taistelemaan talebanien rinnalla. Moni

heistä viruu yhä Afganistanin vankiloissa, ja satoja on kadonnut.

Pakistanin heimoalueet toivottivat pakenevat talebanit tervetulleiksi ja tarjosivat näille tukikoh-
tia, joista iskeä Pakistanin armeijaa vastaan.

Talebaneja suosiva uskonnollinen MMA-vaali-
liitto sai Pakistanin aluevaaleissa lokakuussa 2001
enemmistön Khyber Pakhtunkhwan (entinen Luo-
teinen rajamaakunta) ja Balochistanin maakun-
nissa ja piti valtaa viisi vuotta.

MMA vastusti Yhdysvaltain hyökkäystä Afga-
nistaniin ja katsoi Pakistanin taipuneen USA:n
käsikassaraksi.

»Taleban iskee
kouluihin ja moskei-
joihin, mikä loukkaa
ihmisten tunteita
syvästi.»

PAKISTANIN vaaleissa 2002 MMA sai 11 prosenttia
äänistä, mutta kuusi vuotta myöhemmin alle nel-
jäosan siitä.

Kansan ihailemien uskonoppineiden murhaa-
misen ja muiden julmuuksien ohella Taleban on
ajanut joukoittain ihmisiä evakkoon rajaseudulla.

Khyber Paktunkhwan eteläosassa Dera Is-
mail Khanin alueella majoilee 80 000 evakkoa
naapurissa sijaitsevista Etelä- ja Pohjois-Wazi-
ristanista.

»Ulkonaaliikkumiskieltojen ja jatkuvien taistelu-
jen takia lapsemme eivät voi mennä ulos. Taleban
epää lapsilta leikin ja koulunkäynnin. Miten voi-
simme tukea sellaista», liikkeen entinen kannat-
taja, eteläwaziristanilainen kauppias **Jamal Akbar**
ihmettelee. Hänen mukaansa kansa köyhtyy enti-
sestään Talebanin toiminnan takia.

»**TALEBAN** iskee kouluihin ja moskeijoihin, mikä
loukkaa ihmisten tunteita syvästi», Khyberin
heimoalueella sijaitsevan uskonnollisen koulun
nuori opettaja **Wajid Ali** sanoo. Hänen mukaansa
Taleban on teloittanut 54 islamin lain mukaan tuo-
mittua henkilöä, joukossa myös naisia.

Vuosituhanen alussa heimoalueella puhkesi
aina protesteja, jos Taleban-sissejä kuoli Yhdys-
valtain tai Pakistanin armeijan iskuissa. Vuoden
2005 jälkeen mielenosoituksia ei ole nähty, vaikka
amerikkalaisten miehittämättömät lennokit tap-
pavat noin 50 taistelijaa joka viikko.

»Talebanin 52 itsemurhauskassa kuoli viime
vuonna 1 224 sivullista ja 2 100 haavoittui. Se riit-
tää etäännyttämään ihmisiä järjestöstä», Dera Is-
mail Khanin alueella toimiva poliisi **Sajjad Shah**
tiivistää.

Pakistan

- Valtio Etelä-Aasiassa
- Asukkaita 185 miljoonaa
- Uskonnot: 95 % muslimeja, loput pääosin kristittyjä ja hinduja
- Alle 1,25 dollarilla päivässä eläviä 22,6 %
- Yli 15-vuotiaista lukutaidottomia 45,8 %
- Sijoitus Inhimillisen kehityksen indeksissä 125/169 (Lähde: YK)

PEKKA HAAVISTO

Sovitteleva ote Suomen kehittämisessä

- Ulkoministerin erityisedustaja Afrikassa
- Romaniasiain neuvottelukunnan puheenjohtaja
- Suomen WWF:n hallintoneuvoston puheenjohtaja
- Kansanedustaja ja Vihreiden kansanedustajaehdokas Helsingissä

Ei ole samantekevää ketä äänestät
pekkahaavisto.com

Yhdysvaltalaisen jalkaväkijoukkueen sotilaita Nuristanin provinssissa Afganistanissa.

Afganistanissa taistellaan Naton tulevaisuudesta

Yhdysvallat suostutteli liittolaisiaan lisäämään joukkojaan Afganistanissa muun muassa todistelemalla, että kyse olisi vain jälkisiivouksesta.

WASHINGTON (Inter Press Service)

NATON ISAF-JOUKOT ovat virallisen selityksen mukaan Afganistanissa, koska maan kapina uhkaa kaikkien osallisten maiden turvallisuutta. Naton rooli liittyy kuitenkin enemmän sen omaan kuin Afganistanin tulevaisuuteen, korkeat yhdysvaltalaiset sotilasasiantuntijat arvioivat.

Kenraaliluutnantti **Karl Eikenberry** johti USA:n Afganistanin-joukkoja 2000-luvun puolivälissä ja siirtyi myöhemmin Naton Brysselin päämajaan ja maansa Afganistanin-suurlähettilääksi.

Eikenberry myönsi Yhdysvaltain kongressille helmikuussa 2007, että Afganistanissa oli kyse Naton tulevaisuudesta. Sieltä saattoi alkaa liiton toiminnan kaikinpuolinen uudistuminen, joka vauhdittaisi jäsenmaiden sotavoimien nykyisaistamista.

TAPAHTUMIA läheltä seurannut yhdysvaltalainen upseeri kertoo nimettömänä IPS:n haastattelussa, miten Nato sai vastuun Afganistanista.

Koska **George W. Bushin** johtama Yhdysvaltain hallitus halusi keskittyä Irakin valloitukseen, tilanne oli otollinen Naton vahvistamista kannattaneille amerikkalaisupseereille, lähde sanoo.

Hänen mukaansa Nato-joukkoja vuosina 2003-2005 komentanut kenraali **James Jones** vakuutti puolustusministeri **Donald Rumsfeldin** siitä, että Afganistan annetaan liiton hoitoon.

Jones myönsi 2005 antamassaan haastattelussa, että Nato uhkasi käydä tarpeettomaksi Neuvostoliiton ja Varsovan liiton hajottua. Syyskuun 2001 terrori-iskut loivat kuitenkin pohjan puolustusliiton uudelle tulemiselle.

YHDYSVALTAIN Nato-liittolaiset vastustivat sotaa Irakissa, mutta halusivat tukea Afganistanin vauhttamista. Kenraali Jones yllytti Nato-maita lähettämään joukkojaan Afganistaniin ja laajentamaan toimintaa maan pohjoisosista länteen. Vähitellen edettiin myös itään ja etelään, jonne amerikkalaisjoukot oli keskitetty.

Linjaa tukivat Naton sotilas- ja siviilijohto sekä jäsenmaiden asevoimat. Sotilaallisen toiminnan lisääminen Afganistanissa sai kuitenkin vastaan- sa vahvan yleisen mielipiteen Nato-maissa.

Saadakseen liittolaiset kasvattamaan joukkojaan Afganistanissa Jones todisteli, että kyse oli vain jälkisiivouksesta Yhdysvaltain lyötyä Talebanin.

»Ei pidä kuvitellakaan, että täällä nähdään Irakiin verrattavaa kapinaa», Jones vakuutti elokuussa 2004. Syyskuussa 2005 Nato otti virallisesti komennon Etelä-Afganistanissa.

ERIMIELISYYDET Naton roolista kuitenkin jatkuivat. Britannia, Saksa, Kanada ja Hollanti olivat esitelleet operaation kansalaisilleen »rauhanturvaamisena» tai »jälleenrakennuksena», ei sotana kapinallisia vastaan.

»Ei pidä kuvitellakaan, että täällä nähdään Irakiin verrattavaa kapinaa.»

Ranska vastusti Yhdysvaltain aikeita täyttää Nato-joukoilla aukkoa, joka syntyi amerikkalaisten siirrosta Irakiin. Nato-maa toisensa jälkeen asetti varauksia, jotka estivät tai rajoittivat sen joukkojen osallistumista taisteluihin Afganistanissa.

Yhdysvalloissa pelättiin, että keskustelu viestisi Naton poliittisesta heikkoudesta ja vahvistaisi kapinaa Afganistanissa.

Maan Afganistan-joukkojen komentaja Karl Eikenberry vakuutti lehdistölle vuoden 2005 lopulla, että Talebanin voimistuneet hyökkäykset olivat »heikkouden merkki».

Hänen mukaansa Afganistan ei ollut liukumassa Irakin tielle. Pari viikkoa myöhemmin Taleban aloitti suurimman operaationsa sitten vuoden 2001 ja valtasi laajoja alueita eteläisistä maakunnista.

»Täydellinen katastrofi»

PUOLUSTUSLIITTO Naton rooli Afganistanissa oli »täydellinen katastrofi», kirjoittaa kanadalainen kenraali Rick Hillier vuonna 2009 ilmestyneessä muistelmateoksessaan *A Soldier First*.

Hillier komensi Naton joukkoja Afganistanissa helmi-elokuussa 2004 ja toimi Kanadan asevoimien komentajana 2005-2008.

Kun Nato otti vastuun Afganistanista 2003, sillä »ei ollut strategiaa eikä selvästi ilmaistua tavoitetta» ja se suoriutui kammot-

tavan huonosti, Hillier kirjoittaa. Hänen mukaansa tilanne ei ole sittemmin muuttunut, mikä on paljolti tuhonnut Naton uskottavuuden ja verottanut operaation kannatusta jäsenmaissa.

»Afganistan on paljastanut Naton olevan nykyvaiheessa pelkkä mätänevä ruumis», tuomio jatkuu. **IPS**

»Afganistan on paljastanut Naton olevan nykyvaiheessa pelkkä mätänevä ruumis»

Spektaakkeli tulee naamalle

Spider-Man-musikaali ja 3D-elokuva pyrkivät tekemään viihteestä kokonaisvaltaisen kokemuksen.

SPIDER-MAN syöksyy lavalta yleisön päiden yli ja singahtaa ensimmäiselle parvelle. Green Goblinin maaninen nauru kaikuu ympäri salia samalla kun katala pahis seuraa perässä, liidellen ympäriinsä kuuden eri suuntiin vedetyn vaijerin kannattelemana.

Pian Spider-Man hyökkää takaisin, ja alkaa nujuttaa vihollistaan. Joudun kääntymään tuolissani ja kurottamaan katseeni ylöspäin nähdäkseni, mitä tapahtuu. Pahis lyö Spider-Mania, joka putoaa keskuuteemme, keskelle katsomoa, vain loikatakseen jälleen ilmaan, kauas kohti jotain toista teatteritilan osaa.

New Yorkin Broadwayn Foxwoods Theatressa pyörii tällä hetkellä ennakkonäytöksiä maailman kalleimmaksi musikaaliksi tituleeratusta, toistaiseksi 65 miljoonaa dollaria maksaneesta supersankarispektaakkelista *Spider-Man: Turn Off the*

Dark. Kaikki 65 miljoonaa on käytetty siihen, että esitys tulisi katsojan naamalle niin kokonaisvaltaisesti kuin mahdollista.

Nykyään ei riitä, että esitys on näytämöllä ja katsoja katsomossa. Myös esityksen täytyy olla katsomossa.

SAMOIHIN aikoihin, kun näin *Spider-Man*-musikaalin, kävin katsomassa 3D-näytöksen elokuvasta *Tron: Legacy*. 3D-elokuvan lupaus on, että spektaakkeli hyökyä kaikkine räjähdyksineen ja scifipimuineen niin lähelle katsojaa kuin mahdollista. Etäisyys valkokankaan ja yleisön välillä kurotaan umpeen.

*Tron: Legacy*n alussa ollaan ihmisten maailmassa. Se on esitetty kaksiuuloitteisena, latteana ja arkisena. 3D käynnistyy vasta, kun sankari imeytyy tietokoneen sisuksista löytyvään virtuaalimaailmaan. Näyttävä lumemaailma on kolmiuloitteinen, koska vasta sieltä löytyy niitä ihmenäkyjä, joiden vuoksi katsoja on ylipäättään saapunut elokuvateatteriin.

Nykyään ei riitä, että esitys on näytämöllä ja katsoja katsomossa.

Osallistuvassa teatterissa ja larpeissa ero yleisön ja teoksen välillä on tietenkin kokonaan poistettu. *Spider-Man*-musikaalissa ja *Tron: Legacy*ssa ei kuitenkaan ole kyse siitä. Yleisöä ei haluta mukaan esitykseen, vaan olennaista on tehdä passiivisesti vastaanotetusta spektaakkelista mahdollisimman todellinen. Näiden teosten katsoja ei halua olla mukana. Hän haluaa olla niin lähellä kuin mahdollista, mutta silti turvassa.

TOISTAISEKSI teatteri hakkaa elokuvan. Maailman hienoinkaan tietokoneanimaattorijärhdys ei kykene kilpailemaan sen kanssa, että *Spider-Man* syöksyy ihan oikeasti keskelle katsomoa. Elokuva tarjoaa valoa ja ääntä, mutta musikaalissa esiintyjän läsnäolo on käsinkosketeltavaa todellisuutta.

Kun *Spider-Man* on ihmisten joukossa, lähimmät yrittävät kurottautua koskettamaan häntä, kenties tarkistaakseen, onko hän oikeasti siinä.

Teatterispektaakkelin ilmiömäisen voittokulun ainoana esteenä on se, että Helsingin Kapungin-teatterissa tuskin nähdään 65 miljoonan dollarin tuotantoja ihan lähiaikoina, pienemmistä paikkakunnista puhumattakaan. Kustannusmalliltaan mielekkäämpi 3D-elokuva taitaa sittenkin viedä esityksen keskelle ne meistä, jotka käyvät New Yorkissa korkeintaan turisteina.

Promokuva esityksestä *Spider-Man: Turn Off the Dark*.

Musikaali: **SPIDER-MAN: TURN OFF THE DARK.**

Ohjaaja: Julie Taymor. Musiikki: Bono & The Edge. Foxwoods Theatre, New York. Ensi-ilta: varma päivä ei tiedossa

Cosi fan tutte tapahtuu kuvataiteellisissa ympäristöissä taulun kehysten sisällä.

Onnistunutta parinvaihtoa

Estonian laulajakaarti näyttää taitonsa *Cosi fan tutten* aarioissa ja ensemblekohtauksissa.

VIRON KANSALLISOOPERAN Estonian taso on vakiintunut tasaisen korkeaksi, ja laaturerot aikaan yliviisi vuotta sitten ovat huimat. Esitykset on lähes säännöstään miehitetty varmoilla huippusolisteil-la, joilla on myös näyttämöllisiä taitoja.

Niin myös Mozartin lemmentuulutus *Cosi fan tutussa*. Opera buffa eli koominen ooppera saadaan aikaan kahdesta upseerista, Guglielmosta (**Rauno Elp**) ja Ferrandosta (**Oliver Kuusik**), jotka ovat lähdössä matkalle ja vanhan filosofi Don Alfonson (**Mart Laur**) ehdotuksesta haluavat testata jollakin keinolla rakastajattariensa Fiordiglin (**Aile Asszonyi**) ja Dorabellan (**Helen Lokuta**) uskollisuuden. Miehet punovat alkukohtauksessa juoniaan kekseliään lavastuksen suojissa fleemiläisten mestareiden maisemamaalauksia muistuttavissa kulisseissa. Kamarineito Despinalla (**Janne Ševtšenko**) on myös kyntensä pelissä juonitteluisia.

Kekseliään kuvataideviitteitä sisältävän lavastuksen suunnittelija oli **Walter Sutcliffe**. Sutcliffen luovuus kukoisti koko oopperan ajan – taulun kehysten sisälle sijoitetut kuvataiteelliset taustat

vaihtelivat puutarhasta esimerkiksi rokokooajan huoneisiin ja muihin aikalaislavastuksiin. Myös 1700–luvun englantilaisia ja ranskalaisia mestareita kunnioitettiin omilla viitteillään. Sutcliffe oli perehtynyt vakuuttavasti aikalaisisustuksiin ja maalaustaiteeseen.

Miehet koettelivat rakastajattarien uskollisuutta pukeutumalla albaaneiksi ja saapumalla heidän luokseen tunteita koettelemaan. Laulajista Laur jaksoi vakuuttaa lähes jokaikisessä osuudessaan, ja muut solistit olivat myös tasaisen varmoja. Erityisesti väliajan jälkeen solistit olivat erinomaisia. Fiordiliginä esiintynyt Asszonyi aivan loisti suurissa ylä-äänissään ja nopeissa juoksu-tuksissa. *Cosi fan tutten* aariat ja ensemblekohtaukset ovat vaativaa esitettävää, mutta laulajakaarti suoriutui niistä pääsääntöisesti hyvin.

IMRE KALMANIN *Mustalaisruhtinatar* oli melodisena operettina varma yleisöhitti: Estonian permannon lähes jokainen penkki oli täynnä. Mustalaisruhtinattaren runsaat tanssikohtaukset ja suunnitelmallinen mustalaiseksotiikka tekevät Kalmanin teoksesta yleisöystävällisen.

Juoni on yksinkertainen: nuori Edwin Lippert-Weylersheim (**Andres Köster**) on onnettomasti rakastunut kabareelaulajatar Silva Varescuun (**Helen Lokuta**), mutta epäsuorasti avoliitto aa-

Lavastaja oli perehtynyt vakuuttavasti aikalaisisustuksiin ja maalaustaiteeseen.

telittoman kanssa ei ole prinssi Leopold-Maria von und zu Lippert-Weylersheimin (**Raivo E. Tamm**) ja Wienin ylhäisön mieleen. Perhe haluaisi Edwinin avioituvan Stasin (**Maris Liloson**) kanssa. Hui-kentelevaisen yläeunukki Bonin roolissa oli **René Soom**, jonka näyttämölliset taidot olivat luontaisen karisman ja vahvan soivan äänen lisäksi omaa luokkaansa.

Pienellä juonittelulla Amerikkaan-lähtöä suunnitteleva Varescu ja Boni saavat prinssin kutsuilla avioliittosuunnitelmat ja Edwinin pään sekaisin. Hotelli Metropolin aulassa karannutta poikaansa hakemaan tullut prinssi muistaa vampyyrioravan ja kabareelaulajattaren, joka on aikoinaan hullaannuttanut monen Wienin aatelisten – hänetkin. Rakkaus voittaa lopussa. Aikalaiskriitikki vaikenee.

→ Estonian kevään ohjelmisto:
<http://www.opera.ee/2420>

Nuoret lahjakkuudet räväyttivät

Sibelius-viulukilpailun nuori kärkikaarti vakuutti esityksillään.

KYMMENENNEN kansainvälisen Jean Sibelius -viulukilpailun voitti venäläinen **Nikita Boriso-Glebsky**. Ensimmäisenä finaali päivänä hän soitti Sibeliuksen viulukonsertto d-mollin op. 47. Kilpailussa annetaan painoarvoa tämän teoksen tulkinnalle, ja onkin sanottu, että voittajan pitää pystyä edustamaan sillä kilpailua maailmalla. Vakuuttava Boriso-Glebsky olikin, kuten myös soittaessaan **Brahmsin** konserttoa, jonka viimeinen osa sujui rivakalla otteella ja tanssillisissa tunnelmissa.

Toiseksi tuli suomalainen **Petteri Iivonen** ja kolmanneksi kuusitoistavuotias **Esther Yoo** Yhdysvalloista. Petteri Iivosen viulusta katkesi kieli **Prokofjevin** ensimmäisen viulukonsertton loppupuolella, mutta hän nappasi konserttimestarilta uuden viulun ja vei teoksen kunnialla loppuun. Oli ilahduttavaa huomata, ettei tapaus vaikuttanut hänen sijoitukseensa. Prokofjevissa Iivonen soitti musikantin tavoin ja hyvässä yhteistyössä energisen kapellimestari **Sakari Oramon** ja Radion sin-

Nikita Boriso-Glebsky oli tuomarien ja yleisön suosikki Sibelius-viulukilpailussa. Venäläisviulisti nähdään Suomessa myös Jyväskylän kesä -tapahtumassa ensi kesänä.

foniaorkesterin kanssa. Sibeliuksen konsertossa hän vakavoitui, mutta sen finaaliassa oli hyvä syke ja meininki. Esitys oli innostava, sillä Iivonen osaa heittäytyä tehtävään.

MUSIIKKIIN eläytyvä Esther Yoo aloitti finaali osuutensa Sibeliuksen konsertolla, ja hänen stradiva-

riuksensa sointia kuuntelin lähes pala kurkussa. Yoolla on kyky liikuttaa kuulijaa, mikä oli kuultavissa myös hänen tulkintemassaan Prokofjevin toisessa viulukonsertossa valloittavine hitaine osineen.

Yhdysvaltalainen **Nancy Zhou** tulkitsi Sibeliuksen konserton erittäin rohkeasti ja jopa räiskien. Väliillä hän soitti hieman eri tahdissa orkesterin kanssa. Zhou sai palkinnon **Kaija Saariahon** väli-erään tilatun Tocarin parhaasta esityksestä. Loput kuudesta finalistista olivat yhdysvaltalainen **Emma Steele**, joka palkittiin nuorena lahjakkuutena, sekä **Kim Bomsori** Etelä-Koreasta. Tuomarin puheenjohtaja oli Jukka-Pekka Saraste.

Välierässä huomiota herätti etelä-korealainen **Hyuk Joo Kwun** ilmiömäisellä tekniikallaan **Paganinin** taiturikappaleessa. Virtuosi sai raikuvat suosiosoitukset, mutta finaali paikka ei auennut.

10. kansainvälinen Jean Sibelius -viulukilpailu 21. 11.–2. 12. 2010 Sibelius-Akatemiassa ja Finlandia-talolla.

KESKUSTELUT, BLOGIT, VIDEOIT, TILAUKSET www.kulttuurivihkot.fi

Tilaan 3 seuraavaa numeroa (6 kk lehdet) vain 14,90 euroa. Tilaus jatkuu kestopilauksena tarjouskauden jälkeen.

Teen määräaikaisen tilauksen vuodeksi eteenpäin. Hinta on 46 euroa.

Aloitan edullisen kestopilauksen ja saan kuusi seuraavaa numeroa 39 eurolla.

Nimi

Osoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin tai sähköposti

Allekirjoitus

Tilaukset myös sähköpostitse: tilaus@kulttuurivihkot.fi

Asiaa
taiteesta ja
yhteiskunnasta
kuudesti
vuodessa

KULTTUURI-
VIHKOT
MAKSAA
POSTIMAKSUN

Kulttuurivihkot
Domirola Oy
Vastauslähetyks
Tunnus 5011437
00003 Helsinki

Yllättävien äänten värikäs verho

Avanto-festivaalin tyhjäksi jättämää paikkaa on viime vuosina ilmestynyt täyttämään lukuisia pienempiä tapahtumia. Niistä huomattavin on ollut tänä syksynä ensimmäistä kertaa järjestetty Äänen lumo -festivaali.

KAHDEN vuoden välein järjestettävä Äänen lumo -festivaali toi marraskuun puolivälissä Kiasma-teatteriin, Orioniin, Kokoteatteriin ja Suomenlinnan Myllysaliiin monipuolisen, kansainvälisen joukon kokeellisen musiikin tekijöitä.

Festivaalin ohjelmistoa ei ollut kahlittu keino-tekaisen teeman pakkopaitaan, vaan esiintyjät oli rohkeasti valittu järjestäjien laaja-alaisen diggailun kohteista. Näin ollen festivaalilla kohtasivat sopuisasti akateeminen äänitaide, klubimusiikki ja kokeellinen underground.

Ahtaiden tyyllirajojen murtumista edisti järjestäjien rennon itseironinen asenne. Orionissa pidetyssä avaiskonsertissa puheenjohtaja **Kimmo Modig** ilmoitti ilkkurisesti toteuttavansa pitkään vaalimansa fantasian ja ryhtyi lukemaan vuonna 1995 perustetun yhdistyksen historiikkaa tupakaskin kannesta, sakkautuvia lauseita mikrofonin ohi mutisten, katse maahan kiinnitettynä.

PÄÄOSA ohjelmistosta keskittyi viikonlopulle. Paras esimerkki festivaalin monialaisuudesta oli perjantain iltakonsertti Kiasma-teatterissa, jossa kuultiin ensin minimaaliteknoa, sitten vapaata improvisaatiota.

Sheffieldiläinen snd käytti kuivan elektronisen tanssimusiikin soundivalikoimaa, mutta muutti sen laptopeilla hitaasti kehittyviksi ryöpyiksi, jotka olivat pikemminkin veistoksellisia kuin tanssittavia. Väliillä soitto pelkistyi elektronisen bassorummun harvatahtiseksi jysähtelyksi, kuin joku olisi hakannut salin seiniä valtavalla puunyrkillä.

Kuin joku olisi hakannut salin seiniä valtavalla puunyrkillä.

Pasilian savujen Heta Bilaletdin ja Ari Salonen jättivät paljon tilaa musiikkiinsa.

Upottavaa psykedeelistä vaikutelmaa korosti taustakankaalle projisoitu, musiikin tahtiin elävä digitaalisten pystyviivojen värikäs verho.

Lyhyen väliajan jälkeen **Magda Mayasin** ja **Tommy Buckin** duo esitti preparoiduilla flyygellillä ja rumpusetillä taiturimaisen ja jatkuvasti liikkuvan improvisaation. Etenkin Mayas löysi superpalloilla, puutikuilla ja langoilla pianon koskettamista ja kielistä hyvin eläväisen valikoiman sointeja.

LAUANTAINA osanotto Koko-teatterilla ja Kiasmalla oli runsasta. Lähes täysi Kiasma-teatteri seurasi Helsingin taiteilijaorkesteria esittämässä **Shinji Kankin** teosta, **Masi Tiitan** ja **Heidi Lindin** nauha-teosta sekä Suomi-undergroundin supertrio Hertta Lussu Ässää, joka kehitteli efektoiduilla kosketinsoittimilla psykedeelistä äänimassaa spraymaalatun ilmapallovuoren juurella.

Koko-teatterin kahvio täyttyi keskustelutilaisuudessa, jossa **David Toop** puhui kuuntelemisen historiasta uuden kirjansa pohjalta. Myöhemmin illalla Toop esitti oudon sirpalemaisen improvisaation japanilaisen **Dj Sniffin** kanssa. Illan toinen esiintyjä, ruotsalainen Trapped In A Loop, esitti täyteen ahdettuja, reaaliaikaiseen sämpläämiseen perustuvia pop-kappaleita lähes piinallisen energisesti.

SUNNUNTAINEN päätöskonsertti järjestettiin Suomenlinnan Myllysalissa. Ensimmäisenä kuultiin **Tommi Keräsen** lähes kaksi tuntia kestävä installaatio, jota yleisö seurasi kuin konserttia. Puhtaat elektroniset äänet liukuivat hitaasti toistensa lomitse ja jatkuvasti muuttuvan äänimassan kauneus, jota auringonlasku väritti salin suuren päätyikkunan läpi, loi saliin ajattoman hartauden tunnelman.

Markus Schmicklerin ja **Thomas Lehnin** duon jälkeen kuultiin kahden pariskunnan musiikkia. Pasilian savut soitti rosoisia, puoliksi improvisoituja rock-biisejä bassolla ja kitaralla. Tennis-coats-yhtyeen keikka päätti festivaalin. Ympäri salia kuljeskellut japanilainen pariskunta esitti suloisia ja äärimmäisen minimalistisia lauluja akustisella kitaralla säestettynä. Väliillä sadunomainen kuiskailu uhkasi livetä imelän puolelle, mutta yhtyeen leikkisä huumorintaju piti kuitenkin kokemuksen koskettavana, jopa puhdistavana.

Äänen lumo -festivaali järjestettiin 8.–11. 11. 2010.

→ <http://www.aanenlumo.fi>

Rumpalin muotokuva

Levyपालstalla tutustutaan erään ennakkoluulottoman muusikon viimeaikaisiin levyjulkaisuihin vapaasta improvisaatiosta leppoisaan poppiin.

JAAKKO TOLVI on turkulainen rumpali ja multi-instrumentalisti, joka on ehtinyt kuluvan vuosituhannen aikana olla mukana monenmoisisissa musiikkiprojekteissa. Kenties parhaiten Tolvi tunnetaan free jazz -rumpalina muun muassa sellaisista kokoonpanoista kuin Sir Trio, Mohel ja Taco Bells, mutta hän soittaa myös esimerkiksi folk rock -yhtyeissä Transkaakko ja Kiila.

Tolvin ensimmäinen levyttänyt yhtye oli Rauhan Orkesteri, jossa soittivat myös hänen veljensä **Antti Tolvi** sekä saksofonisti **Ville Jolanki** ja basisti **Tero Kempainen**. Tämä jonkinasteista kulttimainetta nauttiva free jazz -yhtye on viime vuodet viettänyt hiljaiseloa, joskin se esiintyi pitkän tauon jälkeen livenä viime syksyn Lal lal lal -festivaaleilla Helsingissä.

Loppuvuodesta Tyyfus-levymerkki julkaisi yhtyeen vuoden 2005 Euroopan-kiertueen konserttiäänityksiä sisältävän pitkäsoiton *Dingdongtyyny*. Levy kuvastaa jo nimensäkin puolesta Rauhan Orkesterin leikkisää suhtautumista vapaasti improvisoituihin jazziin. Toisin kuin vaikkapa aiemmin mainitun Mohelin kohdalla, Rauhan Orkesterin musiikki on harvoin aggressiivista. Hienosti toimiva yhteissoitto on pitkälti hektisen kiivastahdista ja ennalta arvaamatonta. Energisen riemukkaiden purkausten väliin mahtuu myös hillittyä, pieniin ääniin nojaavaa tutkiskelua. 2000-luvun kotimaisesta improvisoidusta musiikista kiinnostuneille Rauhan Orkesterin tuotantoon tutustuminen on välttämätöntä.

SOOLOARTISTINA Tolvi on aiemmin tehnyt parin levyllisen verran omalaatuista rytmimusiikkia nimillä Sewer Pyysalos ja Semimumio. Hänen viimeisin sooloprojektinsa on J. Tolvi Semiband, jonka pitkään työstyetty esikoisalbumi *Oleilua* ilmestyi loppuvuodesta 2010.

Jos aiemmat soololevyt flirttailivat populaarimusiikin kanssa, on tämä uusin täysin puhdasve-rinen pop-levy. Tolvi on kirjoittanut hienon kokoleman tarttuvia kappaleita. Sanoituksista löytyy

hitunen naivismia, kiemuraisiin kielikuviin kätkeytyjä oivalluksia sekä roppakaupalla arkista fantasiaa ja päiväunelmia.

Muutamaa vieraillevaa artistia lukuun ottamatta *Oleilua* on alusta loppuun Tolvin käsialaa. Sovitukset ovat hillittyä sekametelisoppaa; rytmikoneita, kitaraa, pianoa, banjoa, surisevia sähkökouruja. Näennäisestä runsaudenpulastaan huolimatta kappaleiden äänimaailma pysyy hienosti kasassa.

Albumin omaperäinen äänimaailma ja Tolvin sympaattinen persoona pop-laulajana tekevät *Oleilua* -levystä kokemuksen, jonka pariin haluaa palata yhä uudelleen. Sen yleisilme on aurinkoisesta optimistinen, täynnä lämmintä ja iloista tunnelmaa. *Oleilua* sopii täten erinomaisesti kuunneltavaksi vuoden pimeimpänä aikana.

TOLVI ON mukana myös **Jan Anderzénin** Kemialliset ystävät -yhtyeen uusimmalla albumilla *Ullakkopalalo*. Anderzéniin henkilöityvä yhtye on toiminut jo 1990-luvun puolivälistä saakka, esikoislevy julkaistiin legendaarisella Bad Vugum -levymerkillä. *Ullakkopalalla* musisoi koko joukko uusia ja vanhoja yhteistyökumppaneita, joista Tolvin lisäksi mainittakoon noiseviulisti **C. Spencer Yeh**, tälläkin palstalla aiemmin esitelty **Pekko Käppi** sekä Circle-basisti **Jussi Lehtisalo**.

Ullakkopalalon soundi on kertakaikkisen maksimalistista sekamelskaa, mutta samalla kuitenkin kaaoksena hallittua. Se on kuin musiikiksi muunnettu fraktaalikuviota tai mandala. Se kiertää kehää palaamatta koskaan lähtöpisteeseensä. Se svengaa, se hypnotisoi ja aina silloin tällöin se hätkähdyttää.

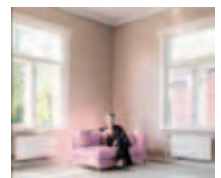
Anderzén hallitsee näennäisorkesteriaan kuin kapellimestari, suorastaan virtuoosimaisella tavalla. Kemiallisten ystävien tuotantoon mahtuu monia hienoja levyjä, mutta *Ullakkopalalo* lienee Anderzénin tähänastisen uran magnum opus.

→ <http://www.tyyfus.com/>
 → <http://www.ikuisuus.net/>
 → <http://www.fonal.com/>

Rauhan Orkesteri:
*Dingdongtyyny-
 Europetour-05* LP,
 Tyyfus, 2010

J. Tolvi Semiband:
Oleilua CD,
 Ikuisuus, 2010

Kemialliset ystävät:
Ullakkopalalo CD/LP,
 Fonal Records, 2010

Totuudenetsijät

Ensi-iltaelokuvissa ollaan perimmäisten kysymysten äärellä.

NYKYPÄIVÄN suomalaista yhteiskuntaa voi pitää perinteisessä mielessä maallistuneena, ja valtaosaa kansalaisista tapakristittyinä. Luterilaisesta kirkosta erosi viime vuonna esimerkiksi Ylen homokeskustelun seurauksena ennätysmäärä suomalaisia. Samaan aikaan monet kuitenkin etsivät hengellisyydestä turvaa ja vastauksia ihmiselon ja kuoleman kysymyksiin.

Toisten mielestä Suomen luterilainen kansankirkko edustaa vanhoillisuutta. Vanhan liiton kristittyjen piirissä sen linjaa pidetään puolestaan liian vapaamielisenä. Viime mainituille vaihtoehdon tarjoavat kirkon ulkopuolelle ajautuneet lahkot ja herätysliikkeet, kuten muutama vuosi sitten julkista kohua herättänyt Nokia Missio. Raamattua kirjaimellisesti tulkitsevan hurmosliikkeen yhteydessä puhuttiin ihmeperantumisista ja ihmisten kaatamisesta Pyhällä Hengellä.

SAKU POLLARIN ohjaamassa tuoreessa dokumenttielokuvassa *Sielunpelastajat* seurataan Nokia Mission eloonjäämiskamppailua suurimman hypen laannuttua. Dokumentin keskushahmo on liikkeen karismaattiseksi mainittu perustaja **Markku Koivisto**. Hän on entinen luterilainen pappi, joka syövästä parannuttuaan koki uuden hengellisen herätyksen 1990-luvun alussa.

Pollarin elokuva ei ole sensaatiohakuinen, vaan toteava. Kriittistä otetta voi löytää vain rivien välistä. Ulospäin Nokia Missio on hymyileviä kasvoja ja kauniita sanoja, mutta niiden takaa paljastuu synkempiä sävyjä. Ihmisten epätoivoa ja hyväuskoisuutta käytetään hyväksi pelottelemalla heitä lopunajan suurilla koettelemuksilla.

Koivisto ja hänen uskottunsa ovat ammentaneet ilmeisesti oppia fundamentalistikristittyjen luvattua maasta, isovelji Amerikasta. Niinpä dokumentissa nähdään muun muassa evankelistoja, aikuiskasteita, Israel-propagandaa, ja ennen kaikkea jatkuvaa rahankerjuuta. Raha nouseekin *Sielunpelastajien* keskeiseksi teemaksi. Rutiköy-

Rajatilakokemus saattaa olla seurausta aivotärähdyksestä.

Markku Koivisto pelastaa sieluja suureen tyyliin.

häksi ja suorastaan antikapitalistiksi kuvatun Jeesuksen seuraajiksi itseään kutsuvat tahot tunnuttavat usein himoitsevan meillä ja muualla loputtomasti maallista mammonaa.

SUOMEN kansainvälisesti arvostetuimmalle dokumentaristille **Pirjo Honkasalolle** uskonnot ja hengellisyys eivät ole vieraita aiheita. 1990-luvulla valmistuneessa »Pyhän ja pahan trilogiassa» (*Mysterion*, *Tanjuska ja 7 perkelettä*, *Atman*) ohjaaja tarkasteli kristinuskkoa Virossa ja hindulaisuutta Intiassa.

Honkasalon uusi elokuva *Ito – kilvoittelijan päiväkirja* on kuvattu Japanissa. Se kertoo lahjakkaasta nyrkkeilijästä **Yoshinobu Fujiokasta**, joka päätti opiskella buddhalaismunkiksi. Nykyään hän pitää Tokiossa buddhalaista baaria, ja kiertää maata kuuntelemassa ihmisten murheita. Honkasalon elokuva on terapeuttinen matka myös hänen päähenkilölleen, sillä Fujioka tapaa hänet lapsena hylänneen äitinsä sekä entisen nyrkkeilyvalmentajansa.

Elokuvan kehyskertomuksessa näytetään munkkien muinaisia piirustuksia tunnetun japanilaisen kaunottaren ruumiin mätänemisestä.

Honkasalo kuvaakin *Itossa* pohjimmitaan elämän hetkellisyyttä ja kaiken katoavaisuutta.

KAHDEKSANKYMMENEN ikään viime vuonna ehtineen **Clint Eastwoodin** uutuudessa *Hereafter* spekuloidaan tuonpuoleisen olemassaololla. Yhdysvaltoihin, Englantiin, Ranskaan ja Thaimaahan sijoittuvan elokuvan kiinnostavin rooli on varattu sen suurimmalle tähdelle, **Matt Damonille**. Hän näyttää George Lonegania, joka osaa ilmeisesti kommunikoida kuolleiden kanssa. Mies itse pitää kykyään kirouksena.

Eastwoodin ohjaustöissä on ollut harvoin yli-luonnollista sisältöä. Hänen kostowesterneistään *Ruoska* (1973) ja *Kalpea ratsastaja* (1985) voi sellaista löytää. *Hereafter* ei tosin ole tältä osin aivan yksiselitteinen. Georgen meedionkyvyt voivat olla skitsofrenian muoto, ja **Cécile de Francen** esittämän toimittajan rajatilakokemus saattaa olla seurausta aivotärähdyksestä.

→ Katso lista vuoden 2010 parhaista ensi-iltaelokuvista osoitteessa <http://www.kulttuurivihkot.fi/>.

Median vanki

Mitä yhteistä on Chilen viimesykyisellä kaivosonnettomuudella ja Billy Wilderin 1950-luvun klassikkoelokuvalla?

VIIME ELOKUUSSA Copiapón kuparikaivoksessa Chilessä 33 kaivos miestä jäi jumiin 700 metrin syvyyteen. Miesten maanalaista vankeutta kesti 69 päivää. Onnettomuudesta kehkeytyi eräs vuoden 2010 suurimpia mediatapauksia.

Paikan päällä tapahtumista raportoi yli 2000 median edustajaa, ja pelastusoperaatiota seurasi suorana jopa miljardi ihmistä. Kaiken mediahälyn keskellä taka-alalle jäivät epäkohdat, kuten kaivostyöläisten heikot työolot.

Ei ole yllättävää, että runsaasti dramatiikkaa tarjonnut kaivosonnettomuus on herättänyt elokuvantekijöiden mielenkiinnon. Tekeillä on espanjalainen elokuvahanke, ja suurista maailmantähdistä ainakin **Brad Pitt** on ilmoittanut kiinnostuksensa tehdä aiheesta elokuva.

Chilen tapahtumia – ja erityisesti median suhtautumista niihin – enteilevä elokuva on tosin

Tatumia ei juuri liikuta uhrin hyvinvointi.

tehty jo kuusi vuosikymmentä sitten. **Billy Wilder**in ohjaustyössä *Tuhansien silmien edessä* (1951) ruoditaan median moraalia ja ihmisluonnon pimeitä puolia.

WILDERIN ELOKUVASSA Kirk Douglas näyttelee moraalitonta lehtimiestä Chuck Tatumia, joka on erotettu lukuisia kertoja työstään juopottelun ja aviorikosten takia. Hän puhuu itsensä töihin paikallislehteen Albuquerqueen pikkukaupungissa New Mexicossa.

Tatum haistaa suuren uutisaiheen, kun hän kuulee miehen (**Richard Benedict**) juuttuneen kaivokseen etsiessään sieltä intiaanien muinaisia arvoesineitä. Tatum hankkii itselleen yksinoikeuden juttuun, ja pitkittää tarkoituksellisesti pelastustöitä, jotta ehtisi laatia onnettomuudesta laajan artikkelisarjan. Hän organisoii tapahtuman ympärille sananmukaisesti mediasirkuksen. Onnettomuuspaikan lähelle pystytetään tivolialue houkuttelemaan katsojia. Sensaationälkäisiä ihmisiä kerääntyyykin paikalle laumoittain haaskalintujen tavoin.

Tatumia ei juuri liikuta uhrin hyvinvointi. Hän on huomattavasti kiinnostuneempi tämän vaimosta Lorrainesta (**Jan Sterling**) ja omasta urakehityksestään. Kaksinaamaisen lehtimiehen opportunistisen toiminnan johdosta tapahtumat saavat traagisen päätöksen.

Kirk Douglas on liero toimittaja elokuvassa *Tuhansien silmien edessä*.

WILDERIN ELOKUVAN pohjana oli kaksi tosi-tapausta: vuonna 1925 kentuckylainen mies jäi vangiksi omistamaansa kaivokseen, ja vuonna 1949 pikkutyttö putosi kaivoon Los Angelesin esikaupunkialueella. Uhrien kuolemaan päättäneet onnettomuudet herättivät laajalti huomiota.

Itävaltalaisyntyinen Wilder oli työskennellyt Hollywoodissa vuodesta 1933 lähtien. *Tuhansien silmien edessä* oli ensimmäinen elokuva, jossa hän toimi ohjaajana, käsikirjoittajana ja tuottajana. Se oli myös Wilderin ohjaajauran ensimmäinen taloudellinen epäonnistuminen. Arvostelutkin olivat pääasiassa varauksellisia. Yhdysvalloissa elokuvaa pidettiin liian kynnisenä. Jotkut toimittajat katsoivat Chuck Tatumin hahmon loukkaavan heidän ammattikuntansa kunniaa.

Douglasin vakuuttavasti tulkitsema Tatum on Wilderin tuotannon häikäilemättömin antisankari, monessa liemessä kovaksikeitetty tyyppi. Elokuvassa Lorraine vertaa häntä liian kauan keitettyyn kananmunaan.

NYKYÄÄN WILDERIN teos on tunnustettu yleisesti mestariteokseksi. Se on myös ohjaajan oma suosikki. Tarina on loppua kohden – toki aikakauden sensuurivaatimusten mukaisesti – turhankin moralisoiva. Silti kyseessä on paras yhdysvaltalainen

mediakriittinen elokuva **Sidney Lumetin** *Kasvot kuvaruudussa* (1976) ohella.

Tuhansien silmien edessä on uhmannut erinomaisesti aikaa. Sensaatiojournalismin kuvauksena se on suorastaan profeetallinen. Myöhemmin Wilder kuvasi lehdistön moraalittomuutta vielä komediassa *Etusivu uusiks'* (1974).

MITÄ SITTEN ON muuttunut median toimintatavoissa kuudessakymmenessä vuodessa? Ainakin jotkut sen edustajat ovat entistä häikäilemättömpiä. Chilen tapauksessa toimittajat alkoivat välittömästi tonkia loukkua jääneiden mainareiden taustoja. Tapahtuma sai saippuaoopperamaisia piirteitä, kun erästä kaivosmiestä odotti maan päällä sekä vaimo että rakastajatar.

Ei liene mitään näyttöä siitä, että Copiapón kaivosonnettomuuden yhteydessä kukaan olisi yrittänyt Chuck Tatumien tavoin viivästyttää pelastustöitä. Alkuvaiheessa jotkut asiantuntijat arvioivat miesten pääsevän maan pinnalle hieman ennen joulua, mutta lopulta asia hoitui huomattavasti nopeammalla aikataululla.

Chilen tapahtumat saivat onnellisen päätöksen. Wilderin elokuva ei sellaista tarjonnut, ja aikalaiset vieroksuivat sitä. Aikaansa edellä oleva taide jää usein tuoreeltaan vaille ansaitsemaansa arvostusta.

Sensaatiojournalismin kuvauksena se on suorastaan profeetallinen.

TUHANSIEN SILMIEN EDESSÄ (*Ace in the Hole/ The Big Carnival*) Yhdysvallat 1951. Ohjaukseen Billy Wilder. Käsikirjoitus Wilder, Walter Newman, Lesser Samuels. Kuvaus Charles Lang. Päärooleissa Kirk Douglas, Jan Sterling. 107 minuuttia. Paramount Home Entertainment (Finland), [2008].

Mediasirkus alkaa muistuttaa oikeaa sirkusta.

Catherine Corsini: Lähtö

Kuvakerronta on korutonta, henkilö-
hahmot elävän
tuntuisia ja
inhimillisen vajaita.

Laatudraamaa Ranskasta

Ranskalaisessa nykydraamassa katsojaa ei manipuloida, vietellä eikä kosiskella.

RANSKA ON elokuvan suurvalta. Yli 2 000 elokuvateatteria, lähes 170 elokuvafestivaalia ja pari sataa pitkää elokuvaa vuosittain takaavat sen, että maassa voidaan tehdä myös vakavia elokuvia sivistyneelle aikuisyleisölle.

Pohjolan perukoillekin lipsahtaa harvakseltaan sattumia tästä sadosta, useimmiten festareille ja toisinaan YLEn Teemalle. Malliesimerkeiksi käyvät

Philippe Lioret'n *Mademoiselle* (2001) ja *Welcome* (2009), pienimuotoiset moraliteetit vastuusta ja vapaudesta.

Suomen DVD-markkinoille ilmaantui tänä syksynä ilahduttavan kiitettävästi ranskalaista nykydraamaa. Näitä elokuvia sitoo toisiinsa tietty perheyhtäläisyys. Keskiössä on usein keski-ikäisten ihmisten identiteettikriisi. Kuvakerronta on korutonta, henkilöhahmot elävän tuntuisia ja inhimillisen vajaita. Suomalaisesta kulttuurista kertoo puolestaan se, että näitä elokuvia sanotaan usein »taiteellisiksi» tai art house-elokuvik-

si. Todellisuudessa ne ovat hillittyjä perusdraamoja, joissa katsojaa ei manipuloida, vietellä ja kosiskella mahtipontisella musiikilla, levottomilla leikkauksilla, seksillä ja väkivallalla tai onnellisilla lopuilla.

Catherine Corsinin (s. 1956) *Lähtö* on vapaa, Etelä-Ranskaan sijoitettu mukaelma **D. H. Lawrence**n klassikosta *Lady Chatterleyn rakastaja* (1928). Porvarisrouva rakastuu espanjalaiseen vierastyöläiseen. Jätetty aviomies, poliittisesti vaikutusvaltainen lääkäri, ajaa pariskunnan taloudelliseen ahdinkoon ja lopulta taidevarkauteen. Vierastyöläinen passitetaan vankilaan. Kotiinsa palannut vaimo surmaa miehensä.

Espoo Cinéssä syksyllä esitetty *Lähtö* on »romanttinen tragedia», joka alkaa lopusta. Tämä »spoilaaminen» vapauttaa Corsinin kerroksen ylimääräisistä jännitteistä. *Lähdön* mukaan rakkaus on aina hullua, koska se ei perustu ominaisuuksiin. Ivan ja Suzanne ovat tavallisia, vailla erityisiä ominaispiirteitä. Koska rakkaus on hullua, se on aina väistämättä tragedia. Koska onni on aina hetkessä, se on aina hetkellistä.

Yllä: Olivier Assayas: Kesähetket

Alla: Stéphane Brizé: Mademoiselle Chambon

Koska rakkaus on
hullua, se on
aina väistämättä
tragedia.

Lähtö on rohkean eleetön kokonaisuus. Pelkistetty toteutus jättää hienosti tilaa taitaville näyttelijöille.

Olivier Assayas (s. 1955) on ehtinyt kokeilla useita erilaisia lajityyppejä. *Kesähetkissä* (2008) hyvin toimeentulevat keski-ikäiset sisarukset joutuvat paljastamaan tunnesiteensä äidin kuollessa yllättäen. Vain taloustieteilijä Frédéric haluaa pitää suvulla Pariisiin lähetyksellä sijaitsevan rapistuvan huvilan ja sen sisältämät taidearteet. Hänen kansainvälistä uraa tekevät sisarensa kannattavat myyntiä, joten Frédéric joutuu taipumaan enemmistön tahtoon.

Kesähetket kuvaa muistojen syntyä ja luopumisen haikeutta. Nämä tunteet tarttuvat lopulta myös Frédéricin tyttäreen, joka järjestää tyhjiillään olevassa huvilassa nuorisobileet, mutta pakeneekin poikaystävänsä kanssa ympäröiville rinteille poimimaan marjoja ja kertomaan isoäidistään.

Kesähetket on hienostunut, puhelias, syvällinen ja pakottomasti etenevä draama. Assayas osoittaa, että luopuminen on taakka, mutta myös itsenäisyyden ehto. *Kesähetket* sai Suo-

men lehdistössä lähes hurmioituneen vastaanoton.

Stéphane Brizén (s. 1966) *Ei minua kukaan rakasta* (2005) käväisi Suomenkin valkokankailla. Viisikymppisen ulosottomiehen melankoliasta ja uudesta mahdollisuudesta kertova elokuva vakuutti kertaheitolla Brizén kertojankyvystä.

Eric Holderin romaaniin perustuva *Mademoiselle Chambon* (2009) jatkaa samoilla linjoilla. Muurari-kirvesmies Jean ihastuu poikansa uuteen opettajaan, viulua soittavaan yläluokkaiseen pariisittareen. Véronique ja Jean tuntevat ensi silmäyksestä lähtien vahvaa vetoa toisiinsa, mutta tiedostavat sanattomasti, että suhde on mahdoton. Jean lupaa jättää perheensä ja lähteä Véroniquen matkaan, mutta kääntyy viime hetkellä rautatieasemalla takaisin.

Mademoiselle Chambon on vaivautuneiden ilmeiden ja kömpelöiden eleiden elokuva, jossa puheella ei ole keskeistä roolia. Se on surullinen rakkaustarina, jossa mikään ei ole banaalia, vaikka kaikki onkin ilmeistä. Luokkarajoja ei ylitetä, vaikka tuota rajaa hapuillen lähestytäänkin. **Vincent Lindon** ja **Sandrine Kiberlaine** näyttelivät yhteen herkästi.

CATHERINE CORSINI: *Lähtö (Partir, 2009)*. Pääosissa: Kristin Scott Thomas, Sergi López, Yvan Attal, Bernard Blancan. Kesto: 82 min. Kuvaformaatti: 16:9, 1.85:1 anamorfinen laajakangaskuva. Elokuvaaja: Agnès Godard. Sandrew Metronome, 2010.

OLIVIER ASSAYAS: *Kesähetket (L'heure d'été, 2008)*. Pääosissa: Juliette Binoche, Charles Berling, Jérémie Renier, Edith Scob, Dominique Reymond. Kesto: 99 min. Kuvaformaatti: 16:9, 1.85:1 anamorfinen laajakangaskuva. Elokuvaaja: Eric Gautier. Cinema Mondo & Pan Vision, 2010. Rakkautta & Anarkiaa -DVD 214.

STÉPHANE BRIZÉ: *Mademoiselle Chambon* (2009). Pääosissa: Vincent Lindon, Sandrine Kiberlain, Aure Atika, Jean-Marc Thibault. Kesto: 96 min. Kuvaformaatti: 16:9, 2.35:1 anamorfinen laajakangaskuva. Elokuvaaja: Antoine Héberlé. Sandrew Metronome, 2010.

KIRJE MOOREASTA

Loanan puutarhassa

Moorea on allujaan vedestä noussut tulivuori.

TAHITIN JÄÄDESSÄ taakse katselen laivan kannelta Mooreaa, sen pilvien ympäröimiä vihreitä ja jyrkkäreunaisia vuoria. Lentokalat pyrähtelevät meren syvässä sinisessä. Kun lautta lähestyy Mooreaa, hahmottuu saarta ympäröivä turkoosi laguuni ja koralliriutta, johon valkoiset tyrskyt lyövät lakkaamatta. Moorea, kuten monet muutkin Tyynenmeren saaret, on vanha vedestä noussut tulivuori, joka kivimassojen painosta vajoaa hitaasti alaspäin.

Loanan puutarha on korkealla kukkulalla. Sinne on raskas kävellä iltapäivän kuumuudessa. Edessä aukeaa näkymä Opunohu-lahdelle ja kauas utuiseen horisonttiin. Mutta mitä tuolla on! Siellä on purjevene keskellä riuttaa, kallistuneena toiselle kyljelleen, ja aallot lyövät armottomasti sitä vasten. Viikko sitten tapahtui onnettomuus. Purjevene yritti yön pimeydessä löytää tien koralliriutan aukosta lahdelle, mutta juuri silloin sattui toinen laguunin signaalivalo olemaan rikki ja vene hahautui, suoraan keskelle teräviä koralleja. Seuraavana päivänä vene yritettiin irrottaa ja pelastaa mitä pelastettavissa oli, mutta meri oli jo ottanut saaliinsa. Purjevene oli omistajansa unelma, koti, jolla hän olisi purjehtinut perheensä kanssa Tahitin saarille ja maailman merille. Vielä viikonloppuisin hän tulee Papeetesta katsomaan purjevenettään, joka päivä päivältä kallistuu enemmän kyljelleen ja rikkoutuu aaltojen kuohuissa. Keulasta puuttuu jo suuri pala.

YSTÄVÄNI PAULO asuu purjeveneessä, Teanuanuassa, aivan Mareton rannan tuntumassa. Tutustun Pauloon rannalla, kun olen jo parin päivän ajan tarkkaillut uteliaana sinistä venettä miettien,

millainen henkilö sen omistaa. Paulon unelma on vasta alussa. Kahden vuoden kuluttua hän lähtee purjehtimaan maailman ympäri, eikä enää palaa Ranskaan, ehkä koskaan, hän sanoo. Paulo näyttää minulle vanhasta purjehtijoiden karttakirjasta reitinsä. Ensin Fidji, sitten Uusi-Seelanti, Melanesia, Australia, Intia, Afrikka, Atlanti ja Etelä-Amerikka. Paulo on kulkuri, viettänyt kiertolaiselämää jo pienestä asti. Hänellä on suuri sydän, niin suuri, että se kuuluu kaikille, mutta ei kenellekään samaan aikaan. »Saat asua veneessä, jos et sitoudu minuun», hän sanoo ja silittelee varpaitani karhealla kämmenellään. Illalla katsomme tähtitaivasta veneen kannelta. Tähtenlennot ja satelliitit ovat kuin fosforinhohteiset planktonhippuset meressä, kun menemme uimaan. **Sinead O'Connor** laulaa reggaeta. Aamulla hypään veneen kannelta suoraan kirkkaaseen veteen. Katselen potkiskelevia

MOOREA kuuluu Ranskan Polynesiaan ja sijaitsee Tahitin naapurissa. Tyynenmeren atomikokeiden aikaan 1960-luvulla Ranska sijoitti alueeseen paljon rahaa. Elinkeinorakenne muuttui tuolloin kalastuksesta ja maanviljelystä kohti palveluammattaja ja kulutusyhteiskuntaa. Nykyisin Ranskan Polynesian hallituksen sanotaan jättävän ihmiset oman onnensa nojaan. Sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia on paljon. Moorealla monet elävät vielä kalastuksella, kuten ovat tehneet jo sukupolvien ajan, vaikka laguunissa kalan sanotaankin vähentyneen ylikalastuksen myötä.

Kaikki on melkein liian keveää ollakseen totta.

jalkojani. Pohja näkyy metrien päässä. Olo on kokonainen ja onnellinen. Kaikki on melkein liian keveää ollakseen totta.

LOANAN PUUTARHASSA siemaimen juuri puristettua ananas- ja papaijamehua. Juttelen Mami Ritan, Loanan äidin, kanssa. Hän on elänyt täällä kauan ja hänellä on paljon lapsia. Molemmat miehet ovat jo aikoja sitten lähteneet muille maille. Toisella, ranskalaisella, on kuulemma ollut nainen ja lapsia joka mantereella, eri väreissä, eri kokoisia. »Joskus on parempi olla yksin», huokaa Mami. Turistit tulevat puutarhaan safarille. He katselevat ympäriinsä, ottavat muutaman kuvan ja lähtevät taas takaisin hotellien eristetyille rannoille, polttamaan itseään auringossa. Suuret risteilyalukset ankkuroivat lahdelle vain päiväksi. Loanan veljenpoika Vaitua työskentelee joka päivä puutarhassa. Hän istuttaa ja kastelee ja huolehtii vaniljaviljelmästä. Istutuksen jälkeen puutarha ei kuitenkaan vaadi paljon muuta kuin ylläpitoa. Kasvit kasvavat itsestään, sade tulee aikanaan. Mutta joskus Vaitua menee kalaan, ja ensi sunnuntaina hän on luvannut ottaa minut mukaan.

Maija Lassila tekee Moorealla sosiaaliantropologista tutkimusta paikallisesta mereen ja maahan liittyvästä tiedosta.

Henkinen sotavammamme on nykypäivää

KESKUSTELUA SODASTA ja sotaveteraaniudesta on Suomessa lähes mahdotonta käydä järkevasti. Toisaalla hulmuu sinivalkoinen paatos ja muualla tukahtunut tuskaisuus siitä, miten tärkeä aihe on voinut raunioitua niin pahasti, että siitä rehellinen puhuminen on varmin tapa tehdä sosiaalinen itsemurha. Ensimmäinen askel tilanteen helpottamiseksi olisi hyväksyä se, että jokainen saa puhua asiasta ilman että tulee leimatuksi epäkelvölliseksi ihmiseksi. Tämän kehotuksen osoitan sotaveteraani- ja reserviläisjärjestöille ja melko kattavasti medialle ja muille yhteiskunnallisille tahoille, jotka itseoikeutetusti omivat sotateman. Sen pohdinta ja tulkinta ei ole minkään poliittisen tai väestöryhmän yksinoikeus.

Siksi kehotan lukijaa tätä lukiessaan säätämään mielensä suurimmalle mahdolliselle ennakkoluottomuudelle. Paikallislehtemme päätoimittaja arvelee, etteivät suomalaiset veteraanit ihaile sotaa. Kuka väittäisi että he ihailisivat? Minäkään en tätä väittäisi, mutta yritän selittää miksi kyseessä olevien järjestöjen toimintaa useasti juuri tällaiselta vaikuttaa.

Sodassa toimineet ihmiset ovat rikkoneet yhtä voimakkaimpia inhimillisiä kieltoja vastaan: älä tapa! Siihen he ovat osallistuneet suoraan tai välillisesti ja tämä on hurja henkinen taakka useimmille. Sodan jälkeen tämän taakan kanssa on elettävä ja ihmisen hakee sovintoa itsensä kanssa. Hän tukeutuu erilaisiin selityksiin, jotka oikeuttavat veritekoja tietyissä tilanteissa. Tavallimpia ovat ne, joita valtiollinen sodantulkinta kaikille vuolaasti ja toistuvasti tarjoaa. Merkittistä on, että lähes jokaisessa sotaa käyneessä maassa virallinen selitys vähättelee oman valtion ja kansalaisten vastuuta sodanaikaisista teoista. Sodan historian tulkinta on siksi äärimmäisen arka aihe, koska siitä riippuu miljoonien ihmisten henkinen vointi.

IHMISELLE JOKA kohtasi sodan, saattaa jäädä sodanjälkeiseen elämään pelkoa ja rikkoontunut henkinen tasapaino. Hän voi kokea monenlaisia syyllisyydentuntoja siitä mitä hän on tehnyt toisille, siitä että on selviytynyt hengissä tai siitä, että koki itsensä pelkuriksi. Ihminen, jolla on särkynyt itsekunnioitus hakee helposti uutta tasapainoa etsimällä kokonaistilanteesta yksittäisiä palasia, missä hän voi kokea tehneensä oikein. Hän saattaa mennä omakuvan eheyttämässä vielä pidemmälle ja ylpeillä tai korostaa, miten hän on kantanut vastuuta henkensä uhalla ja toiset ovat velkaa hänelle. Asiat alkavat näyttäytyä hänelle siltä, että sodan keskellä hän olisikin toiminut vapaasta tahdostaan, vaikka todellisuudessa päätöksien takana on ollut mieletön yhteisöllinen paine toimia tietyllä tavalla tai peräti kuolemantuomio.

»Olemme viattomia» -ajattelu estää täydellisesti ymmärryksen kasvun.

Sotatrauman käsittely on Suomessa kulkenut vahvasti siihen suuntaan, että valtiollinen aseellinen konfliktitarkaisu käsitellään itsestään selvästi kunniaikkaana tekona eikä poliittisena ja inhimillisyyden haaksirikkona. Tätä tulkintaa on yhteiskunnallisesti aukottomasti ja voimakkaasti turvattu joka puolella tavattavalta yhtenäisajattelulla. On suuri vahinko että maailmalla käydyt aseettomat konfliktitarkaisut eivät ole suomalaisten väkivaltakeskeisessä ajattelutavassa edes kuviteltavissa. Yksi tunnetuimmista kansannousuista, joka lähti toiselta ajattelupohjalta, oli Intian toteutunut irrottautuminen britti-imperiumista Gandhin johdolla. Periaatteessa väkivaltaa kaihtava ongelmanratkaisu istuisi saumattomasti kristilliseen perinteeseen eikä sitä tietä kulkevan ihmisen tarvitsisi olla hindulainen. Muttei Suomessa. »Olemme viattomia»-ajattelu estää täydellisesti ymmärryksen kasvun siitä miten sodat syntyvät, ketkä niistä hyötyvät, ketä niissä käytetään hyväksi ja miten kaikki selitetään parhaanpäin.

PALATAKSENI ALKUKYSYMYKSEEN, ihailevatko sotaveteraanit tai armeijaan kuuluvat tahot sotaa: Tuskinpa. Valitettavasti heiltä en ole kuitenkaan kuullut koskaan pitkälle meneviä ajatuksensuoksia siitä, miten tulevia konflikteja voi ratkaista astumatta niihin tapahtumaketjuihin jotka tuottavat seuraavan sodan. Sotilasarvojen ylenpalttinen viljely ja kuolemaa tuottavien välineiden suoranainen fetisointi ovat parhaimpia keinoja saada meidät toistamaan vanhoja kaavoja. Väkivallalla uhkailu voi harvoissa tilanteissa pysäyttää väkivallan leviämisen. Mutta sen jälkeen on nopeasti riisuttava ajatteluun pesiytynyt miekka. Tämä ei ole onnistunut Suomessa edes kielenkäytössä. Sana »maanpuolustusinto» on yksi typerimpiä demagogian luomuksia, joita olen viime vuosina enenevästi kuullut.

Kirjoitan tämän tulevia kriisejä maailmalla ja Suomessa silmällä pitäen.

Maailma on avoin säveltäjälle – jos säveltäjä on avoin maailmalle

*Tomi Räisänen on kansainvälisesti esitetyin nuori säveltäjämme.
Kulttuurivihkot haastatteli nuorta lahjakkuutta.*

SUOMESSA TUETAAN APURAHOILLA monia säveltäjiä, joiden teoksia esitetään vain muutamia kertoja vuodessa. **Tomi Räisänen** musiikkia soitettiin konserteissa, radioitiin ja televisioitiin vuonna 2010 yli 50 kertaa. Määrä on huikea ja saavutus korostuu, kun muistetaan hänen kansainvälisyytensä. Esityksiä on yksistään tänä vuonna ollut Suomen lisäksi 12 eri maassa ja kolmessa maanosassa. Kaikkiaan hänen musiikkiaan on esitetty jo 37 maassa ja viidessä maanosassa. Arvostettuja palkintoja on tullut Italiasta ja Japanista. Nuoren polven säveltäjistä Räisänen on Suomen menestynein monellakin mittarilla. Miten menestys on syntynyt? Miksi Räisästä esitetään niin paljon?

Räisänen viimeistelee juuri tähänastisen tuotantonsa pääteosta, joka on laaja pianokonsertto *Sublunar Mechanics*. Kantaesityksensä se saa ensivuoden huhtikuussa Brasiliassa Orquestra Sinfônica do Recifen ja pianisti **Sami Väinäsen** toimesta. Konsertto esitetään kahteen otteeseen ja Tomi on itse paikalla soittamassa teoksen elektroniikkaosuuden. Ylipäänsä hän haluaa olla aina läsnä uusien teostensa kantaesityksissä, jos se vain on mahdollista. Paikan päällä hän luo kontakteja, joista saattaa poikia uusia sävellyshankkeita. Tomi hallitsee suhdetoiminnan ja pitää yllä yhteyksiä. Ei auta, jos säveltäjä istuu kotonaan odottamassa, että puhelin soi tai joku soittaa ovikelloa. Menestys vaatii tietenkin myös lahjakkuutta, uhrauksia ja kurinalaisuutta. Tomin asenne säveltämiseen on samalla kertaa nöyrä ja ehdoton, avoin ja itsenäinen. Säveltäjän täytyy paneutua työhönsä täysin. »Päivä on säveltämisen kannalta pilalla, jos se alkaa jollakin muulla.» Vastapainoa toki saa ja pitääkin olla, ja Tomin kohdalla se tulee muun muassa

urheilusta. Muuta työtä säveltämisen lisäksi ei kuitenkaan saa olla. Menestyminen edellyttää säveltämisen asettamista etusijalle.

Taide tarvitsee tukea ja yleisön

Taiteen luomiseen kuuluvan ehdottomuuden vastapainoksi hänen suhteensa yleisöön ja yhteistyökumppaneihin, eli muusikoihin, on hyvin avoin. »Taide kuuluu periaatteessa kaikille, vaikka harvat sitä tuottavat ammattikseen ja monet eivät siitä halua nauttia», Tomi toteaa ja korostaa että tukimuotoja taiteelle on aina ollut. Ennen sitä tukivat hovit ja kirkko, nykyisin tehtävä on valtiolla, ainakin Suomessa ja monissa muissa Euroopan maissa. »On pelkkää populismia vaatia taiteen tukemisen lopettamista», Tomi kritisoi aina lamakauden aikana voimistuvia vaatimuksia. Tuen lopetta-

nen myös annettava jotain takaisin. Tomin nettisivuilta kuka tahansa voi hakea hänen nuottinsa ja kuunnella hänen teoksiaan ilmaiseksi, ja se lienee osasy, miksi hän on esitetyimpiä nuoria nykysäveltäjiä maailmassa. Vielä tärkeämpää on tietenkin laatu, ja siitä todisteena ovat palkinnot ja sävellystilaukset eri puolilta maailmaa.

»Kävin keväällä Chicagossa, jossa avokätistä toimintaani ihmeteltiin suut ammolle. Nuottien ollessa maksuttomia tuloja tulee vain vaatimattoman suuruisista tekijänoikeuskorvauksista, joita voi joutua odottamaan vuosikausia. Teos voi kustannettuna jäädä hyllylle pölyttymään. Olenkin järjestään kieltäytynyt kaikista tarjotuista kustannussopimuksista», Tomi selventää toimintafilosofiaansa. Hänelle

Tomin nettisivuilta kuka tahansa voi hakea hänen nuottinsa ja kuunnella hänen teoksiaan ilmaiseksi

minen johtaisi taiteen näivettymiseen ja sitä kautta koko kulttuurin heikentymiseen. »Jos taiteen pitää elää markkinatalouden ehdoilla ja koko kansan suosion varassa, Suomen kulttuuria edustavat ennen pitkää Uuno Turhapuro -elokuvat. Populistit kuitenkin jaksavat syyttää taidetta elitismistä».

Tomi pyrkii itse madaltamaan elitisointumista jakamalla nuottejaan ja tarjoamalla musiikkiaan kuunneltavaksi kaikille halukaille. Hänen mielestään sävellystuotannon avoimen saatavuuden takaaminen on suorastaan säveltäjän velvollisuus. Jos taitelija saa julkisia apurahoja toimintaansa, on hä-

tärkeintä on saada musiikkinsa elämään esitysten kautta.

Tomin näkemyksen mukaan säveltäjä tarvitsee myös tallenteita, mutta levytykset on taidemusiikin puolella ajettu aivan alamaihin. Nuotteja tarvitsevat vain muusikot, siksi pitää olla jokin muu tuote, jota yleisö voi käyttää ja kuluttaa, toisin sanoen objekti, jonka kautta säveltäjä eksistoi näkyvämmiin. »Ilman levytyksiä säveltäjä on vähän kuin kirjailija ilman kirjaa!» Epäkohdan edessä Tomi ei ole jäänyt valittamaan, vaan on opiskellut äänittämistä ja koonnut vuosien varrella kotiinsa oman äänitysstudion. Pitkän

työn hedelmät alkavat tuottaa tulosta ja ensi vuodesta lähtien levyjä alkaa tulla ulos hänen omalla Edition TROY-levymerkillä.

Muusikoiden on hyväksyttävä sävellys

Itse sävellys muodostaa teoksesta vain noin puolet. Toinen puolikas tulee tulkinnan, eli muusikkojen työn kautta. »Haluan kirjoittaa idiomaattisia teoksia, jotka istuvat instrumenteille, joilla niitä soitetaan. Kompleksisuus ei koskaan saa olla sävellyksen itseisarvo. Toisaalta joskus pitää kirjoittaa vaativaa tekstuuria ja jopa keksiä uusia soitotekniikoita, mutta silloinkin pitää muistaa soittimen ja muusikon kunnioittaminen», Tomi tiivistää. »Sävellys kantaa pitkälle, jos soittajat kykenevät toteuttamaan siinä muusikkouttaan ja sitä kautta oikeasti haluavat soittaa teosta. Tällöin musiikki elää kantaesitystä kauemmaksi.»

Tomin mukaan muusikot tuntuvat yllättävän usein alistuvan säveltäjien oikkuihin. Hän toteaa puolileikkilään, että muusikot voisivat mennä joskus lakkoon ja todeta, että ammatitaidottomasti kirjoitettua sävellystä ei soiteita. »Itselläni on tavoitteena kirjoittaa täydellinen partituuri, ilman ainuttakaan virhettä.» Haaste on kova, kun muistetaan että partituurissa voi olla jopa satojatuhansia merkkejä. »Erään kappaleeni yhteydessä sanoin kapellimestarille, että tarjoan kaljan jokaisesta hänen löytämästään virheestä. Päädyin tarjoamaan kolme kaljaa, mutta löysin itse jälkepäin vielä kaksi virhettä», Tomi muistelee.

Uusia ulottuvuuksia

Tomi etsii musiikillisessa toiminnassaan jatkuvasti uusia ulottuvuuksia. Tulevassa pia-

»Itselläni on tavoitteena kirjoittaa täydellinen partituuri, ilman ainuttakaan virhettä»

nokonsertossa yleisöä hämmästyttää sivunäkääntäjä, joka yllättäen soittaa solistin kanssa nelikätisen kadenssin, joka saattaa olla ensimmäinen koko pianokonserttojen historiassa. Monia muitakin yllätyksiä sisältävässä konsertossaan Tomi liittyy muusikoiden riveihin soittamalla teoksen elektroniikkaosuuden itse. Taiteellisen työn laajentamisessa tärkeä askel on ollut kapellimestarin taitoihin perehtymien. Tänä syksynä hän johti ensimmäisen kerran oman kappaleensa kantaesityksen Saksassa. Kokemus oli niin hyvä, että se saa varmasti jatkoa. »Jos taitoa ja

uskallusta riittää, saatan ehkä joskus johtaa muidenkin teoksia.»

Uusien ulottuvuuksien etsiminen ei rajoitu pelkästään musiikkiin. Tomi on etsinyt rajojaan ja myös elämän nautintoja useilta alueilta, kuten miekkailusta maajoukkueetasolla, kilpatason hiihtämisestä, maailman kuuluisimpien maratonreittien kiertämisestä, keilailusta, sekä hyvästä ruuasta ja juomasta. Hänellä on yksityiskohtaiset tiedot niin kesätyövuoksuun saloista kuin alkoholijuomien laadusta. Laaja-alaisuus on löytänyt tarkkuuden, taide ruumiinkulttuurin. ▶

RUNOA ITÄRAJALLA

Teksti **PENTTI STRANIUS**
Valokuvat **AINO KIVI**

Viime vuonna eri puolilla Suomea järjestettiin monenlaisia runouteen ja lausuntaan liittyviä tapahtumia: runoraatia, runoviikkoa, runomaraton ja runoiltaa. Runokirjoja ja kulttuurilehtien teemanumeroita julkaistiin ennätystahtiin, ja runo kuului myös Ylen lähetyksissä. Itäisen Suomen tapahtumista esimerkkeinä olkoot Kajaanin Runoviikko, Kesälahden venäläisen nykyrunouden päivä, Joensuun Runosalongin perustaminen sekä Anna Ahmatova -tilaisuudet Joensuussa ja Enossa.

VAIKKA RUNO ON useimmiten lyhyt, se voi uudistaa kieltä ja olla myös kokonainen elämäntarina, elämän moninainen kirjo runomittaan puettuna. Runo saattaa avata aikajanaa, muistoja, kohtaloita – virkistää kokonaisen kansakunnan historiallista muistia. Runon kulttuurinen kääntäminen kieleltä toiselle on vaativa tehtävä, oma taidelajinsa.

Vuoden 2010 runobuumi jatkui marraskuussa Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksella, missä pidettiin Anna Ahmatova ja hänen aikansa -seminaari. Sen organisoivat **Marja Jänis** ja **Natalia Baschmakoff**, molemmat arvostettuja Venäjä-tutkijoita. Alustajina olivat **Johanna Hulkko**, **Maija Könönen**, **Kirsti Era**, **Elvira Hirvonen** ja **Jukka**

Mallinen. Kuten arvata saattaa, myös **Anna Ahmatovan** ja Nobel-runoilija **Joseph Brodskyn** »suhde» tuli perinpohjin käsiteltyksi, erityisesti Könösen ja Mallisen alustuksissa. **Leila Luukkainen** ja **Irene Jelin** pitivät huolta ohjelmallisesta osuudesta laulaen ja lausuen.

Joulukuussa maineikkaassa Wanha Jokela -ravintolassa – joka on muuten purku-uhana lähivuosina – kokoontui Joensuun rauhanryhmän merkeissä ensimmäinen Runosalonki. Teemana oli joulunaikaan sopivasti Rauhan ja rakkauden runot. Runosalongin idea pistettiin alulle jo Anna Ahmatova -seminaarin jälkitunnelmissa. Toteuttajiksi ryhtyivät lieksalainen **Inka Kivi** ja joensuulainen **Veijo Tiilikainen**, jotka ovat kunnos-

tautuneet niin tekstin tuottajina kuin lausujina. Runosalonki jatkuu eri teemoin myös vuonna 2011. Sen idea on spontaanisuus: jokainen halukas saa lausua omia tai muiden kirjoittamia runoja – kehua, kommentoita, kritisoida. Myös laulaminen ja soittaminen on suotavaa.

Aivan sattumalta samoihin aikoihin Enossa järjestettiin venäläisen runon ilta paikallisen ystävyysseuran aloitteesta. Siellä kirjastonhoitaja **Vesa Liminka** luki ja esitteli Anna Ahmatovan tuotantoa.

Pyysin kolmea pohjoiskarjalaista »runoaktivistia» kertomaan omat mietteensä siitä, mitä runo itse kullekin heistä merkitsee ja millaista runoutta he arvostavat.

Mitä runo minulle merkitsee?

INKA KIVI (IK): Runo on silmänräpäys, jossa monta kuvaa valottuu yhtä aikaa. Runo aukeaa moneen suuntaan. Aikojen yli viiltävässä halkeamassa todentuu jotain tästä kaotavasta hetkestä. Minulle runo merkitsee ilmaa, jota hengitän. Sisään – ulos. Joskus kiihtyneesti ja sykäyksittäin, joskus hitaasti ja viipyillen. Kirjoittaminen on hapetus- ja viivyttävää. Kirjoittaminen on tapana elää. Minuuden todentumista ja minän rajojen piirtymistä merkittävissä mustissa koukeroissa, kirjaimissa. Kirjoittaminen on pitkospuuta hyllyvässä ja upottavassa suossa, monikkojen »me, te, he» hukkuvassa imussa.

VESA LIMINKA (VL): Näen runouden tietni mielenkiintoisempaan elämään. Runot usein auttavat minua ajattelemaan paremmin. Jokin lukemani yksittäinen säe saattaa pyöriä päässä useita kuukausia, ja palata mieleen sopivassa tilanteessa. Runo voi olla tiivistelmä poliittista historiaa tai joukko televisio-ohjelmista poimittuja lauseita. Parhaimmillaan se on yhtä aikaa vakava ja leikkisä yritys kurkottaa kohti maailmaa.

LEILA LUUKKAINEN (LL): Runo on ikkuna johonkin tuttuun tai ennestään tuntemattomaan paikkaan, jossa ei tiennyt ikkunaa olevankaan. On se myös ovi yllättävässä paikassa. Miun suhde runoon on lapsellisen mutkaton. En varsinaisesti ymmärrä runoja tai runoutta, mutta osaan nauttia ja iloita runon kauneudesta, yllättävyydestä, salaperäisyydestä ja käsittämättömyydestä. Samoin otan kaiken irti runon monimerkitsevyydestä eli luen runoja siekailematta itsestäni käsin. Tämä kaikki onnistuu käsitteekseni juuri sen takia, ettei miulla ole kovin kummoista tietoa lastia niskoillani runoudesta.

Miten runo astui elämään?

IK: Runo asettui minuun tarinoissa – onnasteluissa, pohdinnoissa, arvioinneissa, moralisoinneissa, ääneen ajatteluissa, joita lapsena kuulin. **Heikki Turunen** taltioi oivasti uusimmassa kirjassaan *Hämärän tunnin tarinoita* tätä Pielisen kertomisperinnettä. Mummoni suusta kuulemani sananlaskut kuten »Eteenpäin on elävän mieli» tai »Sade peittää onnellisten jäljet» lohduttavat vieläkin.

Koulusta kotiin kuljin päivittäin Lieksan kirjaston kautta. Äitiäni tyttären kirjahuilu hermostutti, ja vielä kiusallisempaa hänetä olivat teatteri- ja lausuntaharrastukseni. Ensimmäinen runo, jonka muistan julkisesti esittäneeni, oli **Immi Helenin Hiiriä pyydystämässä**. Elettiin vuotta 1964, oli ekaluokan kevät ja esiintymistunti. Opettajani **Nina Karpin** innostui, ja siitä se alkoi, kiertue runon kanssa muihin luokkiin, kouluihin, kilpailuihin, juhliin, tilaisuuksiin ja myöhemmin aikuisella iällä omiin lausuntailtoihin. Päiväkirjaa olen pitänyt hajanaisesti, ja jatkeena sille kirjoitan runoja.

VL: En tarkalleen muista tai tiedä, miksi aloin lukea runoja. Tämä tapahtui kuitenkin monia vuosia sitten. Oli aika, jolloin runous oli elämäni tärkein asia, mutta nyt siinä on jo muutakin. Huomasin, että runojen kautta moni itseäni askarruttanut asia sai selityksen. Nuorempana olen myös yrittänyt kirjoittaa runoja, mutta kirjoittaminen ei lopulta ollut minua varten. Eräänä iltana poltin tuhaksi kaiken kirjoittamani, mutta tämä kyllä harmittaa näin jälkepäin.

Runoja lainataan kirjastoissa edelleen vähemmän kuin muuta kirjallisuutta. On ollut kuitenkin mukava huomata, että ainakin ne runoillat, joissa olen itse ollut mukana, ovat vetäneet ihan hyvin väkeä paikalle. Runous

syttyy elämään ehkä parhaiten silloin, kun sitä keskustellen luetaan ihmisille. Usein kuulee sanottavan, että runoja ei lueta, koska ne ovat liian vaikeita. Runoja lukiessa täytyy muistaa, kuten kaikessa muussakin toiminnassa, että kaikkea ei voi milloinkaan tulkita tai ymmärtää tyhjäksi.

LL: Oikeastaan sukellukseni runon maailmaan tuli pakon edessä. Jouduin opiskeluaikana tekemään runoanalyysin **Einari Vuorelan Korpirastaasta**. Olin ihan pihalla, kunnes tajusin että sehän soi! Vuorelasta tulikin pitkäaikainen kumppani, aloin säveltää häntä enemmänkin ja edelleen silloin tällöin katselen »sillä silmällä». Kenties kaunein sävellykseni on nimenomaan Vuorelan Korpirastas. Vuorelasta siirryin säveltämään **Unto Kupiaista**, joka hänkin jäi elinkautiseksi kumppanikseni.

Myöhemmin aloin lukea uutta suomalaista runoutta, kunnes taas säveltäjä minussa kiehtoutui **Pablo Nerudaan** ja **Federico García Lorcaan** 2000-luvun alkupuolella.

Kesälahdella luetaan Unto Kupiaista hyvin monessa talossa – ja harrastetaan kirjallisuutta muutenkin hyvin ahkerasti.

Ketä runoilijaa arvostan – ja mitä syrjäseudulla luetaan?

IK: Luetaanko runoja syrjäseudulla – hmm, syrjäseudulla? Ihminen on oman elämänsä sankari, keskiössä elämässään ja valinnoissaan, silloinkin kun valinnanvaraa ei juuri ole. Syrjäseutu, elämän syrjä, leivän syrjä. Syrjässä jostain ja jossain? Syrjässä omasta elämästään? Kirjat ja kirjallisuus paitsi avaavat uusia maailmoita niin tuovat näkyväksi läsnä olevan. Noin tuossa kirjan tarinassa, miten minulla? Runot pysäyttävät elämän virran pisaroiksi, joissa merkitykset tihentyvät ja aineettomuus ja ajattomuus

yhtyvät. **Timo Hännikäinen** kirjoittaa koelmassaan *Kilpailevan lajin muistomerkki*: »Kirjat pahvilaatikoissa, abstraktioiden tuoksu / isoäitien muotoinen kuluma keinuolin selkänöjässä / aivot, puoli kiloa, muuttokuorma lapsuudesta / sinne mistä olen kotoisin.»

VL: Minun on aina ollut vaikea laittaa runoilijoita tai runokirjoja paremmuusjärjestykseen. Parhaiten olen kuitenkin perehtynyt kotimaiseen runouteen. Teen tällä hetkellä pro gradua **Kari Aronpuron** varhaisrunoudesta. Kotimaisista kirjoittajista itselleni tärkeä on myös **Eeva-Liisa Manner**, ja etenkin hänen teoksensa *Kuolleet vedet*. Anna Ahmatorova on tullut tutuksi hiljattain, ja hänen tuotantonsa on mielestäni vaikuttava. Tässä yhteydessä on vielä mainittava **Leevi Lehdon** ntamo, joka tekee tärkeää työtä runokentän monipuolistamisessa.

LL: Jos olisi kuoleman uhalla valittava vain yksi runoilija, valitsisin ehkä Pablo Nerudan. Tai Unto Kupiaisen. Tai **Teemu Hirvilammin**. Tai **Arja Tiaisen**. Tai... tai sitten kuoleman, koska eihän näitä voi mitenkään laittaa paremmuusjärjestykseen. Rakastaakin voi täysillä montaa yhtä aikaa. *Korpirastas* on sydämeni laulu, mutta niin on Unto Kupiaisen *Säveltäjän*:

»Minuss' asuu eräs ääni / eräs hyvin hiljainen. / öin kuuntelee sitä pääni / ja se soi kuin virren ääni / vain hiljaa hymisten. Yö yöltä soi se virsi / ja yhä lähempää / olen toukan kotihirsi / ja se virsi on kuolinvirsi/ jota toukka säveltää.»

Niin, ja yksi kauneimmista ajatuksista on Teemu Hirvilammin säe: »Sinisten vaarojen syli on koti.» ▽

Haastatteluun osallistujat:

INKA KIVI (LIEKSA), Honkalampi-säätiön LUOVA-keskuksen ja Lieksan Taidetoimintakeskuksen toiminnanohjaaja. Päiväkirjamerkintä viime lokakuulta: »Puut riisuutuvat / lehdet maahan langenneina / sinä riisut minut / lehti kolahtaa aamuun / valo paljastaa oksiston katedraalin / maasta ja maahan sinä olet tullut.»

VESA LIMINKA (ENO), humanististen tieteiden kandidaatti. Opiskellut Joensuussa kirjallisuutta, filosofiaa ja informaatiotutkimusta. Työpaikka Enon kirjastossa elokuun 2010 alusta. »Lastenhoito ja työnteko täyttää elämäni tällä hetkellä, vapaina hetkinä koetan harrastaa kirjallisuutta tai elokuvia.»

LEILA LUUKKAINEN (KESÄLAHTI), luokanopettaja, kirjoittaja, laulun-tekijä ja muusikko. Myös kansalaisaktivisti, jonka erityisharrastuksena ovat huussit. »Minun ja perheeni kompostoiva kotihuussi on pystytetty Kesälahden kirkonkylälle. Sen kaltaisten, ihmisen kokoisten yhteisöjen soisin elävän tulevaisuudessakin.»

Inka Kivi

Vesa Liminka

Räväkkä laatu-lehti yhteiskunnasta kiinnostuneille ihmisille.

YDIN

Tilaa Ydin!

Kesto-
tilaus

28 €

/ vuosi

Vuosi-
tilaus

35 €

/ 4 nroa

Myös
näyte-
numeroita!

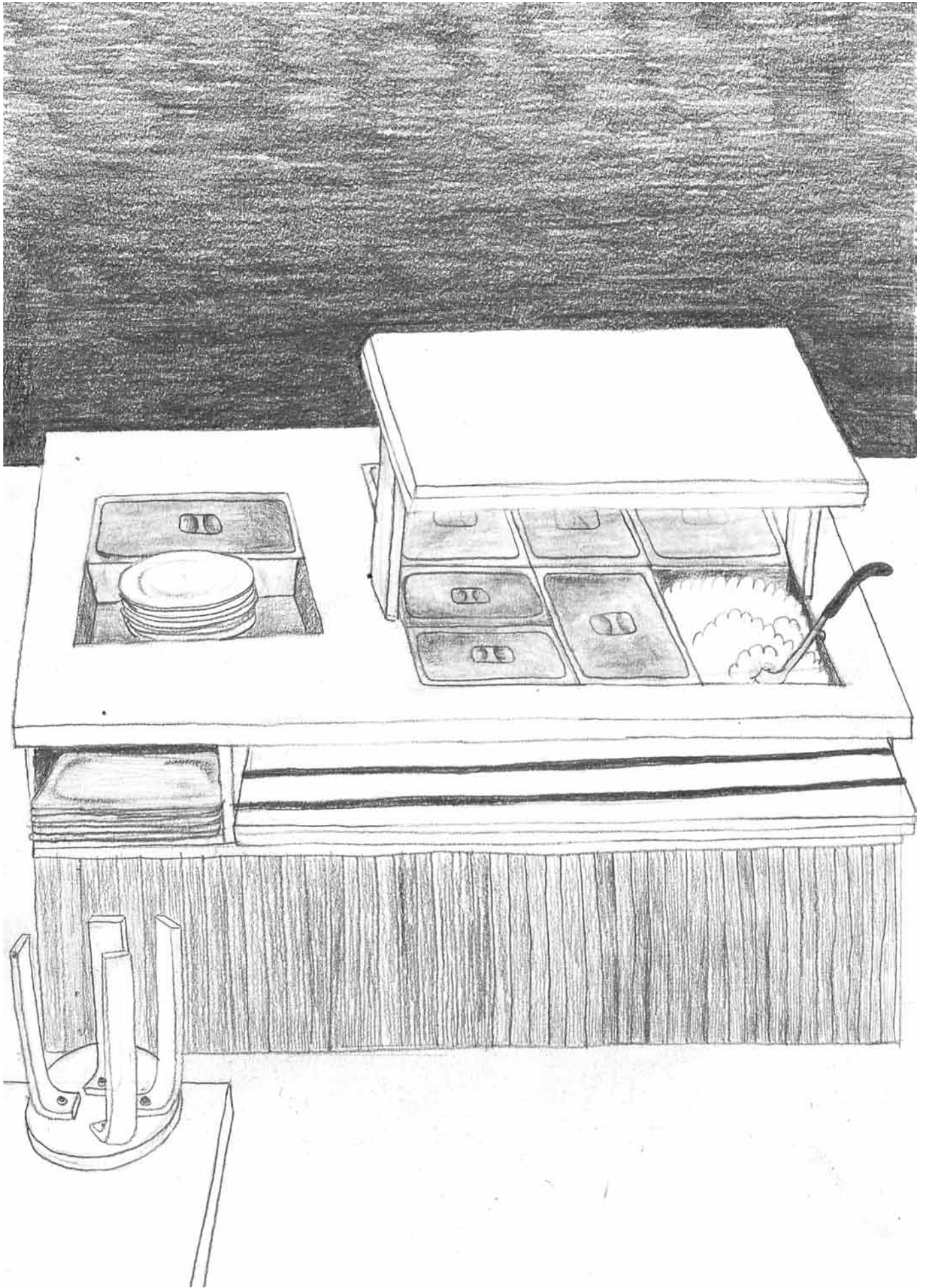
Vähävaraiset: 20 € / vuosi

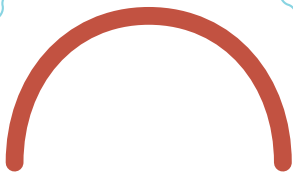
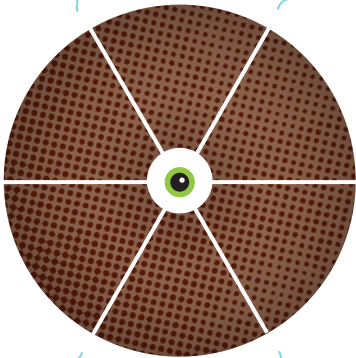
www.ydinlehti.fi

LAMA

- 30 Ryysyköyhälistö tekee tuloaan
 - 32 Opittiinko 1990-luvun lamasta mitään?
 - 34 Työ pätkee, ihminen ei
 - 36 Lama, mun
 - 44 Kadonneiden lampaiden koti
 - 46 Kullervo on tyhjä kohta
-

Ryysyköyhälistö tekee tuloaan

Suomi on outojen paradoksien ja kasvavien luokkaerojen maa. Todellinen marginaali-ilmiö, ryysyköyhälistökin tekee tuloaan. Mitä köyhyys on tänään?

VIRALLISISSA LAUSUNNOISSA LAMA alkaa olla takanapäin ja Suomi on kuulemma taas 2011 nousukiidossa. Presidentti tosin muistutti uudenvuodenpuheessaan myös köyhyydestä ja monista ongelmista. Siitä tuotui »työväenpuolue» kokoomuksen eliitti ja antoi ymmärtää, että »monella menee paremmin kuin koskaan» ja suhteellinen köyhyyskin on suhteellista...

Köyhyyttutkija **Jouko Karjalaisella** (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos) ja tutkimusprofessori **Heikki Hiilamolla** (Kansaneläkelaitos) on ollut hieman muuta kerrottavaa. **Heikki Taimion** toimittamassa kirjassa *Hyvinvointivaltion suunta – nousu vai lasku?* (TSL, 2010) Hiilamo ja Karjalainen pistävät suomalaisen köyhyyden paikalleen pätevin tilastotiedoin. Yhteisartikkelissa »Köyhät talouskriisin kurimuksessa» köyhiksi kansalaisiksi määritellään ne, jotka saavat asumistukea, toimeentulotukea tai kirkon diakonia-apua. Lähteinä ovat olleet toimeentulotukitilat, Kelan asumistuen saajat ja evankelisluterilaisen kirkon diakoniatilat.

On itsestään selvää, että nimenomaan pitkäaikaistyöttömät – joiden määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 2000 – ja heidän

perheensä kuuluvat näillä mittareilla köyhään kansanosaan. Monen on tukeuduttava pikavippeihin, leipäjonoihin ja sukulais- tai ystäväapuun. Hiilamon ja Karjalaisen johtopäätös onkin: »Absoluuttinen köyhyys (huom!) on lisääntynyt viimeaikaisessa talouskriisissä selvästi» ja »Pitkäaikaistyöttömyys ja asumisen kalleus selittävät suuren osan köyhyydestä». Toinen johtopäätös koskee **Matti Vanhasen** toisen hallituksen (2007–2010) hallitusohjelmaa, jossa keskeinen tavoite oli »köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy». Vuonna 2008 alkanut talouskriisi ja hallituksen riittämättömät toimet ohjelmansa toteuttamiseksi veivät kaiken pohjan köyhyyden poistamistavoitteilta. Tutkijat summaavat: »Hallitus ei pitänyt lupaus- taan», sosiaaliturva jopa heikkeni, köyhyys lisääntyi.

Ryysyköyhälistön paluu

Marxilaisen terminologian mukaan ryysyköyhälistö (*Lumpenproletariat*) on proletariaatin liepeillä kasvava nälkiintynyt, asunoton ja työtön kurjalisto. Asemansa vuoksi sillä ei voi **Marxin** mielestä olla samanlaisia luokkatietoisuutta ja roolia kuin työväen-

luokalla, mutta sitäkin enemmän ongelmia ja erilaista kärsimystä. Marx ja **Engels** analysoivat ryysyköyhälistöä esimerkiksi Ranskan vallankumouksen ja Pariisin kommuunin yhteydessä.

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ylpeili pitkään sillä, että tämä nälkiintynyt kurjalisto on saatu maasta ja katumaisemista hävitettyä. Nyt se näyttäisi tekevän paluuta. Kasvat leipäjonot ovat näkyvä seuraus ilmiöstä. Ryysyköyhälistön uudelleensyntymistä voi ennakoida monilla mittareilla, jotka ovat jo arkipäivää.

Köyhyys, syrjäytyminen ja työttömyys ovat alkaneet periytyä, sosiaalisessa mielessä. Suomalaisissa kaupungeissa kasvaa slummiutuvia asuinalueita, missä tätä nykyä kohtaavat niin yhteiskunnasta syrjäänlyödyt ja köyhimmät suomalaiset kuin ulkomaalaiset maahanmuuttajatkin, usein pakolaiset. Kokoalaiset perheet elävät sosiaaliavun turvin – ja jopa ilman sitä.

1. Kasvat tuloerot kasvattavat luokkaeroja, jolloin kaikista heikoimmassa asemassa olevat velkaantuvat ja putoavat ryysyköyhälistön marginaaliin – lopulta sosiaali-

Kuka kuuntelee köyhää?

Tutkija Jouko Karjalainen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL) on ollut paljon julkisuudessa nimenomaan »köyhystutkijana». Seuraava haastattelu tehtiin tammikuun 2011 puolivälissä.

PENTTI STRANIUS: Määrittele köyhä nykysuomalainen.

JOUKO KARJALAINEN: Köyhyys voidaan tutkimuksen tarpeisiin määritellä ainakin tusinalla eri tavalla. Toisaalta se on käsite, joka pakenee määrittelyä. Köyhyys on myös sosiaalisesti ja poliittisesti täynnä ennakkolatauksia. Niinpä miltei minkä tahansa ryhmän määrittely köyhäksi saa harvoin kaikkien hyväksyntää. Silläkin uhalla näen suomalaisen köyhyyden kohtaavan tänään erityisesti ihmisiä, jotka ovat joko kokonaan tai ainakin pääosin kunnollisten työmarkkinoiden ulkopuolella. Köyhyys on myös vastentahtoiseksi koettu tila yksilölle tai kotitaloudelle.

PS: Olet ollut mukana laatimassa kymmentä teesiä köyhyydestä. Miten ne on otettu vastaan viranomaistahoilla köyhyyden ehkäisemisen teemavuonna 2010? Oletko tyytyväinen teemaan liittyvään Kuka kuuntelee köyhää -keskusteluserjaan?

JK: Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuosi 2010 oli tapahtumarikas. Sen aikana järjestettiin 11 Kuka kuuntelee köyhää -tilaisuutta kuudella paikkakunnalla. Aikamoneen teeseistämme olen törmännyt, joko lähde nimettynä tai itse asiakokonaisuuteen. Tässä pätee sama kuin mainitun teemavuodenkin suhteen eli olennaista on nostaa asioita keskusteluun. Tässä mielessä teemavuosikin mielestäni onnistui aivan kohtuullisesti. Poliitikassahan järjestys on kovin usein juuri päinvastoin.

Itse asiassa olemme juuri tekemässä edellä mainittujen teesien ja viime vuoden keskustelu-

jen perusteella Kuka kuuntelee köyhää -verkoston ehdotuksia tulevaan hallitusohjelmaan.

PS: Olisiko »yksi luukku» tai perustulo ratkaisu ääriköyhyyden ehkäisyyn?

JK: Yhden luukun periaatteella tarkoitetaan yleensä toimeentulotuen laskennallisen osan siirtämistä Kelan hoidettavaksi. Tietyillä edellytyksillä kannatan itsekin ajatusta. Keskeiset perusturvaetuudet kuten työttömyys- ja asumistuki hoidetaan Kelan kautta. Toimeentulotuen perusosan siirtäminen olisi näin ollen luontevaa ja siirto vähentäisi byrokratiaa, minkä tiedämme jo 1990-luvulla toteutetun kokeilun perusteella. Sen merkitystä ei kuitenkaan kannata liioitella. Jos siirron varjolla vähennettäisiin sosiaalityöntekijöiden määrää kunnissa, saattaisi lopputulos olla asiakkaiden kannalta jopa negatiivinen.

PS: Matti Vanhasen hallitusohjelman tavoite oli nimenomaan köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy. Miten ohjelma on toteutunut, ja millaisia terveisiä lähettäisit uudelle eduskunnalle?

JK: Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyä on puuhattu kaikkien 2000-luvulla toimineiden hallitusten ohjelmissa, jopa erillisten »köyhyyssopakkien» avulla. Joidenkin ongelmien lisääntyminen on siis tunnustettu poliittisellakin tasolla. Keinoista puhuttaessa puolueiden näkemykset vaihtelevat suuresti. Lisäksi toimenpiteitä suunnataan kovasti »syrjäytymisen ehkäisyyn», vaikka se on ilmiönä koko lailla sotkuisempi kuin köyhyys.

PS: Asunottomuus, leipäjonot ja pitkäaikaistyöttömyys ovat päivän selviä äärimuotoja köyhyydes-

tä. Miten nämä ilmiöt tuntuvat katutasolla? Mikä on asunottomuustilanne Helsingissä ja vieläkö Vailla vakinaista asuntoa (VVA ry) – tyyppisille järjestöille on tarvetta?

JK: Asunottomuus on enemmän kuin puolittunut viimeisten 25 vuoden aikana. Pitkäaikaisasunottomuuden vähentämishojelman avulla on saatu uusia vaihtoehtoja asunottomuuden poistamiseen. Se on ollut istuvan hallituksen tärkein ohjelma syrjäytymisen ehkäisyksi. Siitä huolimatta asunottomuus on lähtenyt nousuun 2000-luvun puolivälissä. VVA:n tai muiden painostusryhmien tärkeys ei ole hävinnyt mihinkään.

Leipäjonot ovat nekin kasvaneet yhdessä työttömyyden ja toimeentulotuen asiakasmäärien kasvun kanssa, valitettavasti. Ne ovat selvästi tulleet jäädäkseen eikä esimerkiksi EU:n ruoka-avun lopettaminen vaikuttaisi kuin kaikkein pienimpien ruokapankkien jatkamiseen. Niille on selvästi vakiintunut oma »sosiologinen kolonsa».

PS: Miten köyhyys näkyy tällä hetkellä työssäsi tai uusissa tutkimusprojekteissa?

JK: Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen pakkofuusio myötä syntyneessä THL:ssa toki jatketaan köyhyyden ja huono-osaisuuden tutkimusta ja kehittämishankkeita. Sosiaalitutkimus joutuu kuitenkin vähenevien voimavarojen oloissa entistäkin ahtaampaan rakoon. Eikä rahoitustilanne ole suinkaan helpottumassa. Sosiaali- ja terveysministeriössäkin ongelma ymmärretään. STM:n ja THL:n sopimassa suunnitelmassa vuodelle 2011 muun muassa vähimmäisturvaan liittyvät hankkeet ovat yksi näkyvimmistä kokonaisuuksista. Toivon mukaan se näkyy pikapuoliin myös yksikkömme ja osastomme määrärahoissa. Sosiaalisten ongelmien näkeminen THL:lle kuuluvana tutkimus- ja kehittämishankkeena sai hiukan lisää painoarvoa THL:n koordinoituna päättyneellä Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuotta. **PS**

avun ja kaiken terveydenhoidonkin ulotumattomiin. Kun kiinnikkeet viralliseen yhteiskuntaan katkeavat, syntyy uusi, niin sanottu toisen yhteiskunnan elämäntapa. Tämä marginaali elämäntapa korreloi hyvin käsitteen »negatiivinen (tai käänteinen) kansalaisyhteiskunta» kanssa. Se tarkoittaa slummiutumista, jengiytymistä ja usein kriminalisoitunutta elämäntyyliä, sen ihannointiakin. Muotoutuu maaperä,

joka on altis rasismille, mafian kaltaisille rikollisryhmittymille tai terrorismille.

2. Luokkayhteiskunnan paluun myötä ryyssyköyhälistöön ajaa yhä enemmän niin sanottu sosiaalinen perimä: sukupolvien mittaisessa syrjäytymisessä luokka-aseman vaikutukset (»toisen yhteiskunnan» marginaali elämäntapa, epäonnistuminen, huono-osaisuus, pitkäaikaistyöttömyys) alkavat näkyä jo varhaislapsuudes-

sa. Uusien tutkimusten mukaan tuloerot ilmenevätkin jo sikiövaiheessa (esimerkiksi sikiön painonmittauksissa), lasten mielenterveysongelmissa ja lapsuuden harrastuksissa. Niin liikuntakulttuuri kuin ruokatottumukset erilaistuvat hämmästyttävän varhain. Jatkossa koulutus ja sen puute eriarvoistavat nuoret, jolloin ryyssyköyhälistöönkin voidaan ajautua yhä nuorempana. ▴

OPITTIINKO 1990-LUVUN LAMASTA MITÄÄN?

Tutkija Anu Kantolan mukaan talouselämä on syrjäyttänyt politiikan. Tämä johtuu osittain muutoksesta poliittisessa retoriikassa. Poliitikko ei kuitenkaan saa olla pelkkää puhetta, vaan sen on tarjottava vaihtoehtoja ja muutosta.

»SUOMI ON SELVINNYT tämänhetkisessä talouskriisissä hyvin», aloittaa valtiotieteiden tohtori **Anu Kantola** Helsingin yliopiston viestinnän laitokselta. »Toisaalta en tiedä liittykö se siihen, että edellisestä lamasta olisi opittu mitään.»

Pessimismin retoriikkaa

Väitöskirjassaan suomalaista talouspolitiikkaa 1990-luvun laman aikana tutkinut Kantola jatkaa poliittisen retoriikan vertailua nyt ja lähes kaksikymmentä vuotta sitten. »Kriisiretoriikka toistuu nykyään hyvin samanlaisena kuin 1990-luvulla. Talous on kriisissä, on tehtävä leikkauksia, synkät ajat ovat edessä. 1990-luvun lamassa kiinnostavaa on se, että jouduttiin tekemään kovia leikkauksia, mutta lopulta talous toipui yllättävän nopeasti muutamassa vuodessa. Globaalitaloudelle tyypillisiä ovat rajut laskut ja nousut. Tämä ei näy mitenkään suomalaisessa talousretoriikassa. Suomessa ei ole koskaan hyviä aikoja eikä niitä edes odoteta. Suomalainen retoriikka on synkkää ja masentavaa. Poliittiseen kulttuuriin ei kuulu rohkaiseminen eikä toivon luominen. Siinä mielessä edellisestä suuresta lamasta ei ole opittu mitään. Lama osoitti, että on myös mahdollisuus nousta nopeasti, mutta sitä ei muisteta.»

Kantola jatkaa poliittisen retoriikan muutoksesta. »Luokkaerot ovat kadonneet.

1990-luvun lamaan liittyen: talouden retoriikka on vahvistanut asemiaan. Enää politiikassa ei puhuta oikeuksista ja vääryyksistä tai moraalista, vaan menettelytavoista ja talouden toimivuudesta. Taloudella tarkoitetaan nimenomaan kansantaloutta, ei yksilöitä. Puhutaan yhteisestä kansantaloudestamme ja siitä, miten sitä tulisi ohjailla: laskemalla veroja vai nostamalla niitä. Taloudellinen ohjauspuhe on korvannut moraalisen puheen. Yritysten ja työn tukeminen on sivuuttanut hyvinvointivaltioretoriikan.»

Suomalaisesta poliittisesta retoriikasta Kantola nostaa kansalliseksi erityspiirteeksi pessimistisyyden. »Varmuuden vuoksi ajatellaan synkimmällä mahdollisella tavalla. Ehkä se vetoaa äänestäjiin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa politiikan täytyy esittää jonkinlainen eteenpäin vievä ja positiivinen viesti. Suomessa sellainen ei kuulu poliittiseen kulttuuriin.»

Pyhä kilpailukyky

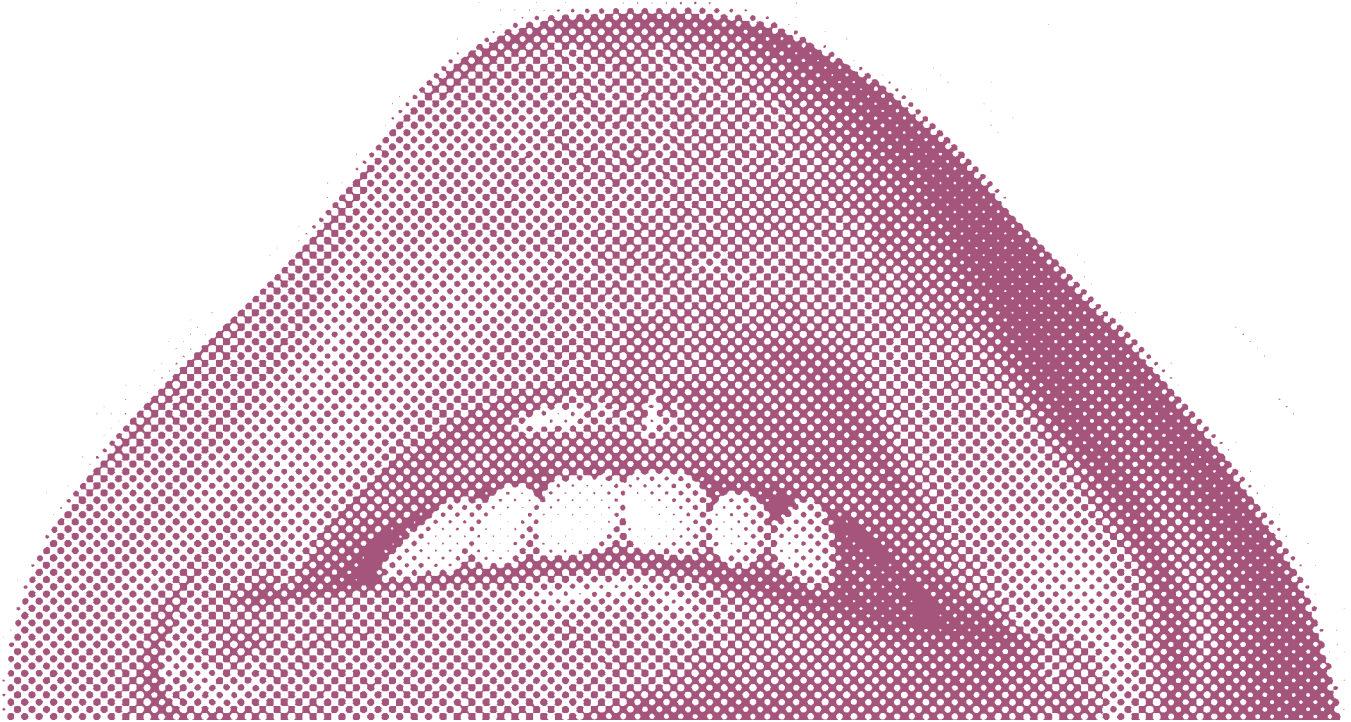
Yleisemmällä tasolla poliittinen retoriikka näyttäytyy samankaltaisena eri puolilla maailmaa. »Muutokset poliittisessa retoriikassa ovat olleet kansainvälisiä ja hyvin samansuuntaisia. 1980-luvulla tapahtui käänös oikealle, kun **Reagan** ja **Thatcher** ja Suomessa **Holkeri** haastoivat sosiaali-

Kilpailukyvyistä tuli kattokäsite, jonka alle kaiken yhteiskunnallisen toiminnan piti mahtua.

demokraattisen hyvinvointivaltioretoriikan, joka aiemmin hallitsi poliittista retoriikkaa.

Sen jälkeen vasemmisto on omaksunut tätä oikeistolaista retoriikkaa **Schröderin**, **Blairin** ja **Lipposen** johdolla. Retoriikka on valunut oikealle kohti keskiluokkaa ja keskustaa. 1980-luvulla vasemmisto puhui sorrosta ja riistosta, nykyään kilpailukyvyistä. Retoriikka on muuttunut ja poliittinen retoriikka käsittelee enemmänkin yhteiskunnan ohjaamista. Puolueiden retoriikka on samankaltaistunut.»

Laman jälkeen suomalaiseen poliittiseen puheeseen on jäänyt jatkuvan talouskriisin lisäksi muutakin. »Markkinaperustaisessa poliittisessa retoriikassa kilpailukyky on ydinkäsite. 1990-luvulla kilpailukyky tuli poliittiseen puheeseen merkitykseltään uudenaikaisena. Aiemmin kilpailukyky oli tarkoittanut vientituotteiden hintakilpailukykyä, 1990-luvulla käsite muuntui tarkoit-

tamaan kansallista kilpailukykyä, joka piti sisällään kaiken taidemuseoista lastenhoidon. Kilpailukyvyistä tuli keskeinen poliittinen käsite. Kattokäsite, jonka alle kaiken yhteiskunnallisen toiminnan piti mahtua. Kilpailukyvyyn ohella 1990-luvun laman aikana keksittiin menokurin käsite. Julkisen sektorin menokuri otettiin tärkeäksi politiikkaa ohjaavaksi käsitteeksi, ja 1960- ja 1970-luvuilla vallalla ollut keynesiläinen ajattelutapa hylättiin. Menokuri on tullut jäädäkseen ja se on tärkeä poliittinen käsite myös EU:ssa, minkä voi todeta tämänhetkisistä talouskriiseistä puhuttaessa.»

Vasemmistolla on näytön paikka

Poliittisen retoriikan muutos kulkee käsi kädessä yhteiskunnallisen muutoksen kanssa. »1990-luvun laman myötä on tullut jäädäkseen myös tuloerojen kasvu. Parhaiten toimeentuleva luokka on ihan omalla tasollaan ja tuloerot ovat nyt yhtä suuret kuin 1960-luvun lopussa. Toisaalta yhteiskuntaluokkien välinen vastakkainasettelu on kadonnut ja nykyään vastakkain asetetaan lähinnä työssäkäyvät ja yhteiskunnasta syrjäytyneet. Kun vastakkainasettelu on menestyvien ja syrjäytyneiden välillä, syntyy ongelma. Kärryltä pudonneiden nostaminen koskee vain tätä pientä, voimaton-ta porukkaa. Jotta jotain saataisiin aikaan,

pitäisi keskiluokka saada houkutelua kiinnostumaan asiasta. Tämä olisi tuhannen taalan paikka vasemmistolle. Heidän pitää arvioida retoriikkansa uudelleen. Vasemmisto ei ole eteenpäin vievä voima: he ovat pessimistisiä ja negatiivisia. Jos he haluavat pitää oman poliittisen projektinsa hengissä, suunnan pitää olla eteenpäin. Täytyy olla toivoa ja tulevaisuutta. Vasemmistolainen retoriikka pitää uudistaa: minne ollaan menossa, mitä halutaan. Nyt puhutaan vain ongelmista. Perussuomalaiset ratsastavat sillä, että jos on jokin ongelma, niin siihen on myös ratkaisu. Perussuomalaisten retoriikka on arkitajuista. Perussuomalaisten retoriikka on vallankumousretoriikkaa. He ovat kyllästyneet järjestelmään ja heillä on karismaattinen johtaja, joka puhuu kansalle kansan omaa kieltä. En tiedä tuleeko Perussuomalaisilla olemaan yhtä suuri poliittinen merkitys kuin työväenliikkeellä tai yritys-elämällä politiikassa, mutta heidän retoriikkansa on haastajan retoriikkaa.»

Onko äänestysaktiivisuuden jatkuvalla alenemisellä jokin yhteys 1990-luvun politiikkaan?

»Kyllä varmasti on. Poliitiikka ei nykypäivänä ole alue, jossa asioita tapahtuu ja asioita tehdään. Poliitiikassa ei ole energiaa eikä eteenpäin vievää voimaa. 1970-luvulla sosiaalidemokraattisen työväenluokan val-

1980-luvulla yritys-elämä ja oikeistopuolueet esittivät itsensä vallankumousvoimana.

lankumousprojekti jämähti ja heistä tuli järjestelmää ylläpitävä puolue. 1970-luvulla vasemmisto oli vallassa, kunnes tuli uusi ryhmä tekemään muutosta. 1980-luvulla yritys-elämä ja oikeistopuolueet esittivät itsensä vallankumousvoimana, yritysten retoriikka muistutti vallankumousretoriikkaa. Yritykset puhuivat muutoksesta, hierarkian purkamisesta ja sääntöjen tekemisestä itse. Oli kuin yrityksillä olisi ollut 1980-luvulla trotskilainen vallankumous meneillään, vallankumoukselliset solut oli vain korvattu yritysten projekteilla ja tiimeillä.»

Nyt tarvitaan siis uusi vallankumouksellinen poliittinen liike houkuttelemaan äänestäjiä? »Poliitiikka ei ole kiinni retoriikasta, vaan sillä täytyy olla tarkoitus ja suunta. Suunta, joka tähtää yhteiskunnan muuttamiseen ja joku ryhmä joka haluaa muutosta.»

Työ pätkee, ihminen ei

Marjukka Erttola on vähän päälle neljäkymmenen.

Hän on kulttuurin monityöläinen, jonka työhistoria rakentuu erilaisista pätkätöistä ja projekteista. Hän edustaa sukupolvensa prekariaattia, niitä, jotka saapuivat työelämään juuri 1990-luvun laman kynnyksellä.

»MIULLA EI OO kokemusta vakityöstä. En osoo ees kaivata, kun ei oo ikinä ollut. Suattas jopa ruveta ahistamaan», Marjukka Erttola naurahtaa ja jatkaa: »Mielelläni töitä tekisin, kun on kokemusta. Missä niitä vakitöitä on? Ehkä jossain sosiaali- ja terveystalalla on. En oo kuullu opiskelukavereittenkaan vakitöissä olevan, ellei oo päässy lehteen toimittajaksi. Vuon silloin pittää herroja kumarrella.»

Työt lyhyesti

Opiskelukavereillaan Marjukka viittaa Joensuun yliopiston kulttuuritutkimuksen opiskelijoihin. Opinnot innoittivat Marjukkan vuoden mittaiselle maailmanympärimatkalle. Hän kirjoitti matkakokemuksistaan juttuja lehteen. Palattuaan 1990-luvun alkupuolella Marjukka huomasi, että ilmapiiiri yliopistolla opiskelijoiden keskuudessa

oli muuttunut. »Turhauuin, kun keskustelua ei enää ollut, opiskelijat vain kirjoittivat ylös luentoja. Mukana oli harva miespuolinen, joka ei ikinä avannut suutansa, mutta kumma kyllä, just nämä miehet ovat nyt viroissa Joensuussa.»

Yliopiston jälkeen Marjukka hakeutui opiskelemaan vaatetusteknikoksi ja valmistui kolmivuotisista opinnoista jälleen kerran työttömäksi. Vaatetusteollisuus siirtyi Venäjälle ja työt Joensuussa loppuivat. Vaatetusteknikon lopputyön Marjukka teki teatteripuvustuksesta. Siinä hän saattoi hyödyntää sekä opintojaan yliopistolta että Niittylahden opiston näyttämötyönlinjalta. Marjukka on tehnyt monenlaista työtä esimerkiksi eri lehdissä kirjoittajana ja oikolukijana, ravintolan kylmäkkönä, saunaosaston vastaavana ja sanomalehden valokuva-arkiston hoitajana.

»Ykskii kysy miulta, ossoot sie keittaa kahvii.»

Kulttuurin saralla Marjukan työt ovat olleet määräraikaista projektityötä erilaisilla rahoituksilla, kuten pääorganisaattorina Lasten ja Nuorten Kajakka -projektissa. Hän on työskennellyt projektityöntekijänä Joensuun kulttuuritoimissa ja Joensuun konservatoriossa, mutta tällä hetkellä vastaavanlainen kulttuurityö on ulkoistettu ja tehdään ostopalveluina. Vapaaehtoistyössä Marjukka on mukana Joensuun Pop-kadun järjestelyissä ja organisoimassa erilaisia tapahtumia Pohjois-Karjalan Kansanmusiikkiryhdyksessä. Marjukka laulaa ja soittaa viulua kansanmusiikkiryhtyeessä Joen sottiisi.

Dingeli-dongeli-meininkiä

Marjukan kokopäivätyö tällä hetkellä on olla työtön työnhakija. Näin hän työllistää koko joukon virkailijoita työvoimatoimistossa, Kelalla ja sosiaalivirastossa. »Ihmiset mennee alistumaan sinne odotushuoneisiin, istuvat tyhjäsilmät siellä. Istuin viime kesänä joka arkipäivä neljän viikon ajan Kelan tai Sossun toimistoissa, että semmonen loma. Ja tämä sen takia, kun yhdistys, jolla olin töissä, oli heinäkuun lomalla ja koko miun maksujen laskusysteemi meni sekaisin. Eli kun ihmisen jotain yrittää, niin sitä rangaistaan.»

Tieto ja ohjeistus, jota eri toimistoista, tai jopa samasta toimistosta eri virkailijalta saa, on ristiriitaista. »Yksi sanoo yhtä, toinen toista. Hellekö se panee ihmisen pään sekaisin vai liekö niin, että niin tiuhaan ohjeet vaihtuvat, etteivät virkailijatkaan pysy perässä.»

»Ihmisillä on mielenterveys- ja muita ongelmia, vaan mistäkähän sekin johtuu. Ale-

taan hoitaa jotain masennusta, kun ei tajuta kokonaisuuksia. Ihmiset syrjäytyvät kun syrjäytetään ja sairastuvat. Ei oo ihme, tää systeemi ruokkii kehää. Dingeli-dongeli-meininkiä», Marjukka sanoo.

»Yhteiskunnallisessa keskustelussa ja mediassa otetaan yksi asia puheeksi, kuten nyt höösätään pakkoruotsista, homoista ja nuorisotyöttömyydestä, eikä haluta nähdä rakenteellisia ongelmia. Pitää laajentaa katsomistapaa ja mennä vähän pitemmälle ajatuksissa. Lisääntyvä köyhyys ja työttömyys koskevat yhtä lailla homoja kuin muitakin.» Marjukka on saanut karvaasti kokea työnantajan markkinat. Vakinaisia työpaikkoja ei synny, kun osaavaa työvoimaa voidaan edullisesti saada monenlaisilla vippaskonsteilla, kuten työllistämistuilla, työelämän valmennustuella, kuntouttavalla työtuelle ja harjoittelun nimikkeellä.

»Työelämän valmennustuki - jonkun pitäisi valmentaa minnuu, mutta sitten onkin käynyt toistepäin», Marjukka tilittää kokemuksiaan eri tukimuodoista. »Kun käyn työhaastatteluissa, ovat haastattelijat nuorempia. Ykskii kysy miulta, ossoot sie keittää kahvii. Toisessa paikassa puolen vuoden työllistämistyöhön olisi pitänyt olla oma auto käytössä ja tehdä viikonlopputyötä. Työntekijöiltä odotetaan koko ajan lisää joustoa.»

Omasta toimeentulostaan Marjukka toteaa: »Oikeesti, jos miulle jäis kätteen se 500 euroa ies, mie pärjaisin hyvin. Sit kun ne valittaa, joilla on monen tuhannen euron tulot, sitä miettii, etteivät ne ymmärrä.»

Soittajia kanteleen

Marjukka Erttola pyrkii olemaan aktiivisesti tekemisissä monenlaisten ihmisten kanssa: »Inhimillisuus, ystävällisyys, toisesta välittäminen, se on maailman tärkeintä. Miusta on ihana jutella vanhojen immeisten kanssa. Mie aina mummojen kanssa istun ja kuuntelen heidän juttujaan, heillä on kokemusta ja huumoria.»

On eräs ihmisryhmä, jolle Marjukka kertoo olevansa allerginen, nimittäin tärkeilijät. Hän kirjoittaa *Herrain sanomia*, pieniä sutkauksia tärkeilijöistä kuten: »Kiittää kengät, herrat liittää kohti 'sopimusneuvotteluja'». Käsillä tekeminen, värien sommittelu ja materiaalien yhdistäminen viehättävät. Marjukka tekee maailmanympärysmatkallaan keräämistään simpukoista koruja ja vanhoista vaatteista ja tekstiileistä tilkkutöitä. »Mieli lepää. Kun keskittyy tekemiseen, ei pysty ajattelemaan muuta», hän toteaa. Ikä ja aktiivinen muusikon ura ovat rassanneet Marjukan kuuloa, mutta mitä korvilla ei kuule, sen tunto aistii herkemmin.

Marjukka pohtii, että vaaleissa eivät äänestä he, jotka ovat pudotetut oravanpyörästä. »Hyö ovat pettyneitä, heitä ei kuunnella. Kuitenkin monet tekevät aktiivisesti mielekkäitä tekoja.

Leinon sanoin 'Miks meil on niin monta mielipuolta, niin vähän soittajia kanteleen', hän sanoo, ja jatkaa: »Taiteilijat tekevät sydämellä, olipa ja tulipa rahaa tai ei. Vaan ei se oo niin heleppoo. Yleensä he ovat niitä, jotka ei itestään meteliä pie.»

Vaatetusteollisuus
siirtyi Venäjälle
ja työt Joensuussa
loppuivat.

LAMA, MUN

Finanssikriisin ja laman kynnyksellä ilmestyi kaksi levyä, jotka kuvaavat paitsi kahta erilaista sukupolvikokemusta myös erilaisia luokkakokemuksia.

»Näyttää huolestuttavasti siltä, että köyhyys ja rikkaus alkavat kasaantua eri ihmisryhmiin. Yliopiston opettajana olen tavannut opiskelijoiden joukossa yhä harvemmin työväenluokasta lähtöisin olevia nuoria. Lähiöissä on kolmannen polven työttömiä. Perinteisissä luokkayhteiskunnissa tällaista tilannetta pidetään luonnonlakina: 'Köyhät meillä on aina keskuudessamme.' – – – Kaikkien ei suinkaan tarvitsekaan opiskella yliopistossa. Mutta miten tulevaisuudessa on kaltaisteni työväenluokasta tulevien opinhaluisten laita? Muuttuvatko kynnykset yhä korkeammaksi, hiljainen häpeä vielä lamauttavammaksi?»

KATRIINA JÄRVINEN:

Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa

»Normaali on enemmistö, entä sitte ku me ollaan enemmistö, sä oot heikoilla poika, sitte me pannaan sut hoitoon»

JULMA-HENRI

KIRJOITUKSENI KÄSITTELEE KAHDEN artistin albumia. Riston *Aurinko aurinko plaa plaa plaa* ja **Julma-Henrin** *Al-Qaida Finland* ilmestyivät vuosina 2006 ja 2007. Siis juuri finanssikriisin ja laman kynnyksellä, omituisella 2000-luvulla.

Olin itse nuori, kun yhdeksänkymmentäluvun lopulla Suomi kiihdytti laman jälkeen nousukauteen. Aikakausi pyrähti ohi kasvuikäiseltä. Tältä se näytti: Nirvanan ja sutuisten flanellipaitojen jälkeen tuli yhtäkkiä Bompunk MC's, Nokian kännykät yleistyivät vauhdilla ja *Time*-lehdessä kirjoitettiin nosteesta olevasta Suomi-brändistä ja sen teknologisesta edelläkävijyydestä. Suomi oli parempi kuin Japani. Vaatteissa oli kiiltäviä keinokuituja ja jyrkkiä muotoja.

Nousukausi jatkui millenniuminkin jälkeen. Vuonna 2003 Suomessa ilmestyi samanniminen, hyväntuulinen elokuvakin. 2000-luvun alku ei silti ole jäänyt mieleen erityisesti *nousukautena*. Kuten elokuvakin huomautti, tätä nousukautta ovat leimanneet entistä räikeämmät tuloerot ja sosiaalisten erojen kasvu.

2000-luvusta omituisen tekevätkin sen paradoksit ja äärimmäisyydet. Suomessa tapahtui kaikenlaista uutta aina nuorten työkyvyttömyyseläköitymisistä ja Perussuomalaisen noususta koulu- ja kauppakeskussurmiin. Nostaja voisi tehdä lukuisilta elämän osa-alueilta: terveydenhuolto ja

sen uusjaot, koulumaailman koveneminen, kuntademokratia ja uusliberalismi, vaalirahoitukset, prekarisaatio, luokkayhteiskunnan paluu. Myös väkivalta on muuttunut. 2000-luvulla julkisesta, speaktaakkelimaisesta väkivallasta on tullut suomalainen ilmiö vastamielenosoituksineen. Oman uhkaavan tunnelmansa luovat lukuisat luonnonkatastrofit.

Onko kyse »hyvinvointiyhteiskunnan purkamisesta»? Osa katsoo, että hyvinvointiyhteiskunnan ideologinen perusta on murrettu jo vuosia ja vuosikymmeniä sitten. Osa puhuu hyvinvointiyhteiskunnasta kaihoisesti ja hieman moralistiseen sävyyn. Osa puhuu käskevään sävyyn sen säilyttämisestä – on tehtävä ahkerammin töitä.

TALOUSKRIISI JA LAMAKIN tulivat lopulta. Syksyllä 2008 ennustettiin jopa koko kapitalistisen talousjärjestelmän kaatumista. Lama täytti uutiset ja median: työtaistelut ja työttömyys, julkisen sektorin jatkuvat leikkaukset, mielenterveysongelmat, sekasorto maailmalla. Olisi säväyttävää nähdä kooste kvartaalitalouden aikaperspektiivistä seurattua uutisoinnista, sillä sen keskustelun retoriikka vaihteli skitsofreenisesti pelosta kieltämisen ja pelottelun kautta kannustamiseen. Parin vuoden aikana Talous, Isolla Teellä kirjoitetuna, nousi ja taas vajosi monta kertaa.

Lamapuhetta on myös täysin toisenlaista. Tässä toisessa puhettavassa lamaa voidaan

käsitellä ikään kuin henkisenä tilana. Mie-likuvan avulla näytetäänkin välillä pääsevän pitkälle. Positiivisuuden mantra kuuluu, että menee ihan hyvin, kunhan kukaan ei manaa pahaa paikalle. Menee hyvin – kun kysyy oikealta henkilöltä. Kaikkien kannalta on tärkeää, jopa välttämätöntä, olla yritteliäs ja positiivinen. Tässä puheessa oireiden lääkitä ja luokkayhteiskunnan paluun peittely ja kieltäminen toimivat oikein hyvin.

Alkukevästä 2010 satuin pääsemään sijoitusneuvojan luennolle. Luento oli kiinnostava, groteskilla tavalla huvittava parituntinen, sillä sijoitusneuvoja esitteli näkökulmia kriisiin ja lamaan. Yksi luennoitsijan vinkki nuorehkolle kuuntelijakunnalle oli sijoittaa Itä-Euroopan maihin. Luentomateriaaleissa oli tökerö kartta, jossa Itä-Euroopan kohdalla oli aurinko ja Yhdysvaltojen kohdalla sadepilvi. Katselin esitystä epäuskoisesti, varmaankin jonkinlainen ivallinen ilme kasvoille kivettyneenä. Seuraava isällinen neuvo kuului, että »jos te ette käy siellä henkkamaukassa ostoksilla, niin ei tää pallo ala pyörii».

Lama tietenkin koskettaa ihmisten elämäntilanteita eri tavoin. Edellä mainitun sijoitusneuvojan näkemys lamasta oli, että »noh, me koitetaan taas kohta uudelleen ja katotaan miten käy». Toisille lama ei kuitenkaan näyttäydä iloisena pikkukokeiluna, josta »ei lopulta opittu mitään», kuten luennoitsija edelleen vitsaili. Toisia lama koskettaa suoraan ja välittömästi, lomautuksina ja työttömyytenä, epävarmuutena ja köyhyytenä. Toisille lama kulkeutuu arkeen eri reittejä ja salakavalasti – samaan tapaan kuten ensimmäisenkin laman pitkäaikaiset seuraukset. Nekin näkyivät jälkijunassa ja vasta erilaisten tilastointien ja kartoitusten kautta. Ne näkyvät kohorttitutkimuksissa sukupolvikokemuksina ja yksittäisinä muistijälkinä siitä, miltä milloinkin näytti ja miltä maailma tuoksui.

MIKSI SUMMITTAINEN JA karkean omakoh- tainen alustus aiheeseen? Koska lamasta on niin hankala puhua. Lama on hahmoton ja jättimäinen. Se on joka uutisessa. Ja koska lama on se perustila, jonka minun sukupolveni on elänyt. Ei ole yhteiskuntaa ilman lamaa, sillä nousukausikin on laman väli- vaihe. Meille epävarmuus iskostui perus- asenteeksi.

1990-luvun alun lamaa (niitä flanellipai- toja ja pitkäaikaistyöttömyyden harmautta) seurasi krominhohtoinen ja virtaviivainen hyppäys maailman kartalle. Sitä taas seura- si hyvinvointiyhteiskunnan yhtäkkinen – to- dellisuudessa pitkäaikainen – romahtami- nen ja 2000-luvun psyykenlääkkeet, julkinen väkivalta, oikeistolaistuminen, uusliberalis- mi. Materiaalinen kulutustaso on jatkuvasti korkeammalla kuin maapallon kantokyky voi kestää. Joskus uutisia katsoessa huomaa ajat- televansa, ettei ole mitään sanottavaa. Että maailma varmaan räjähtää *ihan kohta*.

Kirjoituksen alussa siteeraan **Katriina Järivistä. Laura Kolben** kanssa kirjoitettu teos *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa – Nykysukupolven kokemuksia tasa-arvosta* ilmestyi vuonna 2007. Teoksessa eritellään luokka-aseman ilmenemistä ja kokemuk- sia minua vanhempien sukupolvien silmin. Järvinen muun muassa pohtii omaa luokka- retkeilyään uskonnollis-työväenluokkaisesta perheestä akateemiseen maailmaan.

Kaikessa tavanomaisuudessaan ja vähäe- leisyudessaan kirja on vaikuttava, ja myös en- simmäinen teos luokasta aikoihin. Kohtaus, jossa eräs haastatelluista ei tunnista luokan olemassaoloa millään lailla, kuulostaa jo- tenkin tutulta. Haastateltu toteaa: »Luokka- asiaa mietin varmaan ensimmäistä kertaa silloin kun tuli tämä haastatteluasia esille.

ONKO KESKILUOKKA MUKA LUOKKA? SEHÄN ON »NORMAALITILA».

En tosiaanakaan ollu aiemmin siltä kannalta elämäni miettinyt. – – – Kun sä puhut luok- kaeroista, niin ajattelen ihan että mitä, onko sellaisia olemassa.»

Harva haluaa kuulua johonkin luokkaan – eikä ainakaan työväenluokkaan – ja kes- kiluokka, onko se muka luokka? Sehän on »normaalitila». Kuitenkin omalla sukupol- vellani on niitä kolmannen polven työttö- mien kokemuksia luokasta. Ja keskiluokasta tipahtaneiden. Ja keskiluokassa seonneiden. Silti luokasta on vaikea puhua. Sirpaleisten kokemusten ja vaihtuvien elämäntilanteiden jäsentäminen luokan kautta ei ole ollut kovin muodikasta. Tilanne on tosin jossain määrin

muuttunut, sillä Järvisen ja Kolben jälkeen luokasta on kirjoitettu enemmänkin. Medi- assa aihetta on käsitelty kohtuullisen paljon. Alkaa kuulostaa kiiseeltä todeta, että sosiaali- set kuilut ja tuloerot ovat kasvaneet huimas- ti. Teoreettisesti luokkaa on käsitelty verkko- lehti *Megafonissa* useammankin artikkelin voimin (*Megafoni* 02/09) ja edelleen viime vuonna ilmestyi **Jani Erolan** toimittama te- os *Luokaton Suomi?*

En kuitenkaan suoranaisesti tarkastele täs- sä kirjoituksessa luokkia. Sen sijaan esittelen kaksi esimerkkiä populaarimusiikin puolelta siitä, mitä 2000-luvulla *voi sanoa*. Esimerkit kuvaavat kahta erilaista sukupolvikokemusta ja nähdäkseni myös luokkakokemusta.

MISTÄ SIIS MUISTAMME 2000-luvun ensim- mäisen vuosikymmenen? Ainakin siitä, että eletään ekologisen katastrofin ja ilmaston- muutoksen maailmassa, kovien arvojen ja individualismin aikaa. Vaikutusmahdolli- suudet itsen ulkopuoliseen maailmaan ovat vähäiset. Poliitiikka on epäkiinnostavaa, el- lei se suorastaan ole jo pelkkä vitsi: kitschiä, jonka voi leikellä ja liimailla kokoon *Anna ja 7 päivää* -lehdistä.

Risto-nimisen yhtyeen toinen albumi *Au- rinko aurinko plaa plaa plaa* on monin tavoin esimerkillinen ja kiinnostava kuvaus nousu- kaudesta, sen kulutusyhteiskunnasta ja in- dividualismista. Levyn tyyli, muoto ja nä- ennäinen epäpoliittisuus sopivat hyvin sekä yksilopsykologiseen että yhteiskunnalliseen tilanteeseen, jossa ei ole poliittista tilaa eikä muodikasta puhua 2000-luvun nousukau- den paradokseista eikä luokista.

Aurinko aurinko plaa plaa plaan sanoit- tuksista ja kertojapositiosta voi tehdä monia tulkintoja. Kuvitteellisella subjektilla, kerto- jalla Risto, on tärkeä rooli koko albumin rak- kenteen ja sanoman kannalta. Kertoja tulee jostakin luokasta, on tietyn ikäinen, tarkas- telee maailmaa erityisellä asenteella. Tulkin- nassani kertoja on ylyksilöllinen ja ilmentää luokka-asemansa lisäksi *ajanhenkeä*.

Karrikoiden Riston kertojana voisi sijoit- taa johonkin nuorten aikuisten ja väliin- putoajien keskiluokkaan. Levyn tunnelmat ovat nuoren, joka ei ehtinyt, tuskin olisi ha- lunnutkaan, osallistua 1990-luvun lopun it-kuplaan. Hän elää pikemminkin nousu- kauden jälkeistä krapulaa. Hän on sivusta-

katsoja ja sivullinen. Tässä elämässä puitteet ovat kyllä kunnossa, mutta sisällöt eivät niinkään. On nuoruus ja sen hehkeys, on ihmissuhteet, on pikkutarkan romuluinen estetiikka ja vino huumori. Elämää kuitenkin kehystävät vakavat mielenterveys- ja päihdeongelmat ja sivullisuus.

AURINKO AURINKO plaa plaa plaa koostuu episodeista, yksittäisistä tilanteista ja niiden kuvauksista. Lineaarisuutta levyllä esiintyy sikäli, että se alkaa kertojan rakastumisen »mielettömistä fiiliksistä» ja tunteen synnyttämästä kauhusta. Levyn tarina päättyy sairaalan vuoteeseen, ansaittuun pakkolepoon. Kertoja pyytää Jumalaa: »Muuta järkevaksi äänen sekamelska / ettei koko ajan pelota». Näiden asemien välissä kertoja kuvailee lähinnä erilaisia psykoottisia ja paranoideja harhatiloja, käyttää päihkeitä ja muistelee välillä menneitä. »Hommat meni jännittäväksi silloin, kun sain päähän antennin / ja aloin muistaa asioita ajalta ennen kuin synnyin.»

Kertoja mainitsee muutamia sattumanvaraisia henkilöhistoriansa tapahtumia. Kokeuksia ei kuitenkaan arvioida analyttisesti tai – kun on kyse lyriikoista – edes siten, että otoksilla olisi oleellista merkitystä sille, miten asiat ovat myöhemmin kehittyneet. Muistelun merkitys ei ole siinä, että kertoja pyrkisi ymmärtämään itseään suhteessa johonkin aikaan ja paikkaan historiassa. Kyseessä ovat vain jotkin muistot ja niiden synnyttämät tunteet. Yleisesti ottaen näihin kertojan kuvailemiin muistoihin liittyy moniselitteisyyttä ja hämmennystä. Mukaan mahtuvat mahdollinen raiskaus ja ihmissuhteet, jotka ovat kariutuneet tunteiden katoamiseen ja tunnottomuuteen: »Aion saada tunteita sit kun ollaan 500 – – – eikä olla kuin oltas kaksykykaks ja down.»

Muistoissa on myös jotain naiivia, yksinkertaista ja apeaa. Tarvittaessa musiikin vähäeleisyys tukee pysähtynyttä tunnelmaa: »Muistatko, kun nukahdettiin viiden metrin päähän / mun kämpän ulko-ovesta ja itikat söi sun naamasi, / muttei minua ollenkaan?» On olemassa jotain arvokasta, jonka muistelemisen tuntuu hyvältä, vaikkakin surulliselta. On hyviäkin muistoja.

Kokonaisuudessaan kertojan elämä näyttää kuitenkin sattumanvaraiselta ja olevan vailla minkäänlaista suuntaa. Siitä tuntuu

**BYROKRATIA, OUTO
YHTEISKUNTA, ON KUIN
TAIVAAN ENKELI JOKA NÄKY
SUMUISENA HAHMONA
SAIRAALAN SÄNGYN TAKANA.**

puuttuvan jokin tärkeä kontrolli. Asiat vain tapahtuvat ja ne tapahtuvat kiiltokuvamaisissa kulisseissa. Episodit ja huomiot seuraavat toisiaan summittaisessa järjestyksessä, kuten kiihkeässä ja riettaassa *Diskopallo*-kappaleen bileissä: »Strobovalo hämmentää ajantajun / On kiiltävät kaiteet, / hyvät äänilaitteet, / seinän kokoinen peili / paras kohta biisissä / ja katossa discopallo.»

Levyn kertomuksen ja kertojaa koossa pitävä voima näyttääkin olevan liikkuminen paikasta toiseen. Ei arki, perhe tai koti, ei ammatti ja asiantuntijuus, vaan liikkeessä pysyminen. Kertoja on levoton. Teoksen yhteen sitova elementti on paradoksaalisesti eskapismi, vastuusta ja pitkistä tai hankalista sosiaalisista suhteista kieltäytyminen.

Samaan tapaan kertojan ajantaju on seonnut. Levy täyttyy alusta loppuun kuumeisista houreista, paikoista ja hetkistä ja siirtymisistä tunnetilasta toiseen. Hallitsematon syke voi yhtäkkiä myös hidastua, sillä ajan kulun määrää jokin muu kuin arkinen palkkatyö kahdeksasta neljään tai edes vuorokausirytmiksi.

Levyllä aika, paikka ja politiikka ovat venyviä ja hämääriä käsitteitä. Aika on vino. Paikka on aina jossain muualla. Poliitiikan sfääri taas on jotain kertakaikkisen epätodellista. Maailmassa, jossa on aina joitain-ketä-tahansa-ihmisiä, ei tarvitse mainita mitään kovin täsmällistä.

AURINKO AURINKO plaa plaa plaa onkin levy, jolla ei voi mielekkäällä tavalla puhua järjestyneestä yhteiskunnasta. Siinä ei tarvitse puhua »rakenteista», nimistä, teoista, eikä vuosista. Ei ole päätöksiä tai byrokratiaa, joka koskisi kertojaa. Tässä kohtaa joku voisi huomauttaa, että eivät kaikki muusikot halua kirjoittaa yhteiskunnasta. *Aurinko aurinko plaa plaa plaassa* byrokratia tai yhteiskunta ovat kuitenkin olemassa. Ne ovat perusturvana ja oletuksena, mutteivät merkittävällä tavalla läsnä kertojalle. Ei ole välttämättä kyse siitä, että kertojan luottamus olisi tiedostettua. Päinvastoin, kokemuksia leimaa pikemminkin epävarmuus ja hajanaisuus. Mutta juu onkin siinä, ettei yhteiskunnan rakenteista tarvitse tietää eikä niihin tarvitse luottaa silloin, kun ne toimivat. Byrokratia, outo yhteiskunta, on kuin taivaan enkeli joka näkyy sumuisena hahmona sairaalan sängyn takana: »Väännä mun pään ympäriltä irti tämä kiristävä rauta / Hei pliis auta / Raiteilleen palauta, pyydän sua»

»Laitoitko mut matkaan, kun sänky alta häviää? / Olenko taivaassa, kun en tunne enää mitään? / Taivaasi välkyttää / Nielainen ja sitten hämäärään painan pään ja nään sun hymyilevän.»

Kertoja kaipaa Jumalaa useammassakin kohtaa. Kyse ei ole dogmasta, eikä yhteisöllisestä uskonnon harjoittamisesta. Itse asiassa ei ole kyse minkäänlaisesta uskonnon harjoittamisesta – vaikka kristinuskoon viitataankin. Sen sijaan kyse on kertojan hyvinkin välittömästä toiveesta ja tarpeesta heittäytyä jonkun huollettavaksi. On vaikea välttyä tulkinnalta, että kertojan kokemassa kaoottisessa maailmassa, josta hahmottaa pelkkiä rajapintoja, vaaditaan sokeaa uskoa mihin tahansa voimaan, joka korjaa haaverit ja rikkoutuneen sielun. On luotettava johonkin jumalaan – tai itseä suurempaan josta voi puhua jumalana. Tai yhteiskunnan itsekorjaavuuteen ja siihen, että hyvinvointivaltion rakenteet ovat olemassa jokaista kansalaista varten.

Ikävästi voisi myös kuvailla, että *Aurinko aurinko plaa plaa plaa* kertoo »helposta elämästä». 2000-luvun laiskalle nuorisolle on pöytä katettu. Maailma on avoinna, vaikka se onkin avoinna lähinnä kuluttamiselle. On vaihtoehtoja ja on instituutioita, jotka auttavat. Yksilön horisonttina ei ole yhteisen

rakentaminen tai hyvinvointiyhteiskunnan jatkuvuuden takaaminen. Maailma koostuu sirpaleisista osioista ja yksilön valinnoista: lääkkeistä, alkoholista, bileistä, sumusta ja kiiltävistä tavaroista. Tässä maailmassa ihmiset näyttävät toisistaan poikkeavilta, mutta kaikki silti lopulta samalta. Kuin muoti.

Tähän helpon elämän tulkintaan kuulee helposti myös lisättävän puolittaisen syytöksen: miksi ette nuoret arvosta taisteltuja oikeuksia? Miksi ette itse taistele? Miksi ammattiyhdistysliike ei kiinnosta teitä? Missä ovat yhteiset tavoitteenne? Miksi ette rakenna vaan tuhoatte?

SEIKKA, JOTA RISTOSSA ei voi myöskään ohittaa, ovat mielenterveysongelmat. Epäilemättä levyä voisi tulkita jopa kliinisen psykologian sanastolla. Kertojalle todellakin tapahtuu joitakin psyykkisiä muutoksia, joissa päihitteet ovat vain yhtenä osana. Mutta tämän aspektin lisäksi psyyken hajoaminen kertoo myös siitä nousukauden vieraantuneisuudesta, jota ei voi kuvata talouden eikä pelkästään psykologian sanastolla. Samalla tavalla kuten luokkaa ei *koeta*, ei psyykkistä sairautakaan välttämättä kovin tietoisesti *koeta* – ne eletään ja tulkitaan. Ja vaikka laman sanoja puskee läpi lehdistä ja tv:stä, ne *eivät täysin ulotu minuun*. Sen sijaan asiat, joista Riston kertoja ylipäänsä pystyy puhumaan, ovat tavarat joista valita ja tapahtumat jotka tapahtuvat. Konkreettiset asiat. On ne 200 kenkää, mallinukke, älyttömän iso peili ja katossa discopallo. Tai pää pullollaan serotoniinia. Ja sairaalan suljetulla osastolla byrokratian enkeli. Antaa suoneen valua rauhoittavaa, kyllä se tästä.

Kertojan elämä on jollain lailla nyrjähätäneen sivullinen. Kiinnostavaa kyllä, näkökulma on yhtä aikaa jopa häiritsevän yksilöpsykologinen, mikä sopii ajanhenkeen sekini. Muita ei tarvitse ottaa huomioon, koska kaikki tarvittava on jo pään sisällä. Siellä on pikkuoravia, antenni, 40 Oxapamia, jotka toimivat muista riippumatta ja itsenäisesti. On vaikea sanoa, onko lohdullista vai ei, että välillä kertoja myös hahmottaa tilansa: »Älä tule vielä katsomaan, / sillä en halua, et näät mut ihan tällasena / Oon vielä hajalla ja pyörien rajalla.»

Erään opettajani mukaan on hyvä »näyttää», ei »kertoa». Näin tehdään *Aurinko au-*

rinko plaa plaa plaassa. Se ei kerro mitään, se esittää, levittää avoimeksi. Musiikki tukee psykoottisen myllyn läpikäymistä, tavaramaailman sairasta omaehtoisuutta ja elämän episodimaisuutta: välillä räjähtävää ja tempoltaan kiivasta ja hallitsematonta, välillä seesteistä ja sumuista. Laulu ja soittimet erottuvat kyllä selkeästi toisistaan, mutta laulu on yhtä lailla kuumeinen instrumentti kuin muutkin. Sanoja toistellaan ja niillä ei välttämättä ole kirjaimellista merkitystä. Teksti äityy höpötykseksi. Pakkolepoon joutumisen jälkeen *Rukous*-kappaleen vinkuvat ja epätodelliset enkelikuorot ovat harharetken päätös.

Aurinko aurinko plaa plaa plaa on sen sukupolven ja luokan elämäkokemus, joka eli 1990-luvun laman aikana vielä suht hyvissä käsissä. Se pärjää jälkimmäisenkin laman aikana, jotenkuten. Tämä hajanainen joukkio ei rakentanut hyvinvointivaltiota, eikä

KUINKA PALAUTAT PERUSTURVAN, JOS SITÄ EI KOSKAAN OLLUTKAAN?

tuhonnut sitä, sai historialta paljon ja voi silti pahoin. Se ei osaa tehdä muutosta, eikä se osaa eritellä eikä kommunikoida kokemuksiaan. Yhteiskunta tuputtaa sille epätyytyvävä ja ristiriitojen täyttämää elämäntapaa, jossa ihminen tyypistyy kuluttajaksi, asiakkaaksi, lisäarvon mekaaniseksi tuottajaksi. Kieltäytyminen tästä kanavoituu oman pään sisään. Tästä skitsofreeninen riehakkuus, tästä välinpitämättömyys ja tylsistyminen ja paranoia.

Onko levyllä sanoma? Moni saattaa vastustaa ajatusta, että taiteellisella teoksella olisi jokin sanoma. Mutta sanoman voi ajatella myös kuin piilo-opetus suunnitelmana, joka viestitään siinä, millainen käsitys ja suhde teoksella on yhteiskuntaan, sosiaaliseen ja aikaan. Teos ei ainoastaan *kuvasta* ajan henkeä, vaan on aina myös samastumisen kohde ja tarjoaa esimerkin hyväksytystä tavasta olla ja suhtautua maailmaan. Risto on tässä mielessä kiinnostava esimerkki. Se aistii ja tulkitsee taidokkaasti ja hienovaraisesti ajanhenkeä ja yhtä aikaa on sanomatta siitä

tarkalleen ottaen mitään. Se ei häiritse reaalisella, eikä ota kantaa. On hiuksenhieno ero, romantisoiko levy boheemiksikin ehkä tulkittavaa elämäntapaa ja asennetta maailmaan – vai voiko joidenkin rivien välistä lukea läpi kritiikkiä. Päätös jää kuulijalle.

»DOUPEIMMAT DOUPPI SEIVAA, vai oliko se Jumala? / Vai sama asia?»

Julma-Henri ja Syrjäytyneet julkaisivat debyyttinsä *Al-Qaida Finland* vuonna 2007. Levyllä on jos ei suoranaista kulttimainetta, niin mainetta kuitenkin ajankohtaisena klassikkona ja pelottavana kertomuksena 2000-luvun Suomesta. Kuten *Aurinko aurinko plaa plaa plaa*, myös *Al-Qaida Finland* on graafinen levy. Se on harmaa ja kulmikas, siinä on pinttynyttä ja todella *likaista likaa*. *Al-Qaida Finland* kertoo syrjäytymisen, osattomuuden, päihitteiden, masennuksen ja epätoivon umpikujista, joissa yrittäjän into ei auta.

Aurinko aurinko plaa plaa plaa on tietyllä tapaa romanttinen levy kaikessa sisäänpääntäntyneisyydessään, toistaessaan tunnelmia eri ajoista ja paikoista. Jos vertaa levyä *Al-Qaida Finlandiin*, alkaa näyttää, että Ristossa on myös jotain sisäisiä ja viatonta. Arvoskelmat ovat niin suhteellisia. Julma-Henrin kuvailemassa maailmassa ei ole juuri mitään romanttista saati sisäisiä, eikä kurjuutta romantisoita, sillä paska on vain paskaa. Toisaalta Julma-Henri voi synnyttää myös uhon romantiikkaa. Levyn fatalistinen mentaliteetti valtaa kuulijan, sillä teksti ja paine on niin todelta tuntuva, niin ponnekasta ja niin iskevää. Ja tämän jälkeen kaikki muu näyttää keinotekoiselta.

Levyillä on kuitenkin periaatteessa monta yhteneväisyyttä. Päihitteet, masennus, syrjäytyminen, nuoruus, miesnäkökulma. Julkaisuvuodetkin ovat peräkkäiset. Ja näistä huolimatta levyt kertovat kahdesta eri maailmasta.

Yksi levyjen perustavista eroista on kertojen suhde ulkomaailmaan. Jos Ristossa yhteiskunta on mystinen taustalla ja kaukana toimiva voima, johon ei kannata puuttua (koska yhteiskunnan palveluista voi olla hyötyä), tulee *Al-Qaida Finlandissa* yhteiskunta liiankin lähelle. Se hengittää niskaan, se on hylännyt, se on toisia varten. Julma-Henriä on vaikea ajatella fiktiivisenä hahmona,

kun kaikki käsiteltävät asiat ovat 2000-luvun Suomen inhorealismia. Asetelma on kuitenkin sama kuin Ristonkin kanssa. Se, mikä tai kuka on Julma-Henri, ei ole kovin merkityksellistä – mutta tunnistamme hahmot.

Mielenterveysongelmissa on eroja. Riston laulut ovat syntyneet värien, materian ja yltäkylläisyyden tuottamasta psykoosista, keskiluokkaisten lähtökohtien tuottamasta toimettomuudesta ja itsen tarpeettomuudesta. Siinä maailmassa aikaa tuntuu olevan rajattomasti ja kulutusyhteiskunta tarjoaa pinnalliselle ja merkityksettömälle kuluttamiselle loputtomasti aineksia. Toisaalta olet liian hyväosainen (!) kritisoidaksesi, joten on parempi karata tylsämielisen kuluttamisen maailmaan tai poliittisesti korrektin – epäpoliittisen – estetiikan taakse. Tämä elämäntapa ja -asenne aiheuttavat kuitenkin ongelmia psyykelle. Kaikessa kei-notekoisuudessaan ja epätodellisuudessaan traaginen ristiriita ja hulluksi tuleminen on siinä, että elämä on kaikkea muuta kuin kei-notekoista ja epätodellista. Julma-Henri vastaa: »Homot vikisee miltä mä näytän / No kai mä vittu haisen, mä oon paskaa täynnä. / Ne vetää päälle meikkiä / Jotkut ne jaksaa vielä leikkiä.»

JULMA-HENRI TULEE 2000-LUVUN lähiöstä. Siitä aikaan ja olosuhteisiin sidotusta paikasta, jonne »aurinko ei paista viikkoihin», eikä vaaleanhohtoinen enkeli ilmesty sängyn taakse huolehtimaan särkyneestä. Siellä mielenterveysongelmat pesiivyt eri tavoin. Lähiöstä lähteminen ja liikkeessä oleminen eivät auta, sillä syrjäytyneen lähiönuoren stigma ei irtoa, »se lika ei lähde pesemällä». Eskapismia on korkeintaan uni, joka sekun »on taivas, harva sitä tajuaa».

Levyn kappaleet on nimetty päivämäärien mukaan. Se lisää osaltaan levyn autenttisuutta ja välittömyyttä. Vaikka Julma-Henri peittää kasvonsa ja identiteettinsä keikoilla, kappaleilla on identiteetti ja historia. Ne eivät ole vain syntyneet, vaan ne ovat syntyneet tiettyssä paikassa ja tietynä aikana.

Entä rakkaus ja läheisyys? Ristossa kertomisen arvoiseksi nousevat bileet, joissa »Isin tytöt tahtoo olla hiukan salaperäisiä / Ne ovat laittaneet kulmakarvoihinsa väriä / – – – Toinen nuoli hellästi mun niskaa ja supatteli jotain mun korvaan, / kun toinen työnsi

2000-LUVUN SYRJÄYTYNEELLÄ EI OLE LOPUTTOMASTI VAIHTO- EHTOJA VALITTAVAKSI.

hieromasauvalla / mun perseeseen hiljaa ja minä olin lukevinani kirjaa».

Huumeiden käytön, seksiorgioiden ja salaperäisten tyttöjen kuvittelisi olevan jännittävä. Mutta kuten riimi kertoo, tosiasiasse se on pelkkää ajankulua, vieläpä melko tylsää sellaista. Ehkä jopa huvittavaa. Kaikki on järjestetty, aseteltu ja suunniteltu. Mitään todellista riskiä tai edes tunteita ei ole. Sen sijaan:

»Oot 18-vuotias suomenruotsalainen tai vittu psykologi, panen sua silti perseeseen / Ja otat koko lastin suuhun, huora sulta ei kysy mitään / Mulla on kädessä tuppo sun tukkaa, mä haisen hielle ja paskalle / – – – Sairas ämmä, sä nautit tästä / Ja prinsessa mä panen sut pilalle, mustelmat sun verisuonien tilalle / Päästän sut menee vertavuotavana ja mä tiedän että tuut takas huomenna / Kipua, nautintoa, tuskaa, eikä oo kiva, ku mä saan sut tuntemaan jotain»

Ja mitä tulee rakkauteen, »tästä muurista ei tule enää kukaan läpi koskaan saatana».

SANOMATTAKIN ON SELVÄÄ, että *Al-Qaida Finland* ei olisi niin suosittu ja vaikuttava, ellei se olisi myös musiikillisesti niin loistava. Se on epäilemättä suomalaisen rap-skenen parhaimmistoa. Levyä ovat olleet tekemässä muun muassa **Asa, Laineen Kasperi ja Steenx**. Levy on aggressiivinen, uhkaava ja mielipuolinen ja täynnä teräviä yhteiskunnallisia huomioita.

»Mä haluan töitä, pöytä täynnä laskuja, / vitonen taskussa.»

»Mulla on yrittäjän mahahaava, / kai ne haluu etten yritä vaan jään makaamaan. / Tunge niitä vitun lääkkeitä suuhun ja pidä se pääs kii.»

»2000 mun, 2000 mun... / mun rahat on mun rahat, sun rahat on mun rahat, / totuttele siihen, nää on mun, nää on mun, nää on mun ja tää on mun.»

Jos joku saattaisi kritisoida aiempaa tulkintaani Riston keskiluokkaisuudesta reduktiiviseksi, ei Julma-Henrin kohdalla tarvitse tulkita, onko kyseessä laman kuvaus vaiko ei. *Al-Qaida Finland* on erityisesti laman levy, ja erityisesti sen aiemman laman. Samoin se on työväenluokan ja siitä syrjäytyneiden levy. Lyriikat, suora kuvailu, saavat monet kahtamaan (»Ollaanko me eläimiä vai vittu mitä?»).

Laman lapset on melko hirvittävä ja latteita ilmaus, mutta käytetään sitä paremman puutteessa. Onhan myös käsite »sodan lapsista» vakiintunut. Sodan lapsista puhuttaessa mielikuva yhdistyy niihin vanhoihin valokuviin, joiden tunnelma on apea ja ränsistynyt. Niissä orvoksi jäänyt lapsi odottaa muuttoa tuntemattomaan, lappu kaulassa.

Laman lapsista ei ole olemassa samantyyppistä mustavalkoista valokuvaa. Ilmiö tulee lähemmäksi. Se herättää ennemminkin häpeää ja paljastaa maailman, joka ei sovi ja josta ei voi puhua. Kansakunnan kollektiivinen suru vaihtuu 2000-luvun Suomessa vihaksi ja turtumukseksi. Kolmannen polven työttömiä ja syrjäytyneitä ei surra vaan kaihdetaan.

Vaikka laman lapset viittaa usein metaforisesti laman aiheuttamiin sosiaalisiin ongelmiin ja puutteisiin (aina kunnallisen hammashuollon ongelmista päihderiippuvuuksiin ja huostaanottoihin), myös konkreettisista lapsista voi puhua. Julma-Henrin lyriikat viittaavat useammassakin kohtaa juuri lapsuuden ikäviin muistoihin ja turvattomuuteen. Jos laman lapselle yhteiskunnallinen osattomuus on toinen puoli totuutta, niin toinen puoli on arjen liiallinen *osallisuus* ja liian suuret vastuut.

Julma-Henrin lapsuuden kuvauksista nousee välittömästi esiin luokkayhteiskunnan alkuaskeleet. Vieraantuminen ja yhteisöön kuulumattomuus kehittyvät jo koulu-

laitoksessa. Se, että koulu aiheuttaa monille ahdistusta ja vieraantumisen kokemuksia, ei sinänsä ole ihme. Moni silti pystyy selviytymään ja luovimaan koulun läpi ja jatkaamaan koulutautumista. Mutta jos koulun ja kodin erot ovat liian isot jo nuorena, ristiriita näkyy välttämättä kyvyssä selviytyä molemmista maailmoista ja molemmista haasteista kunnialla: »koulut kussu, et saa duunii / ja kuka vittu raggarii huolii.»

KIIILTÄVÄN MATERIAN MAAILMASSA Julma-Henrin kuvaamaa elämää leimaa köyhyys. 1990-luvun laman kokeneet tiesivät köyhyydestä syntyvän häpeän ja nöyryyksen. (Lue *Kirjeitä nälästä* vuodelta 1994.) On kuitenkin selvää, että köyhyydessäkin on mahdollista elää melko turvattua ja suojattua elämää, jos muut olosuhteet ovat suotuisat. Näin siitäkkin huolimatta, että köyhyys ei olekaan valinta eikä tarkoita samaa kuin asketismi. Sen sijaan Julma-Henrin esittelemässä versiossa köyhyydestä ja yhteiskunnallisesta osattomuudesta lopunkin arvokkuuden vievät mukanaan huumeet, väkivalta, juurettomuus, ihmissuhteiden puute tai niiden pinnallisuus.

Ja nyt kun tuloerot ovat palanneet 1960-luvun tasolle, kysymekö seuraavaksi, milloin sosiaalinen eriytyminen alkaa palata jonkin 1800-luvulle, kiertolaisten, äpärien ja maattomien maailmaan? Kuka sivistäisi narkkaria? Päihteiden periytyminen on kuin geneettinen stigma. Kuinka palautat perusturvan, jos sitä ei koskaan ollutkaan?

»Meit on tuhansia, ymmärrät sä, tuhansia / Mä ajan sun vitun volvos omakotitaloos / Syön sun saatanan kultasen noutajas / Mee vittu äänestä vielä Mikko Alataloo»

Niin, sitten on vielä politiikka. Poliitikaanko pitäisi tuoda uskottavuutta lisää? Mitä uskottavuutta? Ai sitäkö uskottavuutta, kun viikkolehdistä poliitikot pohdiskelevat uskottavuuttaan ja kertovat henkilökohtaisen elämänsä pienistä inhimillisyyksistä? Vaikeuksista rakennusprojektiensa kanssa tai tavoistansa viettää joulua? Vaalirahauudistuksetkaan tuskin muuttavat sitä tosiasiaa, että kansanedustajaksi ei lähdetä kampanjoimaan rahattomana tai rumana. Ja että kantansa voi muuttaa miten isossa asiassa tahansa alle puolessa vuodessa. Korruptiosta on turha puhua, *kaikki tietävät*.

»Pala Arkadianmäki pala vitun paska! Pala!»

Entä miten olisi pelastukseksi työ? On totta että toimeentulo, työ ja elämän pysyvyys luovat kehyksiä elämään. Työ luo merkitystä ja sisältöä elämään, se lisää itsenäisyyttä ja hyvinvointia. On parempi saada töitä kuin syrjäytyä. Kyllä, näin on. Tämän tietää myös Julma-Henri. Mutta: »Vittuako teen töitä? / Kun mä en tuu sillä toimeen, / Kiristetään vöitä työpaikkaan avoimeen. / Osa-aika, määrä-aika, joku vitun paikka, / Vittuako sillä on väliä, kunhan häviät. / Kunnes kiinalaiset tekee senki markalla, / Tai kone vielä halvemmallaa.»

2000-luvun syrjäytyneellä ei ole loputtomasti vaihtoehtoja valittavaksi. *Aurinko aurinko plaa plaa* kertoo luotti edelleen siihen, että hädän hetkellä yhteiskunnan turvaverkko on olemassa. *Al-Qaida Finlandissa* turvaverkkoa on etsitty, kysytty, haettu ja toivottu muttei enää löydetty. Julma-Henri mainitsee ajat, henkilöt, tapahtumat, paikat. Ne kaikki ovat olemassa, ne on nähty ja ne on koettu. Kamppailun lopputuloksista päätellään, että on turha haikailla mitään, varsinkaan menneitä, ja että on turha maalailla kauniita tulevaisuudenkuvia: »Nykyään mun työ on pysyä hengissä.»

»Jeesus tietää, missä mä asun, kerroin sille kadunnumeron ja että haluan / Että se tulis käymään tai lähettäis jengiä tänne, mut ne ei taida selvitä tänne»

KATRIINA JÄRVINEN KIRJOITTI työväenluokaisen *häpeän* kokemuksesta. Järvinen kuvasi kokemusta »hiljaiseksi häpeäksi». Se syntyy törmäyksessä yläluokkaiseen ja porvarilliseen elämään, jossa oletetaan että *kuka tahansa voi*. Että on mahdollisuuksia. Julma-Henriä kuunnellessa herää kysymys, kuinka kauan tällainen häpeä voi pysyä *hiljaisena*. Kenties niin kauan kuin erot sosioekonomisesti eriytyneiden ryhmien välillä eivät ole täysin mahdottomia. Ja niin kauan kuin luokista pysytään hiljaa, ja on valtava määrä ihmisiä, jotka eivät rekisteröi luokkaerojen olemassaoloa lainkaan.

Häpeää on monenlaista. Mielenterveysongelmat ovat häpeällisiä, oli sitten ylä- tai alaluokkainen. Mutta mielenterveysongelmien hoitaminen on toinen asia. Rahalla saa jos ei aina suoranaisesti terveyttä, ainakin mahdollisuuden yrittää ostaa sitä.

Mahdollisuudet valita asettavat eron sekä luokka-asemaan että toisaalta niihin affekteihin, joita myös lamakauden eri sykliä ilmentävät. Köyhyys tarkoittaa pakkoja ja välttämättömyyksiä. Se vie ajan ja se sekoittaa arjen, vapaa-ajan ja työn. Elämä kaikkienensa muuttuu monotoniseksi selviytymiskamppailuksi, puuduttavaksi harmaudeksi.

Sen sijaan nousukauden paradigmaattisinta sanastoa voisivat olla värit, monimuotoisuus, valinnanvapaus, fragmentaarisuus. Nousukaudella elämä kaikkienensa muuttuu valinnoiksi, jopa järjettömiksi sellaisiksi, kuten *Aurinko aurinko plaa plaa plaa* niin hyvin kuvaa.

Aurinko aurinko plaa plaa plaa ei ole sovitteleva, helppo karsinoida tai taltuttaa eikä »keskiluokkainen» sanan myrkyllisessä merkityksessä. Päinvastoin, levy taisi ilmestyessään täyttää jonkin tyhjiön suomalaisessa popmusiikissa tai osua herkkään kohtaan, mikä kertoo aina siitä, että jotain on tehty oikein. **Risto Ylihärsilää** on verrattu **Gösta Sundqvistiin** ja yhtyettä kehuttu siitä, että se on kyennyt tekemään nyrjähtäneestä elämästä ja päästä lauluja, jotka eivät kuitenkaan ole keskinkertaista ja tekotaiteellista paskaa. Näin on.

Julma-Henri ja Syrjäytyneet taas tulivat esiin juuri laman kynnyksellä. Levy on kirjoitettu mitä ilmeisimmin muutamaa vuotta aiemmin. Ilmestyessään sekin toi julki jotain, josta ei koskaan suurimman nousukauden huumen aikana sopisi puhua. 2000-luvun nousukaudelle tyypillistä nimittäin oli juuri se, että kehittyvät ja kärjistyvät tuloerot jäivät piiloon. Niin vain kävi. Tai sitten erojen kasvu oli vain yhdessä tiedetty ja julkinen salaisuus.

»Tilasit, nyt maksat, kaikki vittu vaan pas-kaks / norsunluutornista ei näe tänne, mutta sä kuulet syrjäytyneet ystävämme». ▴

Aurinko aurinko plaa plaa plaa, RISTO, 2006.

Al-Qaida Finland, JULMA-HENRI JA SYRJÄTYNEET, 2007.

Kirjeitä nälästä, SARARI HÄNNINEN & JOUKO KARJALAINEN (TOIM.), 288 s., Stakes 1994.

Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa – Nykysukupolven kokemuksia tasa-arvosta, KATRIINA JÄRVINEN & LAURA KOLBE, 221 s., Kirjapaja Oy 2008.

Lavastaja Mika Pettissalo, päämalli Pekka Saarinen, stylisti Jaana Kivikoski ja koreografi Marko Ajanki tuulettavat catwalkilla Mustan Lampaan muotinäytöksessä.

KADONNEIDEN LAMPAIDEN KOTI

Tamperelainen päiväkeskus *Musta Lammas* tarjoaa ruokaa, vaatetta, lepopaikan, ammattiapua ja psykososiaalista tukea. Viime syksynä keskuksen sisäpihalla järjestettiin myös muotinäytös.

TAMPEREEN Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden laatimassa Tervetuloa Tampereelle -esitteessä tähän vanhaan teollisuuskaupunkiin perehdytään asunnottomien näkökulmasta. Koska aiemmin hyvin asunnottomia palvelleet, tyhjä puutalo on purettu, asunnottomat joutuvat keksimään toisenlaisia yöpymisvaihtoehtoja, kuten kerrostalojen porraskäytävät, parkkihallit ja pankkien eteiset. Niissä on vain noudatettava tiettyä varovaisuutta: kyettävä piiloutumaan talojen asukkailta, poistuttava ennen lehdenjakajan tuloa ja toivottava, etteivät vartijat häädä pois. Joissakin tiloissa voi maata, muttei liikkua, muuten hälytysjärjestelmät saattavat laueta. Kovilla pakkasilla on yleensä viisainta vain valvoa ja kuljeskella koko yö, ettei palellu, tule ryöstetyksi tai pahoinpidellyksi. Tampereen keskustassa sijaitseva Musta Lammas -päiväkeskus aukeaa arki-aamuisin puoli kahdeksalta, viikonloppuisin kymmeneltä. Sen lattioilla ja sohvilla on turvallista nukkua.

Tämä lähinnä syrjäytyneille, asunnottomille sekä päihde- ja mielenterveysongelmallisille tarkoitettu tukipiste on toiminut alkuperäisissä tiloissaan vuodesta 1982. Nykyisin Tampereen seurakuntien erityisdiakonian yksikköön kuuluva paikka herätti aluksi ennakkoluuloja. Liikkeelle lähdettiin täysin vapaaehtois pohjalta, »teetä ja leipää» -periaatteella. Sittemmin keskukseen alkoi kerääntyä yhä enemmän ihmisiä ja toiminta muuttui ammattimaiseksi. Tällä hetkellä Lampaassa on viisi vakituista työntekijää,

Keskuksen nimi syntyi ajatuksesta, jonka mukaan musta lammaskin voi kuulua laumaan

vaatepalvelussa yksi ihminen työllistämistuella sekä viitisenkymmentä sitoutunutta vapaaehtoista. Konkreettinen auttamistointa nojaa kristilliseen ihmiskäsitykseen, muttei edellytä keneltäkään erityistä uskonnollisuutta. Kaikki vapaaehtoiset eivät edes kuulu kirkkoon.

Mustia lampaita?

Musta Lammas -nimi syntyi ajatuksesta, että »musta lammaskin voi kuulua laumaan». Ajatuksella korostetaan paikan yhteishenkeä ja huumoriakin. Toinen, huonompi nimivaihtoehto oli Tuhlaajapoika. Keskukseen voi poiketa päivisin kuka tahansa matalan kynnyksen periaatteella. Kuudellasadalla tamperelaisella on asiakaskortti, jolla saa keskuksessa ilmaisen lämpimän ruoan. Heistä noin sata on täysin asunnottomia. Alakerran vaatepalvelusta saa vaatteita, lisäksi voi pestä pyykin ja käydä suihkussa. Muiden asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa voi keskustella, soittaa tarvittaessa puheluita ja saada apua vaikkapa lomakkeiden täyttämiseen.

Vakituiset kävijät jakaantuvat pääpiirteittäin kahteen ryhmään. Vanhempi sukupolvi on yleensä alkoholisoituneita, kilttejä, hyvätapaisia miehiä, joilla on ehkä takanaan pitkäkin työura. Nuoremmat ovat tavallisimmin korvaushoidossa olevia narkomaaneja tai sekakäyttäjiä, joskus arvaamattomasti käyttäytyviä vanhempien asiakkaiden jälkeläisiä. Uhkaavat tilanteet ovat silti erittäin harvinaisia.

»Täällä näkyy näitä niin sanottuja laman lapsia, jotka ovat olleet 1990-luvun alussa lapsia tai nuoria ja joutuneet sittemmin tyhjän päälle. Nyt he pyöriivät tuolla ilman mitään erityistä tekemistä, viettävät ehkä aikaa kirjastoissa, jotka ovat niitä harvoja epäkaupallisia paikkoja. Laman huomaat myös aina siitä, että psykososiaalista tukea karsitaan ja hoito muuttuu pelkäksi kioskihoidoksi, lääkkeiden jakeluksi», Mustan Lampaan johtava diakoni **Marko Ajanki** toteaa. Hän mietiskelee lääketeollisuuden laajemminkin ja pitää korvaushoitoja nykypäivän lobotomiana. »Nämä ihmiset ovat sellaisia, joita kaduilla usein pelätään ja vihaataan. Loppujen lopuksi on kuitenkin aika pienestä kiinni, kummalle puolelle sitä joutuu.»

Valtakunnallisena asunnottomien päivänä Lampaassa järjestettiin asunnottomien muotinäytös

Lapissa ja catwalkilla

Monet kävijät ovat jo sosiaalistuneet asunnottomien kulttuuriin. Heille itsenäinen asuminen, ainakin ilman tukea, on lähes poikkeuksetta huonoin vaihtoehto. Myös vankiloilla on laitostava vaikutus. Lampaassa työskenteli aiemmin kriminaalityöntekijä, mutta tämän siirryttyä toisiin tehtäviin virka jäädytettiin. Kriminaalityötä tehdään edelleen arkisen auttamistyön ohessa, sillä suurella osalla asiakkaista on takanaan vankeustuomio tai -tuomioita.

Ajanki kertoo tyytyväisenä edellistä syksyä. Lampaasta tehtiin kymmenen päivän retki Lappiin, käytiin muun muassa Päätalo-instituutissa Taivalkoskella ja Kuusamon suurpetopuistossa. Matkalla otettiin paljon valokuvia, joita katsellessa on iloituttu hyvistä muistoista. Valtakunnallisena Asunnottomien päivänä, 17.10. Lampaan sisäpihalta järjestettiin asunnottomien muotinäytös. Asiakkaat, työntekijät ja vapaaehtoiset puukeutuivat vaatepalvelun vaatteisiin ja tekivät juonnettuja esittelykierroksia punaisella matolla. Stylistinä toimi vaatepalvelun työntekijä, joka sattui olemaan taiteiden maisteri. Tekniikkaankin oli panostettu savukonetta myöten. Näytöksessä esitettiin myös erilaisia kohtauksia asiakkaiden elämästä, kuten kohtaamisia virkavallan kanssa, pimeän pulon ostamista, hanttihommia, työvoimatoimistossa asioimista ja avioeron läpikäymistä. Juontaja hehkutti vaatemaaliston sopivan hyvin vauhdikkaaseen kaupunkielämään. Kun näytöksestä julkaistiin *Aamulehdessä* juttu, Lampaan vaatevarasto täyttyi hetkeksi vaatelahjoituksista. Tätä nykyä vaatevarastossa on kuitenkin taas tilaa uusille lahjoituksille. ▀

Kullervo on tyhjä kohta

Kullervo-näytelmän ohjaaja Perttu Leinonen puhuu suomalaisesta mieskulttuurista ja muutoksen mahdollisuudesta.

ONKO KULLERVO MAAHANMUUTTAJA, toisinajattelija, taiteilija, työtön, syrjäytetty, nuori kapinallinen - vai mikä? Joensuun kaupunginteatterin kantaesitys *Kullervo.nyt* esittää kysymyksiä, mutta ei anna valmiita vastauksia. Ohjaaja **Perttu Leinosen** mukaan maailman täytyy muuttua, jotta: »Kullervo voisi syödä leipänsä rauhassa».

Leinonen tutkii yhdessä käsikirjoittaja **Anna Viitalan** kanssa perisuomalaista, kovaonnista arkkityyppiä. Kullervo on myyttinen mieshahmo, joka on totuttu näkemään milloin suomalaisen peräänantamattomuuden symbolina, milloin vimmaisena antisankarina tai kohtalonsa kiroamana väkivallan ilmentymänä.

Näytelmän rakenne on episodimainen. Se hyödyntää useita eri tyyliä. Leinonen kehuu auliisti työryhmäänsä, Viitalan kykyä kirjoittaa monen tyyppisiä tekstejä ja lavastaja Kaisu Koposen tärkeää roolia esityksen kokonaisuuden rakentumisessa.

Viitala ajankohtaistaa Kullervon myyttiä useista yllättävistäkin lähtökohdista. Niiden joukossa on **George Lucasin** elokuvatrilogia *Star Wars V–VI*, **Riku Korhosen** kolmni *Ääniä mustasta laatikosta*, **William**

Blaken teos *Taivaan ja helvetin avioliitto*, nykyrunoilijoiden ja lauluntekijöiden tekstit, *Wikipedia*, *Hikipedia*, sanomalehdet ja internetin keskustelupalstat. *Kullervo.nyt*:in näytelmätekstin taustalta löytyvät tietenkin myös *Kalevala*, **Aleksis Kiven** ja **Paavo Haavikon** Kullervo-näytelmät sekä kuvataiteen puolelta **Akseli Gallen-Kallelan** ja **Kalervo Palsan** taulut.

Voimalla seitsemän miehen

Näytelmää jäsentävät selkeästi erilliset Kullervo-myyttiin liittyvät kohtaukset: Pyromaan, Äiti, Väkiä I, Kivi, Isä, Väkiä II, Sisko ja veli, Kullervo. Otsikot heijastetaan näyttämölle ja ne toimivat brechttiläiseen malliin katsomisohjeena ja etäännyttäjänä.

Esityksessä käytetään kuvaa monin eri tavoin: still-kuvia taustalla, liikkeellisiä kuvia, videokamerasta heijastettua livekuvaa. »Olen tutkinut kuvan ja esiintyjän päällekkäistä yhteyttä. Mitä kaikkea siitä voi syntyä ja miten. Millainen on esiintyjän ja kuvan symbioosi», Leinonen kertoo.

Näytelmän tarinaa kokoa ja kuljettaa eteenpäin seitsemän miehen lausuntakuoro, jossa miehiseen voimaan yhdistyy ääni,

»Kullervon vastaus kaikkeen on väkivalta.»

Näytelmä tutkii kuvan ja esiintyjän päällekkäistä yhteyttä.

Ohjaavatko lähtökohdat koko loppuelämää?

liike, ele ja erilaiset muodostelmat. »Kuoron käyttö pohjautuu antiikin traditioon, ja se toimii tässä miehisen kulttuurin edustajana. Esityksestä ei löydy henkilöä nimeltä Kullervo. Hän on juuri häipynyt kuvasta ja jättänyt itsestään vain jäljet. Esitys kuvaa, mitä tapahtuu Kullervon ympärillä. Tyhjä kohta keskellä on Kullervo», Leinonen sanoo.

Miehisen kulttuurin tematiikka toistuu näytelmässä. »Kullervon vastaus kaikkeen on väkivalta. Julmuus, mikä liittyy miehiseen kulttuuriin, liittyy teini-ikään, pelon voittamiseen ja viettien ja väkivallan kontrolliin. Herkän ja hellän pelkoon vastataan väkivaltaisuuksilla. Kullervo joutuu ratkaisemaan, miten kohtaa vääryyden, merkityksen, seksuaalisuuden. Oman paikan lunastaminen, oman identiteetin hakeminen ovat Kullervon haasteita.»

»Kullervo peittää väkivallalla omaa epävarmuuttaan», Leinonen jatkaa. »Hän ei halua paljastaa todellista minäänsä ja haavoittuvuuttaan. Häntä riivaa feminiinisyyden kohtaamisen pelko, naisessa ja itsessään. Kullervo juoksee, ettei paljastuisi. Hän ei halua jäädä esille minänsä ja tekojensa kans-

sa vaan on aina hakemassa uutta. Hän ei jää katsomaan tekojensa seuraamuksia, itkeviä ihmisiä.»

Teatteri on teini-ikäisyyttä

Leinosen mukaan: »Kaikki mielenkiintoinen teatteri on teini-ikäisyyttä. Teini-ikäisyys on tunteiden paljastumista, elämistä täysillä. Rakasteta ei vain vähän. Teini-ikäisyys on mustavalkoistamista, joka ei poista kysymystä. Se on herkkyyttä ja oikeudenmukaisuuden tajua. Teatterissa paljastuu, mitä olemme oppineet huijaamaan ja mitä kaikkea juoksemme karkuun. Pääsemmekö liian helposti karkuun tekojemme seuraamuksia?»

Myyttinen aineisto aukeaa moneen suuntaan. Myytit kestävät aikaa ja niiden kautta näkee uudestaan ja uudestaan itsensä ja tekonsa, kieltämisen ja kohtaamisen. »Savu, joka seuraa ihmistä, on syyllisyys. Teko seuraa pitkälle ja määrittää kohtaloa. Ensimmäisestä tuhopoltosta jäävä haju määrittää Kullervon elämää, mutta ovatko lähtökohdat sittenkään elämän määre?»

Näytelmä hakee uusia ratkaisumalleja Kullervona olemiseen. Voiko mies jättää

»Onko Kullervolla mahdollisuus rauhaan?»

pelon ja yrittämisen vähäksi aikaa? Onko Kullervolla mahdollisuus rauhaan? »Miesten väkivalta on hierarkian hakemista. Siihen liittyy käsitys kunniaa. Emme kuitenkaan ole sukupuolemmen vankeja vaan meillä on optio toimia maskuliinisesti feminiinisellä kentällä ja päinvastoin.»

Näytelmän *Kullervo.nyt* loppukohtauksessa näyttelijä istuu puiston penkille ja kaivaa valintatalon kassista pehmeän, kotoisen ruisleivän. Hän ottaa puukon esiin, viiltää luottavaisin mielin palasen leivästä. Veitsi ei karahda kiveen. Mies voitelee leipäpalasen ja nauttii siitä levollisesti juoden täysmaitoa punaisesta tölkistä. Taustalle heijastuu kaupunkinäkyymiä Joensuusta ja muualta. Hetki on pyhä. ▴

→ *Kullervo.nyt* ensi-ilta 30.10.2010 Joensuun kaupunginteatterissa.

Havaintoja Norjan-matkalta

Luoteinen naapurimaamme Norja herättää suomalaisissa yleensä laimeita joskin myönteisiä tunteita. Kovin paljon yhteistä ei ole, paitsi pitkä maaraja, mutta sehän ei kulje kummankaan maan valtaa pitävien alueiden halki. Jokunen vuosikymmen sitten Norjaa pidettiin Pohjolan amerikkalaisimpana maana. Tällä hetkellä se pikemminkin vaikuttaa pohjoismaisista »pohjoismaisimmalta».

Pelastusarmeijan junakappeli Åmdalsmesissä.

Kristiansand

SELKEIMMIN NORJAN erikoisuuden huomaa, kun saapuu sinne Tanskasta. Jyllännin pehmeys vaihtuu karuiksi kallioiksi, pyökit männyiksi. Lämmöstä ei täälläkään, ainakaan matalalla, ole pulaa, saarnet ja jalavat kyllä kukoistavat paikoitellen, kunhan löytävät juurensijaa. Tämä on kaikkein eteläisintä Norjaa, ollaan samoilla leveysasteilla kuin Göteborg tai Pärnu, lisäksi Golf-virta uittaa tänne karibialaisen lämpönsä.

Poikkean Kristianstadin Teaterkaféetis-sa. Tanskan jälkeen tämä on nuiva ja säännelty maa myös henkisesti, sillä alkoholia ei ole noin vain tarjolla missä tahansa eikä etenäkään huokealla hinnalla. Ei tämä liioin vaikuta palveluyhteiskunnalta. Norjaan pitää saapua arkena, jos tahtoo heti päästä elämänmenoon mukaan. Sunnuntai on todellakin yhä lepopäivä, mikä on vaivalloista matkailijalle, mutta hyvä asia paikkakunta-

laiselle. Mooseksen kolmas käsky »Muista pyhittää lepopäivä» on aikoinaan ollut erittäin edistyskellinen uudistus, joka on suonut palvelusväelle, jopa orjille, hetken lepoa. Nykykapitalismin mieleen semmoinen ei tietystikään ole.

Sandefjord

Rutevogn eli reittivaunu ajaa halki laaksojen, yli siltojen ja läpi tunneleiden Telemarkin maakunnassa. Tien varsilla kuohuu vähäisiä joskin korkeita vesiputouksia, alempana laaksossa seisoo taloja, yleensä valkoisia.

Norjassa vallitsee jotenkin »miehekäs» tunnelma. Täällä ollaan korostetun reippaita, arkisia, liikunnallisia ja koreilemattomia. Siitä tulee mieleen Pohjois-Suomi, jossa etelään verrattuna molempien sukupuolten roolit tuntuvat olevan viritetyt maskuliiniseen suuntaan.

Lapsuuden matkoistani jäi mieleen, että

Norja on erityisesti kansakoulunopettajien makuun: Valtiossa oli jotakin hyvin yksiselitteistä ja käytännöllisen ihanteellista. Norja oli pienituloiselle suomalaiselle kansankynttilälle lähellä sijaitseva luonnoltaan eksoottinen maa. Kallis kyllä, mutta teltailemalla pystyi matkailemaan suhteellisen edullisesti. Huonollakin ruotsilla kykeni ymmärtämään suuren osan norjaksi ilmaistusta, eivätkä norjalaiset toisaalta nirsoilleet kuulemansa ruotsin kehnoutta.

Voi olla, ettei jokainen reippaasti matkailleva suomalainen edes oivaltanut Norjan kaksikielisyyttä. Norjassa ovat virallisia kieliä sekä *bokmål* että *nynorsk*. Molemmat ovat norjaa, *bokmål* näistä huomattavasti käytetympi. *Bokmål* on oikeastaan yleisskandinaavia, ja alkujaan sen kirjakielen taustalla oli vielä yksi muunnos, *riksmål*. Tämä oli enemmän tai vähemmän selvää tanskaa, jota vain äännettiin norjalaisittain. *Bokmål* oli sitten

tästä kompromissi norjalaisempaan suuntaan, mutta se ei tyydyttänyt kaikkia. *Nynorsk* laadittiin uudeksi kirjakieleksi norjan eri murteiden pohjalta. Suomessa ei tilanteelle ole selvää kielellistä vertailukohtaa. Lähimäksi tulee se toteutumaton vaihtoehto, että 1800-luvulla olisi kehitetty oma suomalainen ruotsin kielen muotonsa *finländska*. Se olisi perustunut yhdistelmälle suomenruotsalaisia murteita.

Vaikka *nynorskin* puhujia ja kirjoittajia elää nykyään ennen kaikkea eteläisen Norjan sisämaan maaseudulla, ei se ole minäkään alueen selkeä kielenparsi, joka olisi yhden murteen puhujalle selvästi helpompi kuin toiselle. Nynorskilla on ollut myös vahvat demokratian edistämiseen liittyvät yhteydet, se on ollut niin työväenliikkeen kuin talonpoikaisten kansanvalistussihanteidenkin vaalijoiden kieli. Kaunokirjallisista *nynorskin* viljelijöistä merkittävin lienee ollut **Tarjei Vesaas**.

Eidsvoll

Rautatieasemalta on joltinenkin kävely Eidsvollin ruukinkartanoon. Maisema on Norjalle tai vähintäänkin Norja-kivallemme epätyypillisesti avaraa tasaista peltolakeutta, ja ilmatilaa hallitsevat finaalisissaan Gardermoenia lähestyvät lentokoneet.

Puiston keskellä sijaitsee suuri valkoinen kartano sivurakennuksineen, padottu koski, museokahvila ja kookas Norjan lippu. Tässä on norjalaisuuden kaikkein pyhin. Täällä laadittiin vuonna 1814 Tanskasta erotettavan Norjan aikanaan erittäin edistysellinen perustuslaki. Kävi kuitenkin, ettei itsenäisyyttä saavutettukaan. Toki saavutettu autonomia Ruotsin yhteydessä oli sekin jo jotain, verrattuna pelkään Tanskan osana olemiseen.

Oikeastaan Norja ja Suomi ovat **Napoleonin** lahjoja, ajan suursotien sivutuotteita. Ruotsi menetti Suomen ja sai Norjan. Kierrätyksen suurin häviö oli Tanska. Sen enempää Norja kuin Suomekaan eivät vielä saavuttaneet itsenäisyyttä, mutta silti selkeitä edistysaskeleita. Eidsvollin kartano merkitsee Norjalle samaa kuin Suomelle Porvoon tuomiokirkko. Kartanossa ovat jäljellä valtiopäiväedustajien istuimet. Kuvaavaa on, että Norjassa oli tuskin lainkaan kansallista aatelia.

Norjan lippuna käytettiin aluksi Tanskan Dannebrogia, punaista valkoristilip-

pua, jonka vasempaan yläkulmaan oli lisätty Norjan keltainen kirvestä pitelevä vaakunaleijona. Viimeistään vuonna 1821 vakiintui Norjan nykyinen lippu, joka on sekin muunnelma Tanskan lipusta. Valkoisen ristin keskelle lisättiin sininen risti, jolloin voitiin viitata paitsi tanskalaisiin juuriin myös Ranskan vallankumouksen esiin nostamiin vapauden väreihin. Vasta vuodesta 1844 lähtien unionin molemmat osapuolet, sekä Ruotsi että Norja, mahdollivat lippujensa vasempaan yläkulmaan erikoisen, kummankin maan lipusta sommitellun osion, joka sai leikkisän kutsumanimen *sillsallad*.

Eidsvollin ruukinkartanossa Norja perustettiin uudestaan vuonna 1814.

Lillehammer

Lillehammerissa kävellessäni oivallan sen, mistä Eidsvollin museossa luin: Norjassa liputetaan varsin niukasti muiden maiden lipuilla. Kyllä niitä näkee, mutta järin kaukana ei ole aika, kun se oli jopa laitonta. Hotellinomistajilta vaadittiin tasapainoilua ja päättelyä siitä, kumpi oli suurempi summa: ulkomaalaisten vieraiden tuoma raha vai lippulain rikkomisesta hotellille lantettu sakko.

Lillehammer on sisämaan kaupunki, tosin maan suurimman järven, pitkän ja kapean Mjøsän rannalla. Kaksi nähtävyyttä on ylitse muiden. Kirjailija **Sigrid Undsetin** kotimuseo Bjerkebak on mustanpuhuvaksi tervattu iso hirsitalo laitakaupungilla, mäenrinteessä hedelmäpuiden keskellä. Täällä miehitystä ja quislingiläisvaltaa vastustanut kirjailija teki suuren osan elämäntyöstään. Erikoisinta

paikassa oikeastaan on sisäänkäynti. Kävelään kätua, jonka ylempi reuna on omistettu urheilukentille ja -laitoksille. Vasemmalla on omakotitaloja, sitten korkea aita ja aidassa ovi, josta astutaan kahvilaan ja samalla museon aulaan. Isot ikkunat antavat hyvin lehtevälle ja siis nyt tämän uudisrakennuksen naapuritaloista ja kadusta eristämälle sisäpihalle. Pientä siltaa pitkin kuljetaan pihamaata kuluttamatta puiden välistä ja pensaistojen sivuitse itse talolle.

Kosken varrella vanhassa tehdashallissa toimii aivan toisenlainen Norsk Kjøretøyhistorisk Museum. Se esittelee kulkuneuvoja, lähinnä autoja. Autojen muotoja katsellessa

huomaa, kuinka sovinnaisuus ja yhdenmuotoisuus ovat lisääntyneet siinä missä valmistajat harvenneet. Täällä on norjalaisia autoja, kuten vuosikymmeniä aikaansa edellä ollut idea, yhden hengen kaupunkiauto Egoist. Näyttelyn huomiota herättäviin autoihin kuuluu myös 1930-luvulla valmistettu kapea kahden hengen auto, jossa ohjaaja istuu turvallisesti takapenkillä ja matkustaja kauhun vallassa etupenkillä. Uusin ja viimeinen malli on 1960-luvun yritys norjalaisautoksi, muovikorinen Troll, joka ratkaisuisaan muistuttaa DDR:stä tuttua Trabantia.

Gudbrandsdalen

Norjalainen aamu alkaa vaalean lehtinäkkileivän päälle ladotuilla mäntysuovan näköisillä kutunjuustoviipaleilla. Aamiaisen loppuksi voi paistinlaitteessa valmistaa vohveleita. Se ei ole aloittelijalle aivan helppoa, sillä taikinaa tulee laitettua kerralla liikaa.

Ålesundista aukeaa ulappaa vaikka Islantiin asti.

Siinä missä Eidsvoll on virallisen Norjan tunnetuin muistomerkki, on Gudbrandsdalenin laakso puolestaan kansanomaisessa mielessä oleellinen nähtävyys, laaksojen laakso. Meille ulkomaalaisille, jotka tunemme Norjan kliseisesti meren, tuntureiden, vuonojen, kalantuoksun ja vuohemäkätysten maana, on terveellistä muistaa, että sekä Eidsvoll että Gudbrandsdalen ovat sisämaata, jopa hyvinvoipaa viljelysalueita.

Gudbrandin laakso on historiallisen reitin osa. Etelässä sijainneesta Tanskan ajan hallintokaupungista Christianiasta (nykyisestä Oslosta) vie vanha reitti silloiseen pääkau-

punkiin Nidarosiin (nykyisin Trondheim), joka yhä on Norjan kirkon keskuspaikka.

Erityiseen tietoisuuteen Gudbrandsdalenin nosti **Henrik Ibsenin** vuonna 1867 ilmestynyt näytelmä *Peer Gynt*. Tarina kertoo maalaishulltiosta rikkaaksi nousukkaaksi kohonneen levottoman sielun vaelluksesta ja asettumisesta. Alku ja loppu tapahtuvat näissä maisemissa, tuttujen tunturien katveessa. Kauempana, laakson pohjukassa, kohoo Dovren aution tunturiston korkein huippu Snøhettan, peikkokuninkaan valtakunta. Tunturialue sai muutenkin symboliarvoa Norjassa, maan uudelleenperustajat

vannoivat 1814 pysyvänsä ihanteidensa takana yhtenäisinä ja uskollisina kunnes Dovre luhistuu: »enig og tro til Dovre faller».

Laakson yläosan matkailutoimistot ovat ottaneet *Peer Gyntistä* kaiken irti. Täällä seisoo hänen patsaansakin, joka toki ei ole maailman ainoa fiktiivistä henkilöä esittävä näköispatsas.

Suomalaisesta näkökulmasta osa norjalaisuutta on sitä, mikä ei ole ruotsalaista. Tällöin jo ilmaisujen tasolla huomaa eroja, jotka yhtä hyvin voisivat olla tanskalaisia. Perhonen on sommerfugl eli suvilintu ja hämähäkki etterkopp eli kirvelykuppi.

Paljon on semmoistakin itsetietoisuutta, jolle norjalaiset osaavat nauraa. Tunnettu vitsi elefanttikirjoista on sovellettu myös Norjaan. Se, jossa eri kansallisuudet saavat tehtäväkseen kirjoittaa tutkielman norsuisista. Ranskalainen kirjoittaa kauniisti taitetun lennokkaan pamfletin *La vie amoureuse des éléphants*. Yhdysvaltalainen esittelee lakonisen luettelon *The Elephants I Have Shot*. Saksalainen tuo moniosaisen pyörällisellä hyllyllä kuljetettavan nidesarjan, jonka yhteinen otsikko on *Eine kurtze Einleitung zur Elefantenwissenschaft*. Kun norjalaisen vuoro tulee, hän esittelee aiheesta laatimansa kirjan *Norge og nordmenn*.

Raumadalen

Pääjunaradalta erkanee kohti Åndalsnesiä vievä Raumabanen. Alkuun se ei tarjoa kovin paljoa nähtävää, pohjoisen puolella kohoava Dovre jää tiheän männistön taakse. Kun lähestytään rannikkoa, alkaa näyttävä laskeutuminen laakealta yltäsangolta. Alhaalla kohisee lähes pelkkänä koskena kulkeva joki, yläviistossa kohoaa tummia piikkimäisiä vuorenhuippuja, joilla ei ole mitään yhteistä pyöreiden tunturimuotojen kanssa.

Åndalsenisin nähtävyydet ovat niukat. Vuorikiipeilymuseo sattuu olemaan kiinni, mutta kaksi asiaa sykähdyttää. Mereen ojentuvalle laiturille on kunnan toimesta asennettu kyltti, jossa on rullatuolista onkivan ihmisen kuva. Tässä on invalideille varattu kalastuspaikka.

Toinen erikoisuus löytyy rautatieaseman sivuraiteelta. Se on kappelivaunu. Pelustusarmeija on kunnostanut vanhan matkustajavaunun kirkkokäyttöön. Seinustalla on alttari lasimaalauksineen, vaunua pidetään hiljaista hartautta varten avoimena osan

päivää. Taustalla soi pelastusarmeijalaisia lauluja.

Lähden linja-autolla lännen suuntaan vuoron rantoja noudatellen, välillä tunneleiden pimeydessä, toisinaan merenrannan välkkeessä. Kun olin nuorukainen, Norja näyttäytyi oikeistolaisimpana pohjoismaana. Se oli se joukossamme innokkain Nato-maaveltomman Tanskan ja vastahakoisen Islannin rinnalla. Norja oli Amerikka-luokan reipas poika, ja jos suursota olisi syttynyt, niissä oloissa Norja olisi ollut Suomen lähin vihollismaa. Sitä kautta olisi hyökätty Suomen lentokentille. Jo ilman sotaakin Norjasta käsin vehkeiltiin Suomen ja Neuvostoliiton suhteita vastaan, organisoitiin vakoilu- ja tihutyöryhmiä entisistä kaukopartiomiehistä, kuten korkea-arvoinen norjalaisupseeri Svein Blindheim aikanaan paljasti.

Nyt on maailma muuttunut. Norja on toki yhä Naton jäsen, mutta aika innottomasti. EU:n ulkopuolella se on onnistunut pysymään eikä etenkään ole sekaantunut kansainvälisiin selkkauksiin. Erityisen kiintoisaa on, kuinka iso osa julkista sektoria yhä on Norjassa voimissaan ilman, että niitä olisi väen väkisin liikelaitostettu. Osat ovat vaihtuneet. Onko Norja silti tullut vasemmalle vai muu pohjola sen ohitse oikealle?

Ålesund

Åndalsnesistä pitkän linja-auton päässä lännessä sijaitsee Ålesund. Se on Norjaa *par excellence*, juuri tällaiseksi maa kuvitellaan: saarilla sijaitsevia siltojen ja laivojen yhdistämiä asutuskeskuksia, vuonoa, avomerta, lauttayhteyksiä, tuntureita.

Ålesund paloi perinpohjaisesti vuonna 1904. Jälleenrakennus sujui ripeästi, ja siinä suosittiin ajan jugend-rakennustyyliä. Tyylin näkee katukuvassa, jugendia on ainakin suhteellisesti ottaen enemmän kuin juuri missään muualla maailmassa. Taidesuunnalle on myös omistettu oma museonsa. Sieltä löytyy havainnollistava taulu jugendintyylin kehityksestä ja vaiheista. Sen haaroihin mahduttavat itävaltalais-ranskalaisen (art nouveau) yhteisrungan lisäksi **Eliel Saarinen** ja jugendia edeltänyt kansallisromantiikka Suomesta, **Antoni Gaudí** Kataloniasta, **Louis Comfort Tiffany** Yhdysvalloista ja **Rudolf Steiner** antroposofioineen Sveitsistä.

Kaikki kunnia jugendin osaville toteuttajille, mutta minua, rokokoon ja uusklas-

sismin ystävää, tämä rupeaa hiljalleen uuttamaan. Aivan kuin söisi ruoka-annoksia, joita dominoi jokin liian luonteikas mauste.

Toisenlaistakin nähtävää on. Erään museon pihalla seisoo haalistuneen kellertävä ison munan muotoinen alus, jonka kyljessä lukee *Urædd (Peloton)*. Se on 1900-luvun alussa suunniteltu uppoamaton pelastusvene, jolla neljä urheaa miestä purjehti kokeeksi Yhdysvaltoihin. Museossa on samanlainen alus, sinne pääsee sisällekkin. Saatan kuvitella, minkälainen on ollut viikkojen matka ahtaassa teräksisessä munankuoressa tunkkaisuuden ja meripahainvoinnin keskellä. Seinustoilla on neljä vuodetta, keskellä pöytä, päädyssä käymälä, katossa tähystysikkuna.

Merellisiin tunnelmiin Ålesundissa pääsee kaikkialla, lokit ja meriharakat kirkuvat, levä tuoksuu. Vanhantavarankauppojen suosikkiesineitä ovat huolellisesti virkatun lankaverkon sisälle mahdutetut kirkkaat tai vihertävät lasiset verkkokohot, kauniit esineet, jotka vasta muovi syrjäytti jokunen vuosikymmen sitten. Näillä rannoilla lasikohot ovat kelluneet, tässä missä saarten välistä näkyä ulappaa vaikka Islantiin asti.

Kaarasjoki

Lentokone on kanadalaisvalmisteinen de Havilland Dash. Osa istuimista on asennettu selkään menosuuntaan, katselen taaksepäin loittonevaa kalliomaisemaa kuin toisen maailmansodan pommikoneen taka-ampuja.

Lentokenttä on nimeltään *Leavdnja* eli Lemmivuono. Linja-auto vie halki lumisen hämärän, kaamoskuutamo paljastaa tien varrella jyrkän teitä. Kun on reilu tunti ajettu, saavutaan Kaarasjoelle. Norjaksi tämä on *Kaarasjok*. Nyt, melko uutena asiana, myös saamenkielinen nimi *Karášjohka* on esillä. Tämä on suuri muutos, sillä saamesta on vihdoinkin tullut näkyvä, »optinen» kieli, kuten Sveitsin retoromaanit sanovat. He painottivat jo 1970-luvulla, ettei riitä, että kieli on sallittu, eikä sekään, että sillä tarjotaan kouluopetusta. Pienen kielen tulee myös näkyä, olla osa kulttuurimaisemaa, sillä tulee olla muikin kuin vain kotoinen tai seremoniallinen käyttö. Jo **Antonio Gramsci** muistutti, että hegemonia on sitä, että saadaan oma asia tuntumaan itsestäänselvyydeltä, järkevältä käytännöltä, jo-

ta ei enää kyseenalaisteta. Näin näyttää nyt saamen kielelle käyvän, ja tämä kehitys alkoi ensimmäisenä Suomesta. Kaksikielisessä maassamme oli totuttu ruotsinkielisiin kyltteihin, joten ei ollut sen kummempaa tehdä sama saameksikin. Norja tuli perässä, mutta Norjassa merkitys on suurempi, koska saamelaiden enemmistö asuu Norjassa.

Entä tuleeko parannus liian myöhään? Kielen asemaa ei heikennä muiden kielten osaaminen, mutta kylläkin se, jos puheena oleva kieli ei ole useimpien kansalaisten vahvin kieli. Tai vaikka olisikin, mutta sitä ei syystä tai toisesta käytetä. Tunnetunhan ilmiön, että jossakin istuu 11 suomenruotsalaista, ja kun paikalle sattuu yksi suomenkielinen, koko seurue vaihtaa puheensa suomeksi. Tämä matelevaisuus ei liioin suolle suomenkieliselle edes tilaisuutta opetella ruotsia. Toivottavasti saamelaiset eivät ole yhtä tyhmänkohteliaita.

Saattaa jopa olla tärkeää, ettei vähemmistökieltä uhkaava valtakieli näy liikaa. Kanan suurimpaan provinssiin Québeciin säädettiin vuonna 1977 uraauurtava laki numero 101 (*La loi # 101*), joka säati ranskan ainoaksi julkisen tiedoksipanon kieleksi. Erityisen tärkeää oli, että tämä koskee myös mainontaa, joka elämän yhä kaupallistuessa ja privatisoitua tulee entistä tärkeämmäksi, jopa ainoaksi osaksi julkisuutta. Kyllähän virkamiesten kanssa pärjää, jos laki vaatii, he vaikka itkevät ja puhuvat vähemmistökieltä, mutta kuka saisi yrittäjät kuriin, esimerkiksi mainostamaan kaupan ikkunassa saameksi? ▽

Heittelevä matka yli Atlantin umpinaisessa Uræd-
aluksessa kysyy pelottomuutta.

Sivullisia

Yksinäinen

Yksinäinen on yksi niistä vihattavista ammatteista, joka työllistää aamusta iltaan. Eräskin pienyrittäjä sen tietää, ja päätyökseen sitä harva hakee. Sivutoimena yksinäisyys kukoistaa kyllä usein niin työttömälle kuin työllistetyille sitruksista hedelmää tuottaen. Esimerkiksi juontajan meikin läpinäkyvä makeilu kirpaisee vastaanottajaa, ja voikin kysyä näkykö yksinäisyys missään työssä yhtä julkeasti kuin ruudussa. Työvoimatoimiston pitäisi hyväksyä yksinäisyys ammattinimikkeeksi siinä missä amanuessi, ihminen, poliittinen valtiosihteeri tai telexin hoitaja. Sosiaalisesta välittäjätyön luonteestaan huolimatta kukin edellä mainituista ammattilaisista tuntee itsensä yksinäiseksi päivittäin ja varsinkin vuoteessa. Viisaimmat ymmärtävät yksinyrittämisen periaatteen ammatinsa professionaalisen tason hiomakiveksi. Kaikki on väliaikaista, teräskin, ja minä olen vain liipan välittäjäainetta firmassa nimeltä sula soppa eli korruptiovapaa hyvinvointivaltio. Aikoinaan myös ammattikorkean ammatinvalinnan ohjaajana työskennelleenä vakuutan, että monelle amiksen mököttäjälle yksinäisyys saattaisi olla suositeltava työnkuva, mikäli uhraamme ajatuksen hänen tuleville työkaverilleen. Tovereistahan ammattimököttäjät ei innostu, tai innostuu ja innostuu yhtä paljon kuin muusta sosiaaliseen toimintaan eli sosialismiin viittaavasta. Länsimaisen demokratian tarjoama äänioikeus tarkoittaa tämän alan ammattilaiselle oikeutta jättää äänestämättä, mikä korostaa hänen yksilöllistä valintaansa olla yksin ja yksinäinen myös tässä tilanteessa. Äänestyskopin yksinäisyydestä hän tosin ei voi puhua, sinne asti hän ei jaksanut. Netissä vaikuttaminen onnistuu näppärämmin, siis yksinäisyyttä vähemmän häiritsevästi, vaatimatta muuta kuin äärimmäisen vaikeaa harkintaa Häkkisen ja Rääkkösen välillä. Kumpaa nappia painaa: Mika musta, Kimi punainen? F1, siinäpä yhden miehen sota, joka opettaa sietämään yksinäisyyttä ja tekemään yksilöllisen valinnan lähtöruudussa: kaasu vai kytkin. Siis kumpaa voittajaa puris-

taa enemmän korvien välistä, MiHä vai KiRä, kun pressissä oli pakko avata yksinäisyyttään enemmän kuin tavun verran? Tietysti sitä, jonka lippis on vedetty syvemmälle silmien suojaksi. Kun ei näe mitään tai pelkän tien töissä, saa olla rauhassa oman yksinäisyytensä kanssa. Kyllä musta on hyvä, musta punainen on kumminkin kommareiden väri. Mun valinta on MMM: Mika, Mersu ja McLaren. Kun MM-Mika lopetti, olin yhdeksänvuotias. Siihen loppui kykyjenetsijän lapsuus. Kun Mika lähti, hän kuoli pois minulta ja muilta. Saa olla yhtä yksin kuin kaikki. Ehkä ilman Mikan lähtöä minusta ei olisi tullut minä, kykyjenetsijä. Yksinäisistä yksinäisin osaa ja ehtii etsiä sitä seuraavaa sponsoria ja Mikaa, meidän kaikkien yhteistä Bossia, jonka hedelmä kypsyy Monacon jokapäiväisen auringon alla.

Tuomari

Tuomari Jussi Halla-aho sai Madagaskarille tekstiviestin. Halla-ahon poika oli hävittänyt avaimet. Tuomari tunsikin jälleen epäonnistuneensa kasvattajana. Pietarinkadulla abloyt pitäisi uusia jo toisen kerran. Siihen upposi kaksi tonnia putkiremonttiin varatuista euroista. Se kiristää hyvinkin eläkkeen kukkaroa. Silti hän ei valittaisi muiden matkailaisten tapaan. Ei vaikka hänen poikansa oli valmis alkoholisti alle kolmekymmentävuotiaana. Viiden laudaturin ylioppilas tuhiasi elämänsä aviottomana ja ammattitaidottomana huithapelina. Kauppareissulla ei nimittäin hävitetä avaimia, vaikka poika niin väitti. Ojia myöten konttaamalla oli taas tultu kastelemaan isän ja äidin kukkia. Vihansa sisäistämällä, purkamatta sitä muihin kuin vaimonsa kuivuneeseen selkään katseen verran, hän tiesi vielä onnistuvansa. Elämä oli epäoikeudenmukainen, mutta niin tuomarina kuin yksityiselämässä hän oli pitänyt perhettä pyhänä yksikkönä. Afrikkalaisen yön pitkinä ja kuumina tunteina hän tunsikin, kuinka poika halaa häntä hellästi Pietarinkadun alaovella. Siihen asti kantaisivat mustan palvelijan ystävälliset kädet.

Sisällöntuottaja

Sisällöntuottaja odotti hississä. Mahanpohjasta asti tuntui olevan tulossa tuotetta. Piti ihan nojata kopin seinään ennen kuin jaksaisi painaista seiskaan. Seurakuntayhtymän mediapuolen kanssa nautittu yhdentähden jaloviina hyllyi vatsan pohjalla, pyrki jopa karvastelemaan kurkussa. Kolmannen kauden työväenpuolueen kansanedustajan työssä samaan hissiin hän tuotti alakautta helpotusta suolistonsa sisäisiin ongelmiin. Jakkupukuinen blondi pyörähti kannoillaan punaisen Vuittonin kanssa ja piikkareiden kopse katosi porraskäytävään. Ei olisi arvanut, että demari kiihtyy kuin Ferrari. Sosiaaliantaksi se oli erikoistunut mutta silti veskan värissä enemmän aatetta kuin puoleessa tahtoa kansaneläkkeen nostoon. Puheissa saa olla kaiken hyvän puolesta, niin kuin toisten rahoilla eläjät aina. Ja muuten rahattomat erikseen. Toista se on yrittäjällä, joka on aina itsensä tuottaja. Yksityisyrittäjän on tuotettava sisältöä jopa hississä ja molemmista päistä. Tosin pääasiassa lattialle tässä häpyraossa, jossa allergiakohtausta ei saa tulla hajusta. Ei edes sanasta bänät, kuten eksälle. Jos on yrittäjä, oikea perstaskuyrittäjä. Makkaraperunoita on pistelty näköjään ketsupin kanssa Manalan maksan jälkeen. Tule sinä hakemaan leivän päälle voita, sisällöntuottaja huhuili Vuittonin perään niin, että porraskuilu kajahteli tyhjyyttään hyvämaineiseksi tunnetussa talossa. Hän ei arvannut, että paskahatut ottivat huuteluun itseensä. Tunsikin kyllä, miten asfaltti-ihottuma tarttuu ilman tuote-esittelyä.

Jouni Tossavainen on kirjailija, joka on julkaissut sekä runotta että proosaa. Maaliskuussa ilmestyvä Sivullisia (Like) on hänen 19. kaunokirjallinen teoksensa. Tossavaisen blogi Kuva ja sana: <http://www.jounitossavainen.blogspot.com>.

Tilat

I

Huoneessa on kaksi valonlähdettä,
kiinalaiset lamput, joiden valossa
levysoitin ei koskaan soi,
ja peili, joka heijastaa
valkoisella seinällä roikkuvan
kultaisen kehyksen, joka on tyhjä.

Tila ei ole koskaan tyhjä.

II

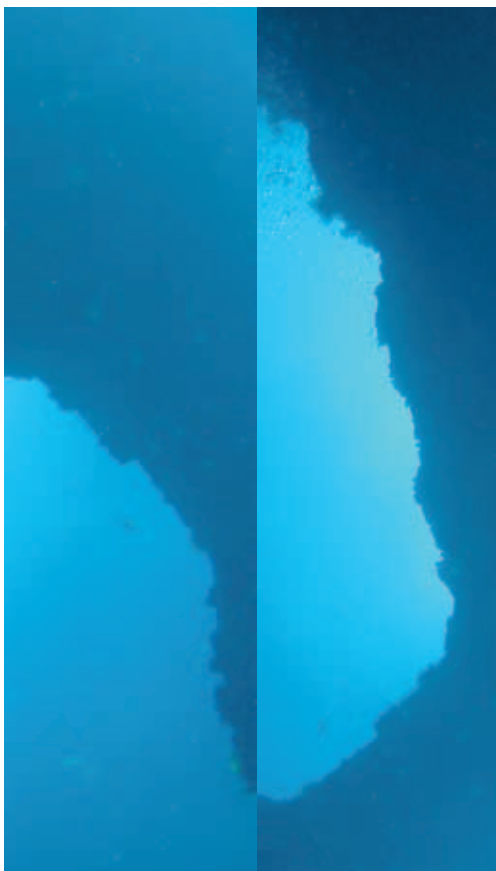
Huoneessa on kaksi vuodetta,
ikkunalasissa lunta, oksa
raapii ikkunaan kuin
tullakseen sisään.
Eikä valoa missään,
käytävällä palaa
yksinäinen lamppu.

III

Tilat,
ajat.

Hyvä lähtemään

Jotka tuntevat minut, jotka vain yksi
 lause voi paljastaa. Yksi lause, sana,
 voi paljastaa kokonaisen maailman minussa.
 Kokonaisen maailman, joka on matka ja joka on
 aina matkalla seuraavaan paikkaan. Jos joku puhuu
 minulle kodista, voin kysyä mikä se on. Voin kysyä
 onko se tienviitta, onko se jotain minä kirjoitan
 kylttiin, jotain minkä löydän vasta sitten kun olen
 siellä. Juuri niin se on, sitten kun olen

asettanut haarukan ja veitsen pöydälle, kirjat
 ovat paikallaan ja vaihdan maailmaa mustiin housuihin.
 Korkokengät ovat helpot, ne ovat jalassa vasta kun olen
 saapunut niin lähelle sitä paikkaa, että voin kääntyä vielä
 takaisin. Siis, että on aamupäivä ja kuljen leipomoihin ostamaan
 ystävälleni leipää. Leipää
 ja vettä jokaisessa talossa,
 silloin olen kotona. Olen juonut vettä,
 joka maistuu bensiiniltä.
 Se on maailman öljyä, se on kalliimpaa kuin henki.
 Onko mikään niin tärkeää kuin henki? Nämä vaatteet
 mustassa jätessäkö pölyisinä kuvasta sitä pelkoa,
 jonka vain rakastettu voi sinussa vallata minut?
 Sellaista pelkoa ei ole jos se pelko ei puhu itseään
 pois. Kirjoittaa pelko pois.
 Kun minä palaan siihen minkä näen,
 se ei ole alhaista, vaan puhun maailmalle niin
 kuin maailma puhuu minulle. Ja kun kiitän jokaista,
 jokaisella sanalla, kiitän maailmaa, jota ei
 tuhota.

Tuhat litraa vettä

Tunnen keskeneräisyyden.
 Tunnen jonkinlaista menetystä.
 Tunnen jonkinlaista surua.
 Tunnen jonkinlaista pakottomuutta
 täällä. Tunnen jonkinlaista halua
 löytää hänet, joka löytää minut.
 Tunnen jonkin lähenevän.
 Tunnen minun loittonevan.

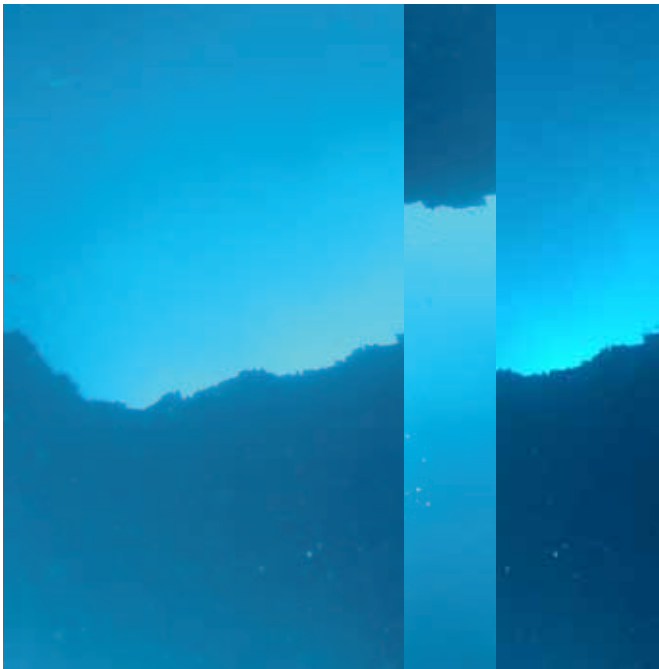
 Olenko opetellut ulkoa vuoroveden.
 Jos se on liian matalalla, jos minä ylitän
 siltaa.

Tunnen kuinka meri hioo kasvot.
 Tunnen kuinka meri huuhtoo hiukset.
 Tunnen kuinka meren takana on maa,
 joka nousee ja laskee. Maa, joka
 tunnustaa minun nimeni.

 En kerro tunteitani.
 Opin täällä kadun ja opin täällä
 tien. Opin täällä puut, vapauden,
 opin täällä korkeat huoneet
 ja hiljaiset naiset. Miehet.

 Opin täällä kuinka kukaan ei sano
 mitään ja opin kuinka joku kertoo kaiken.
 Se joka kertoo, se en ole minä.

 Suudelmat eivät avaudu toisilleen.
 Kengät painavat tuhat litraa vettä.

Eeva Karhunen on runoilija, sanataiteen stipendiaatti ja englantilaisen elokuvateollisuuden opiskelija. Hän etsii ennakoluulotonta yhteistyötä tilan kanssa esittävässä taiteessa.

Tolstoi, Dostojevski, Tšehov (merkintöjä)

LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOI 1828–1910 (*Lapsuus* 1852, suluissa esi-koisteokset); **FJODOR MIHAILOVIČ DOSTOJEVSKI** 1821–1881 (*Köyhää väkeä* 1846); **ANTON PAVLOVIČ TŠEHOV** 1860–1904 (*Kertomuksia* 1880)

KOLMEN KIRJAILIJAN elämä ja työ lomittuvat toisiinsa 1800-luvun keski- ja loppuvaiheessa. He ovat edelläkävijöitä suurille historiallisille muutoksille, jotka ulkonaisesti huipentuvat kahteen maailmansotaan. Kapitalistisen talouden ja porvarillisen maailmankatsomuksen kriisi puhkeaa hillitsemättömään katastrofiin vastoin näiden kirjailijoiden, eikä yksin heidän, jaloimpia tavoitteita ja vilpittömimpiä pyrki- myksiä: ihmisten välisen sovun, veljeyden, rakkauden ja rauhan saattaminen kansakuntien perusnormiksi. Näitä samoja arvoja ja samaa yhteistä uskontoa ja perinnettä kantavat valtiot ryhtyvät vuosien mittaiseen pidäkkeettömään yhteiskuntiansa tuhoamiseen. Tuloksen näkevät vasta myöhemmin tulleet kirjailijat ja taiteilijat: Baskimaan Guernicasta Japanin Hirošimaan ja Nagasakiin.

TOLSTOI, ENKÄ tunnetuin venäläisistä kirjailijoista, aikanaan vanhan maailman ja sääty-yhteiskunnan moraalin vartija, jonka innoittaja oli Uuden testamentin Jeesuksen elämä. Johtopäätös Venäjän tilanteesta: Ovi ja kulssit ovat vielä paikoillaan. Johdonmukaisesti oli nyt hylättävä maallinen rikkaus, etuoikeudet ja eletävä köyhyydessä kuin kansan ihmiset ja vielä sitäkin köyhemmin. Mutta orjuuden tilalle oli astumassa uusi taloudellinen välttämättömyys: »palkkaorjuus».

Tolstoin moraalinen paatos kirjoissa ja elävä esimerkki oli niin voimakas, että vaikutus ei levinnyt vain Venäjän rajojen yli, lukeneiston piiriin Suomeen, Ruotsiin, Eurooppaan, Aasiaan ja Atlantin yli, vaan läpäisi Venäjällä kaikki kansankerrokset. Kirjallisuuden merkitys maallistuneen moraalin viitekehystenä ja kompassina on siellä erityisen näkyvä. Se vaikutti anarkisteihin, mutta kyllästi ennen kaikkea Neuvostovenäjän ja muodostui ankaraksi elämänohjeeksi bolševikkipuolueelle. Ankaruus ja ehdottomuus oli karaistunut vuosia kestäneessä sisällissodassa (1918–1921) ja nousi jyrkkänä sensuurina uuden maailmansodan uhan tullessa yhä varmemmaksi 1930-luvulla, kun äärioikeiston uusi luomus, fasismi tuli valtion ohjelmaksi Italiassa, Saksassa ja Espanjassa.

SITOUTUMINEN TOLSTOIHIN kuvastui Dostojevskin teosten kriitikkissä, jossa kirjallisuuden tehtävänä nähtiin ensisijaisesti moraalisen kasvattajan rooli. Ihmisen psyyken ja alitajunnan kerrosten luotaaminen ei kuulunut missään, ei idässä eikä lännessä lukevan yleisön eikä lehdistön arkeen kuten myöhemmin, 1960-luvulla kävi. Tolstoin suhtautuminen Dostojevskin teoksiin oli kaksijakoista. Neuvostovenäjällä kriitikoiden epävarmuutta näytti ehdollistavan ja lisäävän tuo sekä että: Dostojevskin vaihtuvat näkökulmat, polyfoninen ilmaisu, henkilöiden kohtalokas, leimuava punos, yleisinhimillinen tarkastelutapa, kristillisen

moraalin lähtökohdat ihmisen tilan sektioissa ja umpikujaan johtava ristiriita: ratkaisun mahdollisuus, vapautuksena hulluus, kuolema tai usko.

Porvariston tähdenlento Venäjällä oli lyhyt ja komea ja loppu äkillinen. Kaksinaismoraalin hallitsemassa yhteiskunnassa valtion normien ja uskonnon moraalien välisen ristiriidan luultiin ratkeavan luonnonvoimaisesti kapitalismin lakkauttamisella. Toisin kävi.

TŠEHOV TOI teostensa poltto- pisteeseen hienotunteiseen ja surumieliseen tapaansa va-

rakkaan porvariston elämänsisällön tyhjyyden ja pinnallisuuden – mutta myös sitkeän ja flegmaattisen kaipauksen johonkin parempaan, sanoin kuvaamattomaan. Tšehov aavistelee teoksisiaan vanhan maailman loppua ja jonkin uuden järjestyksen ja maailmankatsomuksen kiteytymistä.

Neuvostoliitossa tapahtuu peruuttamaton kumous teatterityössä Tšehovin ja Gorkin loistavan tulkitsijan **Konstantin Sergejevič Stanislavskin** toimesta. Hänen menetelmänsä ohjata ja kasvattaa näyttelijöitä säteilee kaikkialle ja saavuttaa läpimurron lopulta myös elokuvassa muun muassa Actor's Studion ohjaajien ja näyttelijöiden kautta (**Elia Kazan, Marilyn Monroe, Gena Rowlands, Marlon Brando, Al Pacino, Harvey Keitel** ynnä muut).

Tšehovin jakamaton suosio Suomessa on selviö. Mutta oliko hänen teostensa keskeisin sisältö ymmärretty jotenkin toisin, irrallaan yhteiskunnasta ja irrallaan historiasta? Vai olivatko Suomen kirjalliset piirit ja teatteriväki puolestaan irrallaan hallitsevien piirien suunnitelmista ja tavoitteista...?

→ **Martti Berger on helsinkiläinen kustantaja, kääntäjä ja kulttuurin monitoimimies. Hän kirjoittaa tällä palstalla Venäjään liittyvistä aiheista.**

ОЛГА: »Про дѣт время, и мы уйдѣм навеки, нас забудут, забудут наши лица, голоса и сколько нас было, но страдания наши перейдут в радость для тех, кто будет жит после нас, счастье и мир настанут на земле, и помянут добрым словом и благословят тех, кто живѣт теперь.»

TŠEHOV, KOLME SISARTA

Matti Klingen seikkailut jatkuvat

MATTI KLINGE TUNNETAAN historioitsijois-
tamme sosiologisimpana ja samalla vakiin-
nutettujen käsitteiden dekonstruktöörinä,
joka on muistutellut monista myytinraken-
telun taakse jääneistä historian tosiseikoista.
Kuten 1800-luvun kahdesta Suomesta; siitä,
joka Turusta katseli Tukholmaan ja toisesta,
joka Viipurista katseli Pietariin. Nykyinen
»suomalaisuus» ei ole aina olemassa ollut,
vaan tietoisesti luotu ilmiö.

Toisaalla Klinge on myös aivan oikein
muistuttanut, että Suomen siniristilippu oli
myöntyväisyysele keisarillista Venäjää koh-
taan. Venäjän laivastollahan oli (ja on taas)
melkein samanlainen lippu, kun taas Suo-
men vuosisataiset historialliset värit ovat vaa-
kunassa yhä esiintyvät punainen ja keltainen.
Puna-keltainenhan viittaa tänä päivänäkin
suomenruotsalaisuuteen. Myös pohjois-
maisen »vapaan talonpojan» myyttiä Klinge
purkaa. Kyllähän talonpojat vapaita olivatkin,
mutta erosivatko heidän renkensä, piikansa
ja muut alustalaisensa käytännössä orjista?

Klinge on innokas päiväkirjan kirjoittaja.
Tietenkin ne on laadittu julkaistaviksi eivätkä
sisällä kovin henkilökohtaisia tilityksiä. Jul-
kaistuina niistä on kehittynyt hiukan saman-
tyyppinen instituutio kuin olivat **Frans Ee-
mil Sillanpään** pitämät Taatan joulusaarnat
radiossa. Klingen täsmällisiä huomioita ajan
ilmiöistä odotellaan, ja mieli tekisi ajatella
häntä kirjoittajalaatunsa puolesta nimensä
kaimana (saksan *die Klinge*: terä, teräase).

KLINGEN TÄMÄNKERTAISEN KIRJAN nimi
Jupisteeri viittaa 1800-luvun kirjallisuudes-
tamme tuttuun arvonimeen, jonka taustalla
on *jubileums magister*, riemumaisteri, nyky-
katsannossa 50 vuotta maisterina ollut. Tä-
tä on nyt Klingekin, yliopistomies henkeen
ja vereen. Hän muistuttaa monista Helsin-
gin eli Aleksanterin yliopiston perinteistä ja
muodollisuuksista ja näkee hyvin tietopuo-
lisesti kulissien taakse.

Toisaalta kulissitkin ovat kiintoisat. Hel-
singissä järjestettävät tohtori- ja maisterin-
promootiot ovat nykyään maailmalla harvi-
nainen tapahtuma. Jostain syystä niitä ei
vedetä esiin sen enempää yliopiston omas-
sa tiedotuksessa, valtaehdistössä kuin edes
matkailuelinkeinon toimesta. Klinge muis-
tuttaa: »Promootiomatrikkeli osoittaa, et-
tä juuri Filosofinen tiedekunta on edelleen
sosiaalisen 'säätymierron' olennainen väylä,
kun sen sijaan monet fakkitiedekunnat rek-
rytoivat paljon enemmän akateemistaustai-
sista piireistä.»

Monessa suhteessa yliopistokin tuntuu
menneen pilalle: »Meillähän liitutaulun käy-
tön on estänyt yliopiston teknillinen osasto,
joka tietää opettajia paremmin mitä opetta-
minen on.» Niin, onko kaikkialle tyrkytettävä
usein vanhoja keinoja kömpelömpi moder-
ni audiovisuaalisuus oikeastaan suomalai-
nen korruption muoto? Helppokäyttöinen
ja huokea liitutaulun ei tuo rahaa tieto-
teknikkafirmoille.

»Filosofinen tiedekunta on
edelleen sosiaalisen 'säätymierron'
olennainen väylä.»

KIRJOITTAJA MUISTUTTAA, ETTÄ juhluvuodet
ovat itsessään hyvä tapa nostaa esiin histo-
rian merkkitapahtumia, mutta kovin usein
juhlitetaan vain lähihistoriaa, eletään vuo-
sikymmenissä eikä -sadoissa. Äskettäin tuli
Jean Calvinin syntymästä kuluneeksi 500
vuotta ja Poltavan taistelusta 300 vuotta.
Nämä tapahtumat jäivät Suomessa hyvin
niukalle julkisuudelle (*Helsingin Sanomat*
ei Klingen yrityksistä huolimatta kirjoitta-
nut Poltavasta riviäkään, sen sijaan **Michael
Jacksonin** kuolemalle se uhrasi kolme sivua
kulttuuriosastostaan ja lisää tilaa muualta).
Klinge hakee mielellään myös historian kaa-
nonista syrjäytettyjä merkkihenkilöitä, yksi
tämmöinen on **Jaakko Juteini**.

Klinge osaa esittää hyvin kiusallisia kysy-
myksiä: »**Mannerheimin** motiivit Pietarin
valtaamissuunnitelman yhteydessä 1918 lie-
nevät olleet perin venäläismielisiä, Venäjän
vallankumouksen kukistamiseen, ei Suomen
itsenäisyyteen liittyviä, ilmeisesti niin jyrkäs-
ti, ettei **Svinhufvud** tahtonut niistä avoimes-
ti puhua vuonna 1929. Ehkä Mannerheim
oli palauttamassa Suomea ei-bolshevistisen
Venäjän yhteyteen ja palaamassa itse uuden
Venäjän armeijan johtotehtäviin?»

SUMEIMMILLAAN KLINGE ON pohtiessaan uusvasemmistolaisuutta, ehkä siksi, että uusvasemmistolaiset itsekin olivat sumeita epäkriittisyydessään monia kaupallisia innovaatioita kohtaan. Kun 1960-luvulla meille vyöryi amerikkalainen »nuorisokulttuuri», se edusti myös melkoista provinsiaalisuutta »siinä mielessä, että se ei tunnustanut korkeampina pidettyjä kulttuurin muotoja vaan vaati kaikessa jonkinlaisen yliverveeseen urheilu- ja ulkoilmakulttuuriin kuuluvaa yksinkertaisuutta ja helppoutta. Ei siis eurooppalaista monipohjaisuutta ja skeptisismiä tai tuonpuoleisen muistamista. Oikean vasemmistolaisuuden edellytyksenä olisi ollut klassikkojen **Hegelin, Marxin, Leninin** tai edes **Marcusen** opiskelu, mutta siihen ei riittänyt kielitaitoa eikä sitkeyttä. Neuvostoliitto ja Itä-Saksa kävivät esikuviksi sittenkin aika harvoille, niissähän vaadittiin ahkeruutta, kuria ja klassillisten kulttuurimuotojen arvostamista.»

No, nämä ihanteethan kyllä omaksuttiin 70-lukulaisuudessa. Kannattaa huomata, ettei Klinge ikinä yhdy »taistolaisuuden» demonisointiin, päinvastoin sieltä voisi muuttavat muuttaen löytyä paljonkin Klingen arvostamaa.

UUDELLA VARRELLA JYVITYVÄT päiväkirjamietteet ovat jo rakenteellisesti sporadisia. Silti on mukava kuin arvailla, mikä Klingeä kulloinkin ärsyttää. Yksi ilmiö on nimien

muuttelu, etenkin kun se koskee laitoksia ja virastoja. »Jakobiinit ja kommunistit halusivat vallankumouksissaan tietoisesti katkaista kaikki siteet vanhaan. Mutta heillä oli tarjottavanaan vastapainoksi toinen ideologia, toinen tulevaisuusutopia. Meidän poliittikomme haluavat katkaista siteen orgaanisen kehityksen taustaan, maan historialliseen identiteettiin, ainoana ideologianaan amerikkalaisten suurfirmojen 'johtamisoppi'. Voiko isänmaanrakkauden perustaa sitoutumiseen liikenne-, elinkeino- ja ympäristöhallintokeskukseen?»

Joissain asioissa olisi voinut ajatella toisinkin. Sinänsä järkeenkäyvästi Klinge määrittelee oikeastaan Napoléonin sodat ensimmäiseksi maailmansodaksi. Mutta ehtikö Bonapartekaan ensimmäiseksi? Eikö jo Intian ja Pohjois-Amerikan siirtomaissa riehunut seitsenvuotinen sota (1756–63) käytännössä ollut ensimmäinen maailmansota?

Vulgääreissä aiheissa Klinge ei ole täsmällisimmillään. Hän kirjoittaa *Kölnisch Was-serista*: »onko *Eau de Cologne* enää tunnettu käsite Suomessa? Kun ei pulituuriukkojaakaan enää ole...». Tämä vaatii täsmennystä. Pulituuria eli puleerausainetta eli huonekalukiillotetta joivat tosiaankin puli(tuuri)ukot. *Eau de Cologne* sen sijaan suosivat kolina-äijät siinä missä tenttu-ukot taas suuntautuivat denaturoituun spriihin.

MATTI KLINGE (2010): *Jupisteeri*. Siltala. 278 sivua.

Nykyinen »suomalaisuus» ei ole aina olemassa ollut, vaan tietoisesti luotu ilmiö.

Elämää metsässä – ja vähän muuallakin

HOKEMAT OVAT klassikon kohtalo. Erityisen hyvin tämä pätee **Henry David Thoreau** (1817–1862) »syväekologian klassikkoon» *Elämää metsässä* (1854). Hellästi vaalitun myyтин mukaan Thoreau muutti villin luonnon helmaan, rauhaisan lammen rannalle, jonne rakentamassaan vaatimattomassa mökissä hän eli askeettisesti, omavaraisena ja erakkona. Mökissään rustaamissaan kirjoituksissa hän sinkosi salamiaan kulutusta, lihansyöntiä, metsästyistä ja yleisemminkin yhteiskuntaa vastaan.

Todellisuudessa Thoreau oli oppinut kylähullu, jolla oli »metsänpolttajan» maine. Nuorempana hän syytyi ystävänsä kanssa nuotion rutikuivassa maastossa. Liekit karkasivat suit sait sukkelaan ja söivät hehtaaritolkulla metsää. Päiväkirjassaan Thoreau kertoo seuranneensa tätä »loistavaa speaktaakkelia» korkealta kukkulalta mielihyvän tuntein. Henry välttyi syyteiltä vain siksi, että hänen kaverinsa oli paikallisen mahtimiehen vesa.

Henry johti perheensä lyijykynätehdasta ja teki hanttihommia, kunnes päätti omistautua kirjoitustöilleen. Waldenin mökin peltojen kyntämiseen hän käytti apuvoimia ja hevosta. Sekä mökkiään rakentaessaan että talvella Henry työskenteli kylässä ja muuallakin. Mökki sijaitsi alle 2,5 kilometrin päässä Concordin kotikylästä, jonne johti tie mökin takaa. Waldenin lampi oli kyläläisten suosima uimapaikka. Sen ympäristö oli hakattu paljaaksi ja toisella rannalla kulki rautatie.

Paikka oli melkoisen meluisa. Henry kertoo heränneensä keskellä yötäkin höyryveturin melskeeseen. Mökkinsä edustalta hän seurasi aamujunien kulkua. Toisaalta Henry itse takoi lystikseen aiorilla veneen laitaan, »kuullakseni kaiun täyttävän läheiset metsät yhä loitommalle kiirivin äänin minun yllyttäessäni niitä aivan kuin eläintenkesyttäjä petojaan.»

Porukkaa risteili mökin ympäristössä alvariinsa: puunhakkaajia, jäänsahaajia (talvella jopa sadan miehen ryhmä), retkeileviä kyläläisiä ja juoppoja, jotka notkuivat Henryn ovensuulla ryyppyn toivossa. Maatilojen lehmiä ammunta kantautui pihamaalle ja lähikylien kirkonkellot täyttivät sunnuntaisin kumahtelullaan koko kertaalleen hakatun metsän.

HENRY EI OLLUT erakko, vakaumuksellinen kasvissyöjä, omavarainen tai pehmo. Hän kävi päivittäin maleksimassa Concordissa, lukemassa sanomalehdet, kuuntelemassa juorut ja toisinaan esitelmiäkin, joita hän itsekin piti lähikaupungissa. Sisko ja äiti toivat joka lauantai uunituoreita donitseja ja piirakkaa Henrylle, joka rohmusi myös ahkerasti äitinsä pikkuleipäpurkillä. »Waldenin erakko» vieraili säännöllisesti ja usein tuttujensa ja äitinsä ruokapöydässä. Huhtikuussa 1847 hän toimitti **Louis Agassiz'ille** Harvardiin »tieteellistä työtä» varten useita eläinlajeja ja elävän ketunkin.

Thoreau mökissä kävi vieraita tiuhaan tahtiin ja siellä pidettiin kokouksia. Henry pesetti ja silitytti vaatteensa kylässä, ilmeisesti äidillään, ja korjautti kenkensä kylän suutarilla. Viljelemänsä pavut hän myi ja vaihtoi riisiin, jota epäilemättä tuotiin melko kaukaa. Henry söi sianlihaa, kalasti ahkerasti, kantoi kylästä säkki-

Thoreau »filosofiset» mietelmät ovat sekä yksinkertaisia että sekavia.

tolkulla maissijauhoja sekä pisti poskeensa ansalla pyytämänsä murmelin ja jäätyneen rotankin. Oravilta ja närhiltä Henry pihisti pähkinöitä, puoliksi syötyjäkin, »koska niitten valitseman pähkinän kuoren sisällä varmasti oli terve siemen.»

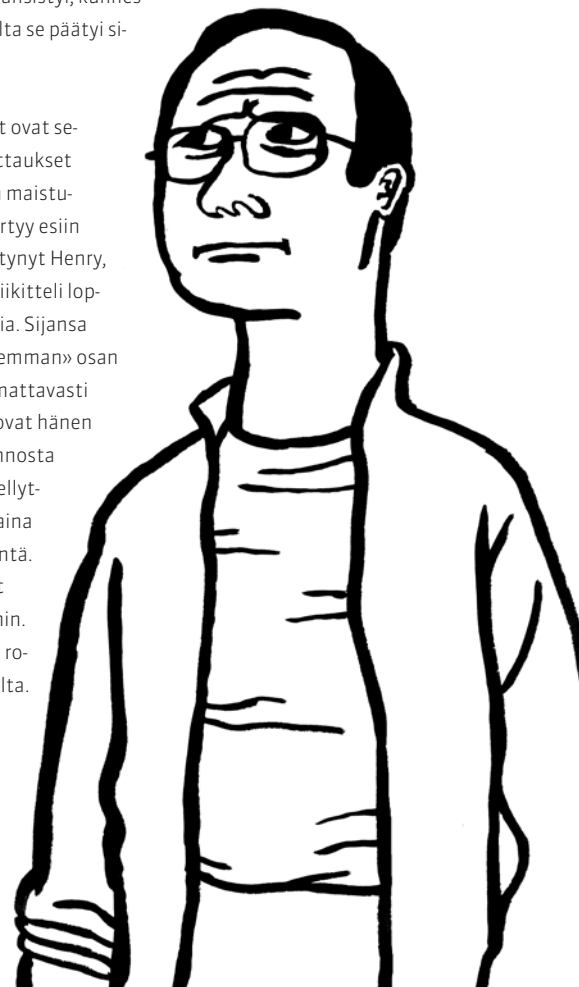
Thoreau maine »eeppienä» kirvesmiehenä sai kolhun, kun kaivauksissa sata vuotta myöhemmin mökin paikalta löytyi satamäärin väänntyneitä nauloja. *Elämää metsässä* kertoo asiasta hieman toisin: »Rappausrimoja naulatessani minulle tuotti tyydytystä se seikka, että pystyin lyömään jokaisen naulan yhdellä ainoalla vasaran iskulla.»

Thoreau vietti mökissään kaksi vuotta, kaksi kuukautta ja kaksi päivää – ellei sitten notkunut kylillä tai istuskellut lähistön maatilojen tuvissa, kunnes isäntäväki vetäytyi yöpuulle. Hän teki myös kaksi-viikkoisen retken Mainen erämaihin, jotka tuntuivat hänestä tyystin vierailta ja oudoilta, kuten villi luonto muutenkin. Waldenista poistumistaan Thoreau kuvaa lakonisesti tyyliin »aikansa kutakin», mutta syyksi on arvailtu myös masennusta. Henry ryhtyi **R. W. Emersonin** talonmieheksi pariksi vuodeksi, hoiteli välillä lyijykynätehdasta, esitelmöi, kirjoitti ja teki taas hanttihommia velkaantuen aina vain paremmin. Waldenin mökki ränsistyi, kunnes Emerson myi sen eteenpäin. Lopulta se päättyi sikolätin karsinaksi.

THOREAU »filosofiset» mietelmät ovat sekä yksinkertaisia että sekavia. Viittaukset Kreikan ja Rooman kirjallisuuteen maistuvat lähinnä diivailulta. Sivuilta piirtyy esiin nuoruutensa rakkausjutuissa pettynyt Henry, »vannoutunut poikamies», joka piikitteli loppuelämänsä erityisesti kaunottaria. Sijansa saavat seksinpelko ja ihmisen »alemmän» osan eli aistillisuuden voivottelu. Huomattavasti kestävämpiä ja ilahduttavampia ovat hänen yksityiskohtaiset huomionsa luonnosta ja eläimistä. Myös huumori on miellyttävän mustaa, eikä lukija voi olla aina varma, milloin Henry vedättää häntä.

Kirjastonhoitajat ovat tienneet kaiken tämän kriitikkoja tarkemmin. *Elämää metsässä* löytyy nimittäin romaanihyllystä, ei tietokirjaosastolta.

→ Kirjoittaja on Kulttuurivihkojen toimittaja ja uusturkulainen ilonpilaaja.

Pieni kertomus, suuri tarina

JOYCE CAROL OATES (2010): *Kosto: Rakkaustarina*.
Suom. Kaijamari Sivill. Otava. 157 sivua.

»ITSEHÄN KERJÄSIT. Sen jälkeen kun hänet oli raiskattu, jätetty hakattuna ja potkittuna kuolemaan saastaisen venevajan lattialle Rocky Point Parkiin. Sen jälkeen kun viisi – tai kuusi tai seitsemän – juopunutta miestä oli retuuttanut hänet venevajaan ja hänen kaksitoistavuotias tyttärensä oli kiljunut Päästäkää meidät! Älkää satuttako!»

Joyce Carol Oates ei turhia johdattele. Koston alku vie lukijan suoraan tarinan ytimeen: Niagara Fallsissa sijaitsevan pikkukaupungin yksinhuoltaja Teena Maguire raiskataan ja hakataan itsenäisyyspäivänä hänen 12-vuotiaan tyttärensä katselessa.

Pienoiskertomus on raastavaa luettavaa. Teemoina risteävät kosto, oikeus, ihmisen hyvyys ja pahuus, mutta lopulta kyse on ennen kaikkea yhdestä asiasta: naiseen kohdistuvasta väkivallasta. Aihe on Oatesille tuttu, mutta ei millään muotoa kulunut.

SUURIN OSA kertomuksesta keskittyy kuvailemaan Teenan oikeudenkäyntiä, joka sotii oikeuden periaatetta vastaan pahimmalla mahdollisella tavalla. Systemi ei olekaan yksiselitteisesti uhrin puolella, vaan yhteisö kääntyy Teena vastaan. Nuori, blondi ja kaunis äiti hän suorastaan kerjasi tapahtunutta. Surullista tietenkä on, että tarinalla on vastineensa myös reaali maailmassa. Eikä tarvitse etsiä kaukaa: Suomen raiskaustuomioiden lievennykset ovat lähes yhtä pöyristyttävää luettavaa.

Näkökulma on pääosin Teenan tyttären. Lapsen läsnäolo tekee kertomuksesta entistä koskettavamman, mutta mahdollistaa myös osuvat kysymykset järjestelmämme niin kutsutusta oi-

keudentajusta: »He satuttivat äitiä pahasti, hakasivat hänet ja raatelivat sisuskalat ja jättivät hänet vuotamaan kuiviin venevajan lattialle. Niin mutta se pitää todistaa. Oikeudessa. Ei riitä, että se tapahtui. Että Teena Maguire melkein kuoli. Se pitää myös todistaa.»

Salaperäisen poliisin, John Droomorin, kautta teos esittää ikiaikaisia kysymyksiä koston oikeudesta silloin, kun laillinen järjestelmä ei suojaakaan uhria.

AMERIKKALAINEN kerronnan mestari luo pienillä keinoilla hätkähdyttävän todentuntuisen miljöö: amerikkalaisen pikkukaupungin, sen ahdasmielisen tunnelman ja vähäosaiset asukkaat. Elämän syrjässä juuri ja juuri pysyvät nuoret miehet ja naiset tuntuvat kokonaisilta. Tapahtunutta ei saa tekemättömäksi, mutta myös tekijöille annetaan tausta ja luonne.

»Marv Pick, Lloyd Pick. --- He olivat kiihkoissaan mutta myös loukkaantuneita. He olivat mielteliäitä mutta myös äreitä. He eivät olleet varsinaisesti pahoillaan siitä mitä olivat tehneet sillä he eivät muistaneet yhtään yksittäistä hetkeä jolloin olisivat tietten tahtoen päättäneet 'tehdä' kenellekään yhtään mitään sen paremmin sukupuolista, väkivaltaista, kovakouraista tai ylipäätään yhtään mitään, ja siksi he eivät jostain syystä tunteneet olevansa vastuussa.»

Oates ei pyri selittämään tai etsimään syytä väkivallalle. Ehkä juuri siksi hän vastaa niin osuvasti kysymykseen, miksi tällaisia tekoja tehdään: ne vain tapahtuvat.

Systemi ei olekaan yksiselitteisesti uhrin puolella.

NÄIN SELKEÄSTI yhden asian ympärille keskittyvän tarinan vaarana on saarnamainen, julistavuus. Oates välttää tämän silkalla kirjoitustaidolla. Tiheä tunnelma pitää otteessaan, suvantoja ei ole. Ja toisaalta, miksei väkivallan vastustamisen puolesta saisikin vähän saarnata. Raakuuden keskelle lämpöä tuo Teenan tyttären selviytyminen – ja ehkä myös Teenan, loppu jää avoimeksi.

Oatesin hengästyttävän laajan tuotannon joukossa teos ei ehkä kohoa merkittävimpien joukkoon. Ei ole tarvekaan. Tarina on tuttu mutta tar-

keä, se pitää kertoa yhä uudestaan. Rohkean ja kaunistelemattoman kerronnan rinnalla suomentaja **Kaijamari Sivillin** ratkaisu tuntuu vesittyneeltä: englanninkielinen otsikko *Rape: A Love Story* on kääntynyt muotoon *Kosto: Rakkaustarina*.

SAARA ORANEN

Koskettava tarina perhesuhteista

MARILYNNE ROBINSON (2010): *Kotiin*. Suomentanut
Laura Jänisniemi. Bazar. 381 sivua.

YHDYSVALTALAINEN kirjailija, filosofian tohtori Marilynne Robinson (s. 1943) on julkaissut kolme romaania, jotka kaikki ovat olleet menestyksiä. Vuonna 1980 hän voitti PEN/Hemingway Awardin esikoisteoksellaan *Talonhaltijat*. Hänen toinen romaaniinsa *Gilead* (2005) voitti Pulitzer-palkinnon. Kolmas teos *Kotiin* (2008) palkittiin vuonna 2009 Orange-palkinnolla, joka myönnetään englanniksi kirjoittavalle naiskirjailijalle.

Kotiin on *Gilead*-romaanin itsenäinen rinnakkaisteos. Sen ymmärtäminen ei edellytä *Gileadin* lukemista. Molempien tapahtumat sijoittuvat 1950-luvun Iowaan, *Gileadin* pikkukaupunkiin. *Kotiin*-romaanissa tarina alkaa siitä, kun 38-vuotias Glory palaa lapsuudenkotiinsa tarkoituksenaan hoitaa sairasta isäänsä. Samoihin aikoihin kotiin palaa myös Gloryn veli Jack, joka on ollut poissa kaksikymmentä vuotta.

Jack palaa kotiin eri syystä kuin Glory: hän haluaa kohdata menneisyytensä ja tehdä sen kansa sovinnon. Hänen persoonallisuutensa tulee romaanissa paremmin esiin kuin Gloryn ja isän. Tämä johtuu ehkä siitä, että Jackin rooli oli merkittävin jo *Gilead*-romaanissa. Pelkäsi Jackin tarinaksi kirjaa ei kuitenkaan voi mielestäni kutsua,

vaan pääosassa ovat kaikki kolme perheenjäsenä yhdessä.

ROMAANIN kerronta on kauniisti soljuvaa ja suomenkosmista. Olisin toivonut kirjaan enemmän tapahtumia ja toimintaa. Toisaalta romaani onnistuu hyvin ihmisten välisten suhteiden kuvaamisessa ja henkilöiden ajatusten välittämisessä. Henkilökuvauksessa keskiössä eivät ole niinkään päähenkilöiden luonteet vaan perheenjäsenten väliset suhteet. Isän merkitys on romaanissa pienempi kuin Gloryn ja Jackin: isä on pikemminkin Glorya ja Jackia yhdistävä tekijä heidän lapsuudenkodissaan.

Hyvä esimerkki romaanin koskettavuudesta on kohta, jossa isä kohtaa kotiin palanneen Jackin ensimmäisen kerran. Tuolloin isä sanoo muun muassa: »Täällä minä olen päiväkausia odottanut kravatti kaulassa, hereillä ja unessa niin kuin Glory voi kertoa, ja nyt sinä yllätit minut yöpaidassa!». Huomioitavaa kohdassa on myös Jackin varovainen asennoituminen Gloryyn ennen isän kohtaamista: kahdenkymmenen vuoden mittainen ero saa etäiseksi, vaikka kyse olisi perheenjäsenestä. Kohdassa tuodaan esiin jopa mahdollisuus, ettei Jack tiedä, kuka hänen siskoistaan Glory on.

Kirja käsittelee myös perheen uskonnollisuutta. Se yhdistettynä Jackin menneisyyteen »tuhlaajapokkana», kuten takakannessa häntä kutsutaan, luo romaanin sopivasti ristiriitaisuutta. Teoksen loppupuolella Jack paljastaa Glorylle, että olisi voinut tulla kotiin perheen äidin kuoltua. Jack oli tuolloin juuri päässyt vankilasta pois. Hän ei kuitenkaan vielä tuolloin voinut sopeutua uudestaan »presbyterien joukkoon».

Kahdenkymmenen vuoden mittainen ero saa etäiseksi.

ROMAANIN loppuratkaisu on yllättävä. Pari päivää Jackin talosta lähdön jälkeen pihaan saapuu yllättäen musta nainen lapsen kanssa. Heidän kohtaamisensa Gloryn kanssa on niin mielenkiintoinen, että heidän henkilöisyytensä ja motiivinsa selviämistä olisi jaksanut seurata pidempäänkin. Heidän tuloaan edeltää romaanissa kohta, jossa Jack lähtee kävelemään talosta pois näyttäen siltä, kuin hänessä olisi »jotain jäänteitä entisestä itsevarmuudesta».

Kotiin-romaanin on koskettava lukuelämys, joka jää mietityttämään vielä pitkään lukemisen jälkeenkin. Robinson on taitava kertoja, vaikka romaanin juoni onkin mielestäni toissijainen henkilöiden välisiin suhteisiin verrattuna. Tekstin jakaminen lukuihin olisi helpottanut sen jäsentämistä; toisaalta luvuttomuus sopii romaanin kerrontatavalle.

Suosittelen kirjaa pitkiin ja nautinnollisiin lukuhetkiin, jolloin ei ole kiire mihinkään.

RIIKKA YLITALO

Sietämätön mies

JEAN-JACQUES ROUSSEAU (2010): *Yksinäisen kulkijan mietteitä*. Suom. Erkki Salo. Alkusanat Lauri Mehtonen. Vastapaino. 185 sivua.

TÄSTÄKÖ SE alkaa, tapa asettaa itsensä mikroskoopin alle, leikellä ja vaatia muita katsomaan herkeämättä, vaikka näky ei olisikaan mieltä ylentävä – tai, mikä vielä pahempaa, kiinnostava? **Rousseau** ei väsy analysoimaan itseään; hän kiipeää yli »häpeän muurien» kuten **Hannu Salama** ja odottaa näin voittavansa lukijan mielenkiinnon. Kyllä hän sen voittaa. Vaikka Rousseau selittää kaiken itsensä kannalta parhain päin, kuva ei vaikuta kaunistelulta. Siinä on hullun viattomuutta.

Rousseau alkoi kirjoittaa *Yksinäisen kulkijan mietteitä* vuonna 1776, 64-vuotiaana. Käsikirjoitus jäi viimeistelemättä, kun filosofi kuoli kahta vuotta myöhemmin. Kirja on täynnä voimien ehtymisen tunnustamista ja erkaantumista maailmasta, kohtaloon alistumista. Esseidensä muodoksi Rousseau valitsi kävelyretki-genren, tutun menneestä ja tulevasta kirjallisuudesta. Oman kohtalonsa surkuttelun ja vähien ilonaiheiden lu-

etteloinnin lisäksi Rousseau kirjoittaa lisälehtiä *Tunnustuksiinsa* ja kertaa teologisia ja kasvatustieteellisiä teemojaan. Kirjailijan oli pakko (tämän hän yrittää kääntää etuoikeudeksi, mutta yritys jää silmäkääntötempuksi) kirjoittaa vain itselleen; hänen teoksiaan ei saanut julkaista.

Perustaltaan Rousseau vaikuttaa tyyppilliseltä kirjailijalta: hän potee yksinäisyyttä (ja useimmiten unohtaa puoliso-taloudenhoitajan seuran), tuntee kärsivänsä vääryyttä ja olevansa salaliiton uhri. Kahdessa asiassa hän kuitenkin poikkeaa monesta kollegasta. Tämän ainoan kerran vainoharhaisuuteen saattoi olla syytäkin (vaarallisena pidetyn ajattelijan kannoilla tosiaan kulki poliisin urkkijoita, kuten kirjan alaviitteessä huomauteaan). Toiseksi: kuvattaessa vaivojaan Rousseau kirjoittaa tavattoman hyvin.

Jos Cervantes keksi päähenkilön, joka oli lihaa, verta ja henkeä, tuo Rousseau näyttämölle kirjailijan, joka elää, kokee ja kärsii.

Kuva ei vaikuta kaunistellulta. Siinä on hullun viattomuutta.

KULTTUURIHISTORIALLISTEesti Rousseauin teksti on merkittävä, koska se tuntuu sijaitsevan niin monen myöhemmän ajatustavan alkupisteessä. Siinä ovat idullaan neromyytti, julkisuuden kirojen kuvaus, romantiikan sensibiliiteetti. Lempipuuhaastaan, kasvienkeruusta kirjoittaessaan Rousseau on yhtäältä **Linnén** oppilas, valistuksen ja tieteen aikakauden systeeminrakentaja, toisaalta pään samalmättäälle painava romantiikan vaeltava kisälli.

»Syntymästäni asti olen ollut hyvä, tunneherkkä ja heikkouteen asti sääliväinen, ja koska kaikki antelias ja auttavainen ylentää mieltäni, olin taipuvainen, jopa innokas toimimaan inhimillisesti, hyväntahtoisesti ja auttavaisesti», valistaa Rousseau, ja tällaisen kirjoittajan helvetti todellakin on toiset ihmiset. Maailma ei ole sellainen kuin näin hyvä ihminen mielestään ansaitsisi. Perinne on pitkä ja kunniakas myös suomalaisessa kirjallisuudessa.

Rivien välissä Rousseau kuitenkin kuljettaa toista tarinaa, kertomusta ihmisestä täynnä heikkouksia ja alemmuudentunnetta. Ehkä *Yksinäisen kulkijan mietteiden* kestävä kirjallinen merkitys on

siinä, että ensimmäisiä kertoja päähenkilö-kirjoittaja on kuten minä tai sinä – niin sietämätön ihminen, ettei välillä siedä itseäänkään.

VELI-MATTI HUHTA

Kun julkisuudella oli rajat

KUSTAA H. J. VILKKUNA (2010): *Katse menneisyyden ihmiseen. Valta ja aineettomat elinolot 1500–1850*. SKS. 182 sivua.

AJATUS IHMISEN olemuksesta on uskon asia. Sanotaan, että asiat ovat niin kuin ovat, koska ihmiset nyt vain ovat sellaisia. Ahneita tai uhrantunneita, omanvoitonpyyntöisiä tai solidaarisia. Entisajoista puhuttaessa tuumitaan, että mukaan menneiden aikojen ihmiset erosivat nykyisistä koska heillä oli vähemmän tietoa ja huonompi tekniikka.

Olemuksellistaessaan ihmisen tällainen ihmiskäsitys tulee samalla kieltäneeksi historian. Se latistaa historian kaskuiksi ja sattumuksiksi, sillä se ei oivalla, että ihminen muuttuu juuri historiallisuuttaan. Historiantutkimuksen merkitys piilee siinä, että se paljastaa menneisyyden ja nykyisyyden eron ja rakentaa parhaassa tapauksessa välittävän tulkinnan. Ilman tulkintaa nykyihminen ei ymmärtäisi menneisyyden ihmistä. Eri aikakausien ihmiset elivät eri maailmoissa, koska heidän ihmisyytensä oli erilaista.

KUSTAA H. J. VILKKUNAN kokoelma *Katse menneisyyden ihmiseen* häilyy historian ja historiattomuuden välillä. Yhtäältä Vilkkuna vertailee eri aikakausien ihmisiä suoraan, niin, että hänen sanontansa viittaa suoraviivaiseen edistykseen ikään kuin olisi olemassa esimerkiksi ylihistoriallinen suvaitsevai-

suus, vaikka moderni suvaitsevaisuus on nimenomaan historiallisen kehkeytymän tulos.

Ajatus »suvaitsemattomuudesta luopumisesta» johtaa harhaan, jos luopujilla ei edes ollut suvaitsemattomuuteen vertautuvaa käsitettä. Mutta toisaalta Vilkkuna jäljittää nykyajasta poikkeavia maailman hahmottamisen muotoja. Tutkielmien johtolankana on se, miten valta järjesteli kirjan katsastuskauden esimodernia yhteiskuntaa. Valta valtuutti ja vallattomoi, antoi puhevallan yksille ja otti sen toisilta. Epäharmoniset ainekset pyrittiin sysäämään piiloon joko yksityisyyteen tai laitoksiin, jotta näkösalille jäisi vain sopusointuinen, hierarkkinen yhteisö.

Jäsentyneeseen julkisuuteen perustuvassa yhteisössä mielen tai ruumiin sairaudet eivät olleet yksityisasiasia. Vilkkuna korostaa, että normaali rakentui poikkeavuuden pohjalle, hahmottui vasta vedettyään rajan epänormaaliin. Päällepäin yhteisön tuli näyttää harmoniselta, joten oudot tai sairauden runtelemat siirrettiin piiloon. Huomio kiinnitettiin esimerkiksi kummalliseen käyttäytymiseen tai tautien jättämiin epämuotoisuuksiin.

Hullu tai sairaalloisuuttaan hyödytön haluttiin pois yhteisön piiristä, eikä sairauden runtelemalla ollut paluuta yhteisön jäseneksi; kun sairaus näkyi päälle, sairaan kanssa ei tahdottu olla tekemisissä. Jos mielenvikainen ei ollut vaaraksi, häntä yritettiin hoitaa kotona, mutta väkivaltaiset ja pyromaanit haluttiin kruunun hoteisiin. Vilkkunan käsittely paljastaa poissulkemisen ajatuksen ongelmallisuuden: yhteisön järjestys oli riippuvainen epänormaaleista, sillä heidän määrittämisensä oli keskeinen julkisuuden järjestämisen keino. Poissuljettujen ulkopuolisuus ei ollut ehdotonta, koska juuri ulkopuolisuuden tuottaminen oli yhteisön tapa määritellä itsensä.

Moderni suvaitsevaisuus on historiallisen kehkeytymän tulos.

VILKKUNAN tarkastelemaa kautta leimaa julkisen ja yksityisen dialektiikka. Yhtäältä julkisesta tilasta haluttiin tehdä järjestynyt ja harmoninen, mutta toisaalta epänormaaliutta käytettiin julkisuuden katsottavana, jotta sen status voitaisiin määritel-

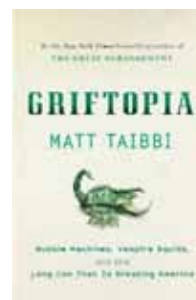
lä. Unet ja kuvitelmat täytyi kertoa julki, sillä ne vaativat tulkintaa, ja oli papin tai lääkärin tehtävä selvittää, olivatko esimerkiksi mielikuvat vainoavista piruista totta vai harhaa.

Maanpäällinen, rationaalinen tulkinta ja näkyjen ymmärtäminen todeksi olivat olemassa rintarinnan, ja kokemuskategoriat olivat liukuvia: kun paholaisvisiot alettiin jo tulkita häiriintymiseksi, todesta otettujen kokemusten asemaan nousivat uskonnolliset hurmosnäyt. Lisäksi rationalisti ja näkijä saattoivat olla yksi ja sama henkilö.

Moderni asennoituminen muotoutui kahdella tasolla. Säätyläiset lakkasivat pitämästä poikkeavuuksia Jumalan rangaistuksina ja rahvas puolestaan otti vammaiset osaksi yhteisöään, koska valtio langetti sille velvollisuuden hoitaa heitä. Piilottelun sijalle astui sääli.

Esimodernin ajan ihmisestä tuli vähitellen moderni ihminen. Esimodernista julkisuudesta puolestaan sukeutui moderni julkisuus, jossa ihmiset luopuvat yksityisyydestään vapaaehtoisesti. Yksityisyys syrjäytymisenä on muuttunut yksityisyyden rapautumiseksi.

TAPANI KILPELÄINEN

Varkaitten paratiisi

MATT TAIBBI (2010): *Griftopia. Bubble Machines, Vampire Squids and the Long Con That Is Breaking America*. Spiegel & Grau. 252 sivua.

JOURNALISMILTA odotetaan jonkinlaista objektiivisuutta. Kirjoittajan ei lehtijutussa tulisi tuoda ilmi omia mielipiteitään eikä varsinkaan tunteitaan, ainostaan niin sanottuja faktoja. Kuvitellaan, että toimittaja olisi päässyt liittoutuneiden joukkojen mukaan vapauttamaan Dachautta tai Auschwitzia.

Mitä hän olisi saanut universaalien journalismin sääntöjen mukaan tehdä? Laskea ruumiit.

Objektiivinen journalismi on parhaimmillaan illuusio, pahimmillaan savuverho, jonka suojausta tuetaan tiettyjä maailmantulkintoja ja dum-pataan toisia. Amerikassa kaikki on isompaa, sielä kaikkea on enemmän, joten tilaa löytyy myös mielipiteille. Mainitaan esimerkkinä Fox News, kokonainen televisiokanava, joka on omistautunut levittämään uutisten varjolla teekutsuliikkeen mantraa.

»**ASIAKKAAN ETU** tulee aina ensin», on investointi- ja liikepankki Goldman Sachsin tunnuslause. Tämän voi uskoa, jos ajattelee, että tieto luo tuskaa ja kilpiti pankkiirit haluavat säästää asiakkaitaan mielihaltia ja viedä tämän rahat vastineeksi.

Goldman Sachsin maine on kärsinyt viime aikoina. Syypäänä uskottavuuskriisiin voi pitää valonarkojen toimintatapojen ohella *Rolling Stonen* toimittajaa **Matt Taibbia**, jonka tyrmäävä artikkeli pankista julkaistiin heinäkuussa 2009. Kaikkien ääliöiden äiti **Oliver Stone** lainasi jutun ensimmäistä virkettä uusimmassa elokuvassaan, vaitautumatta myöntämään, että lause oli sitaatti.

Jopa *Helsingin Sanomat* myönsi taloustoimittajan suulla, että Taibbilla saattaa olla asiaa, vaikka hänen tapansa tuoda se esiin ei ole sopiva.

Valitettavasti artikkelin sisältö usein ohiteetaan ja muistetaan ainoastaan sen toinen virke, joka kuuluu seuraavasti: »The world's most powerful investment bank is a great vampire squid wrapped around the face of humanity, relentlessly jamming its blood funnel into anything that smells like money.»

VAMPPYRIKALMARI, **Juhana Rossin** suomennoksena, toi Taibbille hänen 15 minuuttiaan julkisuudessa, mutta toimittaja ei tyytynyt siihen. Taibbi jatkoi talouskriisin ja amerikkalaisen yhteiskunnan auki ratkomista räävittömissä jutuissaan. Nyt häneltä on julkaistu kirja *Griftopia*, joka ei koostu aiemmista lehtiartikkeleista, pakollista Goldman-palaa lukuun ottamatta.

Taibbi käy kirjassaan juurta jaksaen läpi asuntokuplan, raaka-aineiden hintakuplan (samat tyypit taustalla), terveydenhuollon, teekutsuliikkeen... Yksi luku on omistettu »maailman suurimman kusipään» **Alan Greenspanin** toimille Yhdys-

valtain keskuspankin johdossa. Kirjan viesti on mykistävä.

Suursijoittajat ovat tehneet maailmantaloudesta valtaisan humalaisen kasinon. He lyövät lainarahalla vetoa markkinoiden liikkeistä, taikovat rahaa tyhjästä siirtämällä pääomia paikasta toiseen ja käärivät suunnattomat voitot yksinomaan itselleen. Hallitus seuraa vierestä ja tekee ristimerkkejä, purkaa sääntelyä lisää ja hyväksyy tukipaketit aina kun yritysajatti kehtaa vain pyytää.

On herttaisen yhdentekevää, kumman puolueen nukke istuu valkoisessa talossa. Todellista valtaa Yhdysvalloissa käyttävät keinottelijat, jotka ovat Taibbin mukaan kaikki rikollisia. He eivät istu vankilassa, vaan tekevät omaisuuksia – vieläpä täysin riskittömästi, sillä lopussa kansa aina maksaa velat. Eikä nykyinen kriisi näytä olevan viimeinen. Mikään ei ole muuttunut.

Demokratiassa asioista päättävät äänestäjät, eikö niin?

EUROOPASSA todistetaan tällä hetkellä täsmälleen samaa tarinaa. Markkinat mellastavat aiheuttaen tuhoa kaikkialla, ja miksi? Valtioiden eli veronmaksajien on maksettava lunnaat, annettava turvatakuut, tai muuten...

Samaan aikaan Kerberos-koiran toinen pää syyttää populistipuolueiden suulla valtiota kaikesta, vaatii jättämään markkinat rauhaan. Mikä olisi ratkierimuksesta, ellei se olisi niin perin pohjin traagista – jos poliitikot eivät joka kerta lunastaisi pelureiden leluja kanista, rikkaat eivät voisi ryöstää kuin toisiaan.

Suuri huijaus toimii niin kauan kuin suuri kerptomus, massiivinen maailmanlaajuinen tulonsiirto rikkaille, ei tule julki. Demokratiassa asioista päättävät äänestäjät, eikö niin? Jos natsit aikovat kaapata vallan, meidän pitäisi kai tehdä jotain? Ensimmäinen askel muutokseen on, että avaa silmänsä.

MATTI PAASIO

Talouden tuolle puolen

JAKKE HOLVAS (2009): *Talousmetafysiikan kritiikkiä*. Episteme-sarja, Tutkijaliitto. 272 sivua.

JAKKE HOLVAKSEN väitöskirja *Talousmetafysiikan kritiikkiä* poikkeaa radikaalilla tavalla lukuisista viime vuosina ilmestyneistä taloutta käsittelevistä kirjoista. Kuten Holvas itsekin johdantoluvussa toteaa, tarkoituksena ei ole selittää reaalitalouden reunaehtoja tai finanssikriisin alkuperää. Kirjassa sukellaan paljon syvemmälle ja kauemmas; itse taloudellisen ajattelun ja sen saaman keskeisen aseman selittämiseen. Kirja on ennen kaikkea filosofinen tutkielma taloudellisesta ajattelusta ja sellaisenaan puretuun filosofian ja sosiologian klassikoihin, ei taloustieteen traditioihin.

Kirja rakentuu seitsemästä artikkelista, joista kuusi on julkaistu vuosina 1999–2007 (yksi *Niin & Näin* -lehdessä, loput *Tiede ja edistys* -lehdessä), sekä yhdestä aiemmin julkaisemattomasta luvusta. Luvut eivät erityisemmin rakennu toistensa päälle, vaan lähestyvät aihetta eri puolilta, tekstilähtöisesti, pohjanaan eri aikojen klassikot kuten **Platon**, **Aristoteles**, **Nietzsche** ja **Arendt**. **Marx**, jota Holvas kritisoi **Baudrillardin** kautta, on sivuosassa puhumattakaan muista poliittisen taloustieteen klassikoista, jotka ovat olennaisesti kiinni talousmetafysiikan peruslähtökohdissa.

TEOS AVAA useista ajattelijoista mielenkiintoisia näkökulmia. Ainakaan allekirjoittanut ei ole aiemmin lukenut Nietzscheä taloudellisena ajattelijana. Holvas näkee hänet talousmetafysiikan kannalta käyttökelpoisena, mutta silti epätydyttävänä ajattelijana. Nietzsche on hänen mukaansa osittain kiinni kritisoimassaan kristillisperäis-

sä ajattelussa, kuten myös Derrida, jonka **Marcel Mauss** -tulkintoja Holvas kritisoi.

Holvaksen mukaan antropologi Maussin essee »Lahja» (1923) on käänteentekevä kirjoitus, koska »Mauss on ensimmäinen ajattelija, jonka teoria yhteiskunnan koossa pitävästä voimasta viittaa esitaloudelliseen vastavuoroisuuteen». Maussin kautta johdatellaan Holvaksen havittelemalle esitalouden alueelle, jossa vaihto radikaalia, ei taloudellista eikä velkaan sidottua. Holvaksen mukaan »ei-talous on vaihtoa, mutta arvotonta vaihtoa».

Maussin lisäksi Baudrillard, josta Holvas aikoinaan teki gradunsa, on keskeinen ajattelija, jonka avulla kapitalismin totalitarismista voi löytää exit-aukon. Holvas yhdistää Baudrillardin symbolisen vaihdon kreikkalaiseen arkaaiseen etiikkaan pyrkiessään ei-taloudelliselle alueelle. Holvas asettaa symbolisen vaihdon taloudellisen edelle ja ehdottaa, että ei-talous löytyy rituaaleista, joita hän ei konkretisoi.

Baudrillardia ja **Polanyita** seuraten Holvas esittää, että »arkaaisella ajalla lahjoja palautettiin mutta ei maksettu takaisin. Vaihtoa tapahtui, mutta se ei ollut taloudellista vaihtoa». Mainittua Maussin esseettä Holvas lukee radikaalin vaihdon kuvauksena, joka ei ole velkaan sidottua. Velalla alistetaan velallinen ja niin tehdään myös lahjalla, jos se käsitetään kristillisen etiikan mukaisesti.

Radikaalissa vaihdossa sitoudutaan vastavuoroisuuteen (ja sitä kautta tasa-arvoisuuteen), jossa kyseenalaistetaan yksisuuntaiset taloudelliset arvot, jotka luovat eriarvoisuutta. Mauss-analyysin päätteeksi Holvas heittäytyy hetkeksi päätöksen puolelle kirjoittaessaan radikaalin vaihdon antavan ihmiselämän hienoimmat hetket. Ei-taloudellinen toiminta on hänen mielestään keskinäistä arvojen tuhoamiskilpailua ja vastavuoroista haastamista, jossa kilpaillaan luopumisilla ja uhraamisilla.

Ihminen valitsee lopulta vapauden sijasta kohtalon.

KIRJAN päätösluvussa Holvas käsittelee Baudrillardin käsitystä kohtalosta radikaalina sidoksena, vaihtoehtona kapitalismin vapaudelle. Vapaus on liian kuluttavaa ja voidaan siksi hylätä. Ihminen valitsee lopulta vapauden sijasta kohtalon. Hol-

vaksen mukaan se ei kuitenkaan tarkoita tahdon luovuttamista jollekin valtaryhmälle, vaan »kohtalo on epäpersoonallinen voima, joka takaa vallan(tahdon) poissaolon». Muuten tiukan analyysin lopuksi fatalismin teesit eivät aivan vakuuta.

Holvaksen tyyli on nautittavan sujuvaa vaikeasta aiheesta huolimatta ja hän onnistuu kuljettamaan raskasta lastia kevyellä kädellä, sortumatta silti itsetarkoitukselliseen nokkeluuteen. Itse asian omaksumisessa lukijan filosofinen yleisivistys on hyödyllinen, mutta ei välttämätön. Irrallisia artikkeleja kokoava loppuluku olisi kylläkin ollut tervetullut.

LEIF SUNDSTRÖM

Karseaa kohtelua työpaikalla

ILONA KORHONEN (2010): *Työn taso riittämätön. Kerto-
mus työpaikkakiusaamisesta*. Atena. 176 sivua.

»**KUMPI** on pahempi: kuunnella solvauksia työpaikalla vai olla työttömänä?»

Suututtaa! Kuinka ihmiset voivat kohdella kanssaeläjiään noin pöyristyttävän epäoikeudenmukaisesti? Tämä on päällimmäinen tunne, kun lukee **Ilona Korhosen** kirjaa *Työn taso riittämätön*. Teos kertoo omakohtaisen tarinan työpaikkakiusaamisen uhriksi joutumisesta sekä irtisanoutumisen jälkeisestä työttömyydestä. Korhosen teos on rohkea ja avoin puheenvuoro työelämän ajan-kohtaisista ongelmista.

Ilona Korhonen on koulutukseltaan kulttuuriantropologi, ja hän on työskennellyt eri kansalaisjärjestöissä. Kirja kertoo Heidi-nimisestä lähes nelikymppisestä naisesta, mutta tarina pohjautuu pitkälti Korhosen omiin kokemuksiin. Kirjassa vuorottelevat kuvaukset työpaikkakiusaamisesta

ja sen jälkeisestä vuoden kestäneestä työttömyydestä. Eri aikatasoissa liikkuva kerrontarakenne on toimiva ja tuo kirjan kulkuun sopivaa vaihtelua. Molemmat vaikeat elämäntilanteet syövät Heidin itsetuntoa ja synkentävät mielialaa.

AUTTAMISHALUINEN Heidi työskenteli yliopisto-opintojen ohessa vuosikausia vapaaehtoistyöntekijänä lasten oikeuksia ajavassa hyväntekeväisyysjärjestössä, jonne pääsi valmistumisensa jälkeen palkalliseksi markkinointivastaavaksi. Kaksi ensimmäistä vuotta työpaikalla olivat antoisia. Heidi oli pidetty työntekijä ja hänen keksimänsä katujäsenhankintaprojekti moninkertaisti järjestön jäsenmäärän ja varat.

Kun Heidi jää puoleltoista vuoden pituiselle äitiyslomalle, hän järjestää omatoimisesti itselleen sijaisen, markkinointitautaisen keski-ikäisen Virven. Heidin palattua takaisin töihin äitiyslomalta, käy pian selväksi, että Virve haluaa saada Heidin paikan ja lisäksi savustaa Heidin ulos koko työpaikalta. Heidin äitiysloman aikana Virve on saanut toimitusjohtajan Teuvon kääntymään Heidiä vastaan, ja helvetti voi alkaa. Heidi kestää kiusaamista lähes kaksi vuotta ennen kuin ottaa lopputilin.

Esimies Teuvo oli ennen mukava ja reilu mies, mutta muuttui hirviöpomoksi Virven syöttämän propagandan takia. Ilkeästä pomosta kertova bestseller *Paholainen pukeutuu Pradaan* on pien-
tä verrattuna suomalaisen kansalaisjärjestön kiusausmeininkiin. *Työn taso riittämätön* tuo esiin sen, että pienikin määrä valtaa pilaa suurimman osan ihmisistä.

Voimakasluontoinen ja häijästi käyttäytyvä Virve tuntuu vaanivan työpaikalla kaikkia, jotka ovat häntä lahjakkaampia ja jotka hän siten kokee uhkaksi itselleen. Koko työyhteisö alkaa voida pahoin ja moni irtisanoo itsensä, ellei tule jo sitä ennen potkituksi ulos.

Eniten kiusaamisessa ihmetyttää sen järjettömyys ja oman pesän likaaminen – mitä toimitusjohtaja Teuvo hyötyy siitä, että alaiset voivat huonosti ja vaihtuvat jatkuvasti eikä kukaan halua sitoutua ikävään työpaikkaan? Heidi halusi vain tehdä työnsä hyvin ja olla kunnollinen työntekijä, mutta joutui keskelle selviytymistaistelua. Kun Heidi irtisanoutuu, Teuvo menettää taitavan ja vuosia työhönsä perehtyneen työntekijän. Uskomattomimmilta tuntuu, että kiusaamista esiin-

tyy kansalaisjärjestössä, joka nimenomaan pyrkii tekemään maailmasta paremman paikan elää.

KIRJAN KERTOJA on kovin vaatimaton arvelemaan kiusaamisensa syitä, mutta lukija päättelee, että kiusaamisen motiivi on Virven kateus osaavaa ja miellyttävää Heidiä kohtaan. Lisäksi Virve luultavasti taistelee kaikin keinoin oman selviytymisensä vuoksi, koska työelämä on muuttunut niin epävarmaksi. Virve on ollut työtön tullessaan kansalaisjärjestöön, ja sinnekin alun perin vain Heidín äitiyslomasijaisuudeksi.

Virve taitaa myös tietää, ettei ole kovinkaan kummoinen työntekijä. Koska hän ei voi työelämässä menestyksensä tukeutua ahkeruuteensa, mukavaan persoonallisuuteensa eikä lahjakkuuteensa, hän ottaa pärjäämiskeinokseen muiden vähättelyn sekä tyhjää kalisevan markkinointijargonin.

»Olen jo pitkään arvellut, mutta nyt tiedän varmasti, että kyse ei koskaan ollut minusta. Kiusaamisessa on kyse vain ja ainoastaan kiusaajan tarpeesta kiusata.»

Virve on kuin syöpäläinen, jonka vaikutus taudin tavoin leviää koko työyhteisöön. Virve on hyökkäyksissään niin sinnikäs, että saa Heidín välillä epäilemään, onko hän sittenkin vain laiska, tyhmä ja hankala ihminen. Myöhemmin, hakiesaan uutta työpaikkaa, Heidi on iloisen yllättynyt siitä, kuinka positiivisesti häneen suhtaudutaan työhaastatteluisissa. Masennuksesta selvittyään Heidi tajuaa olleensa koko ajan erinomainen työntekijä. Hän ymmärtää myös, ettei kenenkään tarvitse olla työntekijänä virheetön.

» - - jos todella pystyisin ottamaan oppia virheistäni, seuraavalla kerralla pystyisin luottamaan myös omaan arviooni työnteostani ja sen laadusta, oli palaute sitten minkälaista tahansa.»

Työyhteisö tuntuu toistavan epäkypsää koulu- ja maailmaa; ainoastaan kiusaamisen tavat muuttuvat aikuisina hienovaraisemmiksi. Niin peruskoulussa kuin työpaikallakaan kukaan ei uskalla puuttua kiusaajan toimiin, jottei itse joudu kiusaajan silmätikuksi. Helpompi on liittyä kiusaajan porukkaan tai olla hiljainen sivustakatsoja.

»Toisaalta olen miettinyt, että mitä jos suurin osa työpaikoista vaan on enemmän tai vähemmän hirveitä.»

Kiusaamisen takia Heidi sairastuu masennukseen ja joutuu olemaan usein sairaslomalla. Hänen itsetuntonsa ja omakuvansa kärsivät. Hän kysyy itseltään monia osuvia kysymyksiä, kuten miksi työ määrittää niin paljon identiteettiämme, kun elämässä on muitakin tärkeitä asioita, kuten vapaa-aika, rakkaus ja perhe. Heidín voimavarat vaikeuksien keskellä ovat aviomies ja lapsi.

Heidi osaa nauttia työttömyysajan vapaudestaan vasta kun psykologi antaa hänelle siihen luvan. Lukija ihmettelee, miksi Heidi työttömänä enimmäkseen puuhastelee arkirutiineja kotona eikä hyödynnä runsasta vapaa-aikaansa käymälä enemmän (lapsensa kanssa) taidenäyttelyissä, elokuvissa, kirjastossa, harrastuksissa ja kahvittelemassa ystäviensä kanssa. Kyseessä taitaa olla sukupolvien välinen kuilu. Heidi kuuluu sukupolveen, joka on tottunut täyttämään päivänsä työnteolla ja kotiaskareilla.

Miksi työ määrittää niin paljon identiteettiämme, kun elämässä on muitakin tärkeitä asioita?

KIRJA HERÄTTÄÄ arvelemaan, että parhaiten nykyajan työelämässä menestyvät kovapintaiset ja häikäilemättömät tyypit. Kiltit, herkat ja rehdit eivät usein edes saa työpaikkaa, koska jo työpaikkahaastatteluisissa pitää tuoda esiin vain oma, liioitellun komea »brändi«. Kun työpaikkahaastatteluisissa katsotaan vain kiiltävää ulkokuorta, palkataan työntekijöitä, joilla on pelkästään näennäistä osaamista.

Kirjan Heidi saa huomata nykyajalle tyyppillisen ilmiön, jossa moni sekoittaa terveen, hyvän itsetunnon muista piittaamattomaan käytökseen. Hyvät käytöstavat, empaattisuus ja herkkyyks nähdään sääliteltävinä piirteinä, vaikka ne ovat vahvuutta ja edellytys mukavalle työilmapiirille.

»Mutta milloin toisten kampittamisesta ja häpeilemättömyydestä omakehusta tuli ei ainoastaan hyväksytyä vaan myös elämässä menestymisen edellytys, pätevän ja osaavan ihmisen tunnusmerkki? - - Miten lapsi pitäisi kasvattaa, että hän tulevaisuudessa pärjäisi elämässään ja työelämässä, eikä hänestä tulisi kilttiä ihmistä, joka

jää nuolemaan näppejään? - - Että kohteliaisuus ja hienotunteisuus ovat heikkoutta, kyynärpää-taktikointi voimaa?»

Työelämä ei kuitenkaan ole vain kauheutta, kirjan kuvaama kansalaisjärjestökin oli onnellinen ja nauravainen työyhteisö ennen Virven saapumista sinne. Lisäksi Heidi saa lopuksi uuden työpaikan, jossa on hyvä ilmapiiri ja jossa hänen panostaan arvostetaan.

Vaikka Heidi käy läpi rankkoja asioita ja saa itkeä paljon, hän osaa lopulta myös arvostaa vaikeuksiaan. Niiden takia hän on joutunut todella miettimään, millainen ihminen on: mitä haluaa työelämältään ja elämältään ylipäättäen, mitä taas ehdottomasti ei halua.

Heidín itsetuntemus kasvaa ja hän eheytyy ihmisenä. Heidi ei muserru, kovetu eikä katkeroidu. Hän säilyttää positiivisuutensa ja muuttuu entistä itsevarmimmaksi ja myötätuntoisemmaksi. Lopuksi voitto on Heidín.

Suorat lainaukset kirjasta Työn taso riittämätön.

ELISA HELENIUS

Kirjat kirjoista eivät kelpaa klassikoiksi

PAREMMUUSLISTAT eli »rankkaukset» ovat osoittautuneet netti-
median suosituimmaksi formaatiksi. Niihin turvautuvat sanoma-
lehtien verkkojulkaisut ja muutiblogien ylläpitäjät. Listaus omis-
ta tai yleisistä suosikeista on julkisesti jaettava makumanifesti,
johon pikaisen lukijan on helppo ottaa kantaa.

Listauksista latteimmat ovat niitä, joissa rankataan päät-
tyneen vuoden kirjallisuutta tai elokuvia. *Guardian*-lehden verk-
kosivuilta (30.12.2010) osui silmiini listaus, joka vei voiton muista
vastaavista. Kirjallisuuden professori **John Sutherlandin** teke-
mässä listassa ei tyydytty arvioimaan vuoden proosa- tai run-
ovaliota, vaan kaikkien aikojen parhaat kirjallisuutta käsittelevät
kirjat.

Sutherlandin kunniaksi on sanottava, että hän ei tyytynyt lu-
ettelemaan oppialansa pakollisia tenttikirjoja. Parhaiden kirjal-
lisuutta käsittelevien kirjojen tulee Sutherlandin mielestä olla
sellaisia tietoteoksia, jotka vastaavat arkisiin kysymyksiin siitä,
miten ja miksi kirjallisuutta luetaan.

Toisaalta Sutherlandin lista paljastaa sen, että vastauksia sa-
nataiteen suuriin peruskysymyksiin voi antaa vain oman kielialu-
eensa esimerkeillä.

Suurinta osaa Sutherlandin listaamista tietoteoksista ei
ole koskaan käännetty suomeksi. Esimerkiksi **Susan Sontagin**
Against Interpretation (1966), **Stanley Fishin** *Is there a Text in this*
Class (1980) tai **Frank Kermoden** *The Sense of an Ending* (2000)
tuskin puhuttelisivat sitä suurta suomalaista kuluttajakuntaa,
joka ostaa tilastollisesti merkitsevät kuusi kaunokirjallista
teosta vuodessa.

Sanataiteen suuret kysymykset toistuvat sinänsä kielialueel-
ta toiselle: miten kirjallisuuden ja uutisten kertomukset eroavat
toisistaan, mitä menetetään kirjallisuutta käännettäessä – ja
miksi fiktion viehätys perustuu merkitysten monitulkintaisuus-
teen, kun muilla elämänalueilla vaadimme yksiselitteisyyttä.

SUTHERLANDIN LISTA toi mieleen parinkymmenen vuoden takai-
sen seminaari-illan Tampereella. Koolla oli iso joukko suomalaisia
kirjallisuudentutkijoita. Jossain vaiheessa iltaa heitettiin haas-
teen tapainen kysymys siitä, onko suomalaisessa tutkimukses-
sa klassikkoa, akateemista tietoteosta, jonka merkittävydestä
vallitsisi yksimielisyys.

Ainoa teos, johon muistan useamman kuin yhden tutkijan
tyytyneen, oli **Yrjö Hirnin** *Valtameren saari* (1928). Syyt konsen-
suksen löytämiseen olivat ilmeiset. Kyseessä on esseeteos, gen-
rekartoituksena edelleenkin ainoa laatuaan, ja ilmestynyt niin
kauan sitten, etteivät akateemiset kuppikunnat voi omia sitä
itselleen. Lisäksi teoksesta oli julkaistu vastikään uusintapainos,
joten se oli virallisesti pelastettu osaksi kirjallisuudentutkimuk-
sen kaanonia.

Yhä useammin kirjoista keskustellaan rinnastuksilla muihin medioihin tai kirjai- lijän henkilön kautta.

2000-luvulla vastaavan tietoteoksen, klassikkoja avaavan klas-
sikon valitseminen olisi entistäkin hankalampaa. Kirjallisuusti-
eteestä on valmistunut komea joukko teräväpäisiä tutkijoita,
mutta oppialan julkaisut palvelevat enimmäkseen alan sisäpiiriä
ja koulutusta.

Kirjallisuushistoriat antavat kyllä asiantuntijaporukalle us-
kottavuutta suuren lukijakunnan silmissä. Mutta kirjallisuutta
koskevaa ymmärrystä ne eivät kasvata samassa mielessä kuin
Aristoteleen *Runousoppi* tai **Auerbachin** *Mimesis*, nuo kirja-
viisaan katekismukset.

VAIKKA HIRNIN kaltaisia taitavia esseistejä on edelleenkin toi-
minnassa, tuntuu kirjaviisauden välittäminen käyneen vaikeam-
maksi. Yhä useammin kirjoista keskustel-
laan rinnastuksilla muihin medioihin
tai kirjailijan henkilön kautta. Tar-
ve yksittäisten teosten tulkitse-
miselle on purkautunut mahdol-
lisuuksissa jatkaa keskustelua
blogosfääriin äärettömissä mar-
ginaaleissa.

Ainoa kirjallisuuden alue,
jossa sanataiteen harrastajat ja
tutkijat rakentavat yhteistä tulkin-
taa, on lyriikka. Se on myös ainoa laji,
joka pystyy sekä hyödyntämään
että vastustamaan digimedian
välinekeskeistä ajattelua. Vain
lyriikassa kirja voi olla päivä-
perhomainen klassikko, lupaus
avantgardesta, jonka ei tarvitse
kestää lähempää tarkastelua.

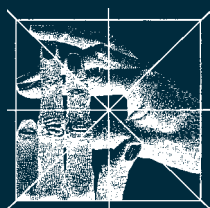
2000-luvun sanataiteessa
ainoa kilpailija blogosfääriin
rajattomuudelle olisi runo-
muotoon kirjoitettu runous-
oppi.

→ Markku Soikkeli on tamperelainen
kriitikko ja kirjailija.

Jonas Odell: Tussilago

TAMPERE **FILM** 9.-13.3. FESTIVAL 2011

MADE IN CHINA ROMANIAN RAPSODIA NAISTEN IRAN
THE AUTOBIOGRAPHY OF NICOLAE CEAUSESCU

ANIMAATTORIT PAUL BUSH, JONAS ODELL & TATU POHJAVIRTA
NYBACK PRESENTS 16 MM 1+1=3D HARUN FAROCKI

FREAKY HORROR NIGHT CINE MORTE
WILLIAM S. BURROUGHS: A MAN WITHIN **REVOLUTIONARY SOUND**

Ennakkolipunmyynti: www.tamperefilmfestival.fi. Varaukset puh. 03-223 1066.